

Torsdagen den
1 april 1976

Torsdagen den 1 april

Kl. 12.00

*Om skyldigheten att
återbetala bostads-
tillägg*

§ 1 Justerades protokollet för den 24 mars.

§ 2 Herr talmannen meddelade att herr *Pettersson* i Örebro denna dag återtagit sin plats i riksdagen, varigenom fru Hammarbackens uppdrag som ersättare för honom upphört.

§ 3 Om skyldigheten att återbetala bostadstillägg

Herr bostadsministern CARLSSON erhöll ordet för att besvara fru *Anderssons* i Kumla (s) den 23 mars anmälda fråga, 1975/76:287, och anförde:

Herr talman! Fru Andersson i Kumla har frågat mig om jag avser att vidta åtgärder som syftar till en mer likvärdig handläggning av ärenden om retroaktiv återbetalning av bostadstillägg.

Enligt de regler som gäller skall den som obehörigen har uppburit bostadstillägg och som har insett eller skäligen bort inse detta återbetala vad han har erhållit för mycket. Innebörden av dessa bestämmelser är alltså att återbetalningsskyldighet inte föreligger om bidragstagaren varit i god tro.

Ärenden om återbetalningsskyldighet prövas av förmedlingsorganet. Det ankommer på förmedlingsorganet att vidta de åtgärder som behövs för att driva in fordringen i den mån avräkning av felaktigt utbetalda belopp inte kan ske vid senare utbetalning av bostadstillägg. Bostadsstyrelsen får helt eller delvis efterge återbetalningsskyldighet, om det föreligger särskilda skäl.

Tillämpningen av reglerna om återbetalningsskyldighet kan naturligtvis variera något mellan olika förmedlingsorgan. Bostadsstyrelsen har emellertid utfärdat anvisningar för tillämpningen. Vidare har, enligt vad jag har erfarit, frågan om ändring av tidigare beslut om bostadstillägg och principer för och tillvägagångssätt vid återbetalning av bostadstillägg behandlats vid de kurser som länsbostadsnämnderna regelbundet anordnar för personalen vid kommunernas förmedlingsorgan. Denna anvisnings- och informationsverksamhet syftar bl. a. till att tillämpningen av reglerna om återbetalningsskyldighet skall bli så enhetlig som möjligt.

Fru ANDERSSON i Kumla (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka bostadsministern för svaret på min fråga.

Enligt uppgifter från kommunala förmedlingsorgan som handlägger de här frågorna är bestämmelserna när det gäller återkrav av för mycket

Torsdagen den
1 april 1976

*Om tillämpningen
av den kommunala
förköpslagen*

utbetalda bostadstillägg oklara och luddigt skrivna. Centrala och regionala myndigheter är tydligen inte helt överens om hur tillämpningsföreskrifterna skall tolkas. Enligt det regionala organet skall för mycket utbetalda bostadstillägg återkrävas även retroaktivt, medan den centrala myndigheten däremot inte lämnar några rekommendationer hur man skall gå till väga, dvs. om man skall kräva tillbaka retroaktivt eller dra in bidraget kvartalet efter det inkomstökningen meddelats.

Det är ganska vanligt förekommande att den enskilde personen av olika orsaker har svårt att överblicka sina årsinkomster. Det kan vara ackordsarbeten eller ovissa biinkomster eller t. ex. att den ena parten i en familj förvärvsarbetar då och då eller på deltid som gör att man först vid deklarationen upptäcker att man har haft större inkomster än vad som berättigar till bostadstillägg. När sedan vederbörande lämnar uppgift på den ökade inkomsten kan situationen bli den att den översta gränsen för att få bostadstillägg passeras. I den situationen kan man från förmedlingsorganets sida tolka bestämmelserna så att man skall kräva tillbaka hela det belopp som utbetalats. Det kan betyda väsentliga ekonomiska svårigheter för den enskilde.

På grund av att tillämpningsföreskrifterna, är vaga kan man ute i kommunerna i den här frågan handla på olika sätt. Jag har exempel från mitt eget hemlän på hur olika man agerar. Några kommuner lägger ner mycket arbete på att gå igenom och kontrollera inkomstökningar för att kunna kräva tillbaka bostadstillägg, medan andra kommuner inte alls bryr sig om detta. Det betyder ju att människorna i dessa fall behandlas väldigt olika, beroende på vilken kommun de bor i. Förhållandet kan väl inte anses vara bra som det är i dagens läge vare sig ur den enskilda människans eller ur kommunens synpunkt.

Den redogörelse som bostadsministern har lämnat med anledning av min fråga tolkar jag så att man arbetar på att söka få fram enhetligare regler för de kommunala förmedlingsorganen så att de skall kunna göra en likvärdig och enhetlig bedömning. Därför ber jag att återigen få tacka bostadsministern för svaret på min fråga.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 4 Om tillämpningen av den kommunala förköpslagen

Herr bostadsministern CARLSSON erhöll ordet för att i ett sammanhang besvara dels herr *Ullstens* (fp) den 24 mars anmälda fråga, 1975/76:289, dels herrar *Danells* (m) och *Wennerfors* (m) den 25 mars anmälda frågor, 1975/76:294 resp. 295, och anförde:

Herr talman! Herr Ullsten har frågat mig om jag anser det vara i linje med den kommunala förköpslagens syfte att densamma används för att försvåra eller förhindra att en fastighet förvärfvas av de boende.

Herr Danell har frågat mig om jag anser att användningen av för-

köpslagen i syfte att styra – mot de boendes önskemål – en redan planerad sanering i detalj i vad avser lägenhetsstorlekar m. m. står i överensstämmelse med riksdagens beslut om möjlighet att använda förköpslagen vid sanering.

Herr Wennerfors har frågat mig om jag vill ansluta mig till principen att kommun på olika sätt underlättar för hyresgäster att förvärva det hus de bor i.

Jag ber att få ta upp dessa frågor i ett sammanhang.

Enligt förköpslagen (1967:868, omtryckt 1974:815) har en kommun förköpsrätt vid försäljning omfattande sådan fast egendom som med hänsyn till den framtida utvecklingen krävs för tätbebyggelse eller därmed sammanhängande anordning. En kommun har också förköpsrätt vid försäljning av sådan fast egendom som behöver rustas upp.

Förköpslagen har till huvudsakligt syfte att stärka kommunernas möjligheter att få rådighet över den mark som behövs för samhällsbyggande i olika former. Det är emellertid inte uteslutet att en kommuns ambitioner kan leda till beslut som kommer i konflikt med intressen av det slag herr Ullsten avser med sin fråga.

Jag vill samtidigt erinra om att boendeutredningen enligt sina direktiv har haft att pröva bl. a. lämpligheten av och förutsättningarna för att i vissa fall åstadkomma ett ökat inflytande för hyresgästerna i samband med sanering genom t. ex. övergång till kooperativ ägandeform. I det slutbetänkande som utredningen har avgett gemensamt med bostadsfinansieringsutredningen finns förslag som berör inflytandefrågor. Även frågan om hyresgästers övertagande av saneringsmogna hyreshus har behandlats i betänkandet. Remissbehandlingen av betänkandet har nyligen avslutats, och jag kommer att på grundval av detta material överväga frågan om åtgärder för att ytterligare stärka bl. a. de boendes inflytande vid sanering och ombyggnader av äldre fastigheter och bostadsområden.

Jag ber att få hänvisa till det sistnämnda även som svar på herr Wennerfors fråga.

Som svar på herr Danells fråga vill jag säga att eftersom en kommun har förköpsrätt vid försäljning av fastigheter som behöver rustas upp torde kommunen enligt min mening ha möjlighet att med förköpsrättens hjälp inte bara genomföra en sanering som annars inte skulle komma till utförande utan också styra saneringen på det sätt herr Danell har angett.

Herr ULLSTEN (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka bostadsministern för svaret på min fråga. Bakom frågan ligger ett aktuellt fall. Hyresgästerna Tomtebogatan 50 här i Stockholm slog sig samman och bildade en bostadsrättsförening som övertog huset från den tidigare ägaren.

Finansieringen var ordnad. Plan för upprustning enligt gällande normer fanns. Det skulle bli centralvärme, nya kök, badrum, hiss och annat som krävs för god bostadsstandard. Några av lägenheterna skulle slås

Torsdagen den
1 april 1976

*Om tillämpningen
av den kommunala
förförköpslagen*

samman. Gemensamma utrymmen skulle rustas upp etc.

Då dök "sambhällsintresset" i skepnad av Stockholms fastighetsnämnds socialistiska majoritet upp och sade, att här skall inte några hyresgäster köpa någon fastighet. – Den kommunala förförköpslagen ger oss laglig rätt att köpa, och den rätten tänker vi utnyttja.

För att hitta ett formellt motiv anmärkte man på att fördelningen på lägenhetsstorlekar i huset inte var idealisk.

På det här sättet skall enligt min mening den kommunala förförköpslagen inte användas. Den är till för att underlätta den kommunala bebyggelseplaneringen, hålla fastighetspriserna i schack och stimulera upprustning av nedslitna och omoderna hus.

Bostadsministern hänvisade till att boendeutredningen har tagit upp dessa frågor. Ja, det är nog att hårdra det som har hänt i boendeutredningen. Saken är möjligen omnämnd, men knappast i egentlig mening behandlad. Det tycker jag är synd, och därför har jag också reserverat mig i utredningen på den punkten.

I sak tycker jag att den kommunala förförköpslagen bör ändras så att den, utöver att fylla de uppgifter som jag nyss räknade upp, till stöd för den kommunala bostadsplaneringen och en social bostadspolitik, också kan bli ett stöd snarare än ett hinder för de människor som vill sluta sig samman i bostadsrättsföreningar och överta de hyreshus de bor i.

I sådana fall tycker jag också att dispens från markvillkoret skall ges.

Samhället bör uppmuntra olika former av boendedemokrati, varav den här typen av bostadsrättsföreningar är en av de bästa, snarare än att, som skett i detta fall, lägga krokben för en utveckling i den riktningen.

Herr WENNERFORS (m):

Herr talman! Jag ber att få tacka bostadsministern för svaret.

Vad som har hänt på Tomtebogatan är ett alldeles utmärkt exempel – eller ett praktikfall, skulle man kunna kalla det – för oss bostadspolitiker. Här slår sig alltså hyresgäster samman. De vill förvärva fastigheten, de vill rusta upp den och de vill sköta den. Framför allt vill de ta ansvar för sina respektive lägenheter och för hela fastigheten. Låt mig få citera ur en av deras skrivelser:

"Vi är medvetna om att det innebär ett ekonomiskt, juridiskt och socialt ansvar att förvalta en fastighet. För detta finns det resurser dels inom huset: murare, snickare, elektriker, jurist, ekonom m. fl., dels den hjälp i förvaltningen som SBC kan ge oss." – SBC är något slags samorganisation för bostadsrättsföreningar.

Borde inte politiker vara nöjda med detta? Nej, inte om man är kommunist eller om man är socialdemokrat! Då tar den doktrinära skrivbordsuppfattningen över förnuftet. Man kan inte se till enskilda människors behov; man tror dem inte om att kunna klara det här eller om att kunna ta ansvar. Över huvud taget tycks den socialistiska makt-havaren ha glömt att rasande många av problemen i samhället kan lösas praktiskt och förnuftigt, om de enskilda människorna får tillfälle att lösa

dem. Man kan förstå att de här människorna blir irriterade. En av dessa hyresgäster lär ha sagt – det handlar om fördelningen av lägenheter – enligt en tidning: "Det är inte skälet. --- Socialdemokraterna tål inte se att folk kan klara sig själva."

Jag hade hoppats att bostadsministern skulle ha uttalat sin mening om principen om att hyresgäster får ta över hus, men han hänvisade i dag till att det skall komma ett uttalande senare. Därför vill jag vid det här tillfället markera att vi i moderata samlingspartiet anser det vara naturligt att inflytandet – och därmed naturligtvis också det ekonomiska ansvaret – flyttas över på de enskilda människorna.

I övrigt vill jag bara hänvisa till de motioner som vi har väckt i de här frågorna. Vi kommer naturligtvis att fortsätta att verka för att människor som vill ta eget ansvar också skall ha möjlighet att göra det.

Herr bostadsministern CARLSSON:

Herr talman! Jag vill bara konstatera att den kommunala förköpsrätten bygger på bl. a. den av riksdagen antagna grundläggande principen att det är samhället som ytterst skall bestämma över markanvändningen. Förköpsrätten är ett av instrumenten för kommunernas markpolitik. År 1974 beslöt riksdagen att förköpsrätten skulle få utövas också vid försäljning av fastigheter som behöver rustas upp. Enligt av riksdagen därvid godtagna grunder skall en kommun kunna göra gällande förköpsrätt i praktiskt taget alla de situationer då det framstår som önskvärt från mark- och bostadspolitisk synpunkt. Det är inte en tillfällighet att den lagstiftningen har kommit till stånd.

Här är det alltså utan vidare så att kommunen har rätt att förköpa, och debatten i de konkreta fall som herr Wennerfors och herr Ullsten har tagit upp bör lämpligen föras i Stockholms stadshus, där det finns en majoritet och en minoritet som kan föra den diskussionen.

Till slut, herr talman, vill jag på det herr Wennerfors sade om att socialdemokrater inte skulle tåla att se att människor kan klara sig själva svara att det i stor utsträckning är socialdemokratin och fackföreningsrörelsen som har startat och byggt upp de stora kooperativa bostadsföretagen HSB och Riksbyggen. Det är tillräckligt svar på den frågan.

Herr ULLSTEN (fp):

Herr talman! Om man har den föreställningen att organisationer av olika slag inte är de enda legitima bärarna av demokratin, utan att demokrati t. ex. på boendeområdet kan förekomma också i andra former – bl. a. i den nu aktuella, nämligen att ett antal hyresgäster slår sig samman, bildar en bostadsrättsförening, köper huset och tar ansvaret för att sköta det – då reagerar man mot det som har hänt i det här fallet.

Jag har förståelse för att bostadsministern inte vill bedöma det enskilda fallet – det kanske han får anledning att göra när det hela överklagas – men nog tycker jag att det är att hårdra eller snarast missförstå den kommunala förköpslagen, om man menar att den skall användas för

Torsdagen den
1 april 1976

*Om villkoren för
förhandstillträde till
exproprierad
fastighet*

att hindra den här formen av bostadsupplåtelse. Det är inte den kommunala förköpslagens syfte.

Det är betecknande för den här frågans handläggning hur krystad motiveringen är. Man vågar inte säga ut att man vill hindra bostadsrättsföreningen, utan hittar på att här är inte fördelningen på lägenhetsstorlekar den perfekta. Det är ett ovanligt genomskinligt svepskäl.

Herr WENNERFORS (m):

Herr talman! Som bostadsministern vet är vi inte några varma anhängare av den kommunala förköpslagen. Nu finns den, och den skall alltså kunna tillämpas. Det inlägg bostadsministern gjorde tydde närmast på att man var tvungen att använda den, men så är ju inte fallet. Det finns inget obligatorium som säger att man alltid skall använda förköpslagen, och man får alltså göra en bedömning.

Det är klart att det kan finnas skäl för att rusta upp fastigheter och att vid sådana tillfällen använda olika instrument, men i det här fallet har ju de som bor i huset velat rusta upp det själva och tycks ha resurser för det. Jag tycker att bostadsministern rent allmänt och principiellt skulle kunna ansluta sig till en sådan princip, och jag tror att inte bara de här människorna vid Tomtebogatan utan många andra runt om i landet skulle sätta värde på att vår bostadsminister kunde ha en så allsidig och generös uppfattning. Det är den jag försöker locka ur bostadsministern i dag, men det går tydligen inte.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 5 Om villkoren för förhandstillträde till exproprierad fastighet

Herr försvarsministern HOLMQVIST erhöll ordet för att besvara herr *Raneskogs* (c) den 18 mars anmälda fråga, 1975/76:278, och anförde:

Herr talman! Herr Raneskog har frågat om jag är beredd att medverka till att fastighetsägare vid expropriation av fastigheter för försvarsändamål garanteras att förskott utbetalas innan fastigheterna tas i anspråk genom förhandstillträde.

Som herr Raneskog har berört i sin fråga åligger det enligt expropriationslagen domstol i expropriationsmål att på yrkande av fastighetsägaren som villkor för förhandstillträde föreskriva att den exproprierande utger förskott på expropriationsersättningen, om det inte är uppenbart att expropriationsersättningen blir obetydlig. Därutöver föreskrivs i samma lag att den exproprierande inte får utnyttja medgivandet till förhandstillträde om han inte har uppfyllt de villkor som domstolen har föreskrivit.

Någon garanti utöver vad som anges i expropriationslagen anser jag inte behövas.

Torsdagen den
1 april 1976

*Om villkoren för
förhandstillträde till
exproprierad
fastighet*

Herr RANESKOG (c):

Herr talman! Jag tackar för svaret och bekräftelsen av lagens riktighet. Så långt är vi helt överens. Det är bara det att det som har inträffat på Remmene skjutfält inte svarar emot lagen och dess tillämpningsföreskrifter, och därför fattas det ett halvt svar från försvarsministern, nämligen på frågan: Varför har det hänt som har hänt? De exproprierande har ju inte tillämpat expropriationslagen vid frånträdet, utan människorna har blivit förda därifrån utan att få det förskott som skulle utgöra underlag för skyldigheten att avflytta.

Det gäller ju en gammal konflikt på mycket bred bog, och jag kan inte här på något sätt redogöra för helheten. Jag bara konstaterar att irritationen växer – "to the bitter end". Det är rent märkligt att människor i ett demokratiskt samhälle skall behöva föra denna kamp på grund av de enklaste lagparagrafer och t. o. m. efter domstolsbeslut. Då blir man häpen. Och det är inte bara människorna i bygden där nere som häpnar, utan folk börjar undra litet var. Man måste fråga: Vad blir det av demokratin, och vad blir det av den enskildes rätt? Det finns t. o. m. ett domstolsbeslut, och när fastställt datum är inne effektueras inte detta beslut, men avträdet skall verkställas omedelbart.

Försvarsministern må ha förståelse för att då darrar känsloträngarna. Det gäller inte bara känsloträngar utan ett rättvisekrav, och det är ännu allvarligare när man kommer in på lagsidan.

Om tiden tillåter kan jag erinra om fallet från i fjol med pensionären Nils Andersson, som fick bara tio dagars varsel. Man hade t. o. m. tappat bort honom vid behandlingen av avflyttningsärendena, men när han upptäcktes var effekten suverän. Tio dagar fick den gamle mannen på sig för att försvinna. Han hade varit folkbokförd och mantalsskriven på platsen sedan 1948.

Det är sådana här ting, herr försvarsministern, som är väldigt svåra att klara upp när man blir ställd inför människorna och deras faktiska situation.

Herr försvarsministern HOLMQVIST:

Herr talman! Herr Raneskog vet att vi här inte får lov att diskutera domstolens utslag. Herr Raneskog vet förmodligen också att domstolen har beslutat att förhandstillträde skall kunna ske. I samband med detta beslut har man också uppskjutit frågan om förskottsersättningen; man ansåg att den skulle behandlas vid ett annat tillfälle.

Från myndigheternas sida har man inte gjort några invändningar mot vad domstolen har sagt – att vederbörande bör få bo kvar på fastigheten till den 15 mars. Tvärtom har den militära förvaltningsmyndigheten gått med på att vederbörande skall kvarbo till juli 1976. Jag vet också att den delegation som handlägger detta har yttrat för sin del till domstolen att man inte har några invändningar i förskottsfrågan och att man är beredd att erlægga det belopp som har varit aktuellt i detta sammanhang. Det finns sålunda inga som helst hinder i detta avseende från militär

Torsdagen den
1 april 1976

Om tandvårdssituationen i Västernorrlands län

sida.

Jag vill således inte här diskutera domstolens handläggning av dessa frågor. Men herr Raneskog måste vara medveten om att det i detta sammanhang icke ankommer på de militära myndigheterna att göra annat än att följa en given lag i den mån man får åläggande att verkställa ett beslut.

Herr RANESKOG (c):

Herr talman! Det är inte domstolens dom vi diskuterar. Jag befattar mig inte med den, jag bara frågar: Hur tillämpar man domstolens dom?

Om nu lagen är riktig och om skjutfältsdelegationen har fått sina order, vem ligger på de pengar som dessa enskilda människor skulle ha i stället för att nu krävas på hyra av skjutfältsdelegationen till den tid framöver när man kan anskaffa en bostad? Vem har pengarna i dag, herr försvarsminister?

Herr försvarsministern HOLMQVIST:

Herr talman! Det ligger väl så till, herr Raneskog, att frågan är under utredning från domstolens sida, och jag antar att ett beslut kommer att fattas. Det är ju först sedan det har skett som man har möjlighet att agera.

Herr RANESKOG (c):

Herr talman! Jag vill i detta sammanhang bara vädja till försvarsministern att hjälpa till att få denna sak ur världen. Så länge det förskott som är tilldömt inte har betalats ut kommer det att vara ett irritationsmoment – till alla de många, många andra som finns i denna skjutfältsfråga.

Herr försvarsministern HOLMQVIST:

Herr talman! Jag kan utlova att så fort det sker ett fastställande i domstolen kommer pengarna att utbetalas omedelbart.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 6 Om tandvårdssituationen i Västernorrlands län

Herr socialministern ASPLING erhöll ordet för att besvara herr *Winbergs* (m) den 18 mars anmälda fråga, 1975/76:282, och anförde:

Herr talman! Herr Winberg har frågat mig om jag anser att sådana situationer som råder inom tandvården i Ångere regionen är acceptabla och, om inte, vilka åtgärder jag ämnar vidta.

Den 1 januari 1976 infördes ett system för att öka möjligheterna för nya patienter att komma under behandling av tandläkare. Systemet hade utarbetats av riksförsäkringsverket tillsammans med socialstyrelsen och i samråd med Sveriges tandläkarförbund. Försäkrade som är i akut behov

Om tandvårdssituationen i Västernorrlands län

av tandvård tas liksom tidigare om hand omgående enligt överenskomelser om akut- och jourtandvård mellan de lokala tandläkarföreningarna och huvudmännen för folktandvården. Övriga försäkrade, som inte har men som söker tandläkare, skall så snart som möjligt och – som en allmän riktning – inom tre till sex månader få konsultera tandläkare. Patienten skall därefter komma under behandling inom tid som är rimlig med hänsyn till konsultationens resultat.

Om en folktandvårdsklinik eller en privatpraktiserande tandläkare inte kan ta emot en patient, skall enligt det nya systemet detta anmälas vidare genom tandläkarens försorg. Inom varje försäkringskassas område finns en samrådsgrupp för tandvårdsfrågor, där landstinget, försäkringskassan och den lokala tandläkarföreningen deltar. Samrådsgruppen har till uppgift att snarast möjligt förmedla anmälan till någon annan folktandvårdsklinik eller privatpraktiserande tandläkare som kan ta emot patienten.

Enligt uppgifter som jag har inhämtat från riksförsäkringsverket hade i hela landet fram till i början av mars ca 160 000 nya patienter sökt vård. 130 000 av dessa hade fått eller utlovats vård av den tandläkare som de hade sökt. Drygt 30 000 patienter utgjorde förmedlingsfall, och hälften av dessa hade redan förmedlats. När det gäller situationen inom Ångere regionen har samrådsgruppen i Västernorrlands län bedömt att de patienter som fram till den 22 mars i år har anmälts till förmedling kommer att kunna erbjudas tid för konsultation inom en sexmånadersperiod. Utvecklingen följs med uppmärksamhet i riksförsäkringsverkets tandvårdsdelegation, där förutom verket bl. a. socialstyrelsen, Landstingsförbundet och Sveriges tandläkarförbund är representerade.

Herr WINBERG (m):

Herr talman! Införandet av tandvårdsförsäkringen var bra som princip, men utformningen har visat sig mindre lyckad. Från moderata samlingspartiets sida har vi flera gånger hävdat att reglerna för försäkringen inte fyller de krav som man måste ställa. Vi har pekat på bristerna och vi har ställt upp åtminstone fem minimikrav på en väl fungerande tandvårdsförsäkring. Trots vissa justeringar enligt beslut i december 1975 anser vi inte att försäkringen ännu är tillfredsställande.

Den låsta efterfrågesituationen är inte avklarad än, och trots stora ansträngningar från tandvårdspersonalens sida är möjligheterna att klara efterfrågan mindre goda eller saknas i vissa fall. Och som på så många andra områden drabbas också här ofta människor som bor på landsbygd och i glesbygd.

I min fråga har jag tagit upp den konkreta situationen i en kommun i det inre stödområdet, där det till väsentlig del gäller människor som lever i glesbygd. 43 personer som sökt tandvård har i den här regionen avvisats efter den 1 januari 1976. Ytterligare ett antal har sökt – enligt uppgift skulle omkring 20 eller kanske fler ha avvisats vid ett sammanträde som skulle hållas den 22 mars men som blev uppskjutet. Varför beslutet uppskjöts vet jag inte; jag utgår från att det inte berodde på

Torsdagen den
1 april 1976

Om tandvårdssituationen i Västernorrlands län

den diskussion som socialministern och jag skulle ha här i dag.

Jag konstaterar alltså att åtskilliga i Ånge kommun, som har sökt tandvård, i dag inte kan få sådan. Det är säkerligen också så att många låter bli att söka just därför att de vet att det inte går att få vård. Samtidigt har nu en privat tandläkare begärt att få etablera sig i kommunen, men han har inte fått tillstånd. Då kommer jag in på etableringskontrollen.

Avsikten med etableringskontrollen var väl att den skulle ge ett bättre vårdutbud, men här har den ju medfört ett väsentligt försämrat vårdutbud. Det belyser vad vi från moderata samlingspartiet tidigare sagt, när vi har diskuterat tandvårdsförsäkringen, att man måste anse erfarenheterna från den omfattande etableringsbegränsningen för privata tandläkare som klart negativa.

Jag tackar socialministern för svaret, även om jag tycker att det inte ger så mycket i en dålig situation. Detta att konsultation skall kunna ske inom sex månader för de människor som nu är aktuella meddelas i varje fall inte i det svar som de har fått från samrådsgruppen. Där konstateras bara att tandläkare i Ånge eller tandläkare på annan plats inte har några möjligheter att ta emot dem. Det sägs att så fort situationen har ändrats kommer dessa människor att få höra av samrådsgruppen på nytt, och det måste jag säga är ett minimum av tillmötesgående från samhällets sida.

Slutligen konstaterar jag, herr talman, att här som i så många andra fall är det den enskilde medborgaren som får sitta emellan när ett stelbent system införs.

Herr socialministern ASPLING:

Herr talman! Jag skall här inte gå in i någon allmän diskussion med herr Winberg om tandvårdsförsäkringen. Jag har haft tillfälle att diskutera den frågan här i riksdagen flera gånger. Och de modeller som moderata samlingspartiet har lagt fram rörande tandvårdsförsäkringen skulle i hög grad försämra och urholka den i många olika avseenden.

Jag är medveten om att tandvårdssituationen i Ånge f. n. är besvärlig. Den beror bl. a. på att en privatpraktiserande tandläkare har flyttat sin verksamhet till annan ort. De föreskrifter om ersättningsetablering som riksförsäkringsverket har meddelat efter samråd med bl. a. socialstyrelsen och Sveriges tandläkarförbund innebär att en efterträdare måste sökas bland privatpraktiserande tandläkare som redan arbetar inom försäkringen. Samtidigt är tre av folktandvårdens fem tjänster i Ånge f. n. vakanta. Det finns emellertid vissa utsikter att ytterligare tjänster inom folktandvården i Ånge skall kunna besättas inom en snar framtid.

Förhållandena i Ånge, jag vill understryka det, visar vilken central betydelse folktandvården har i glesbygden. Det är därför viktigt att de begränsningsregler inom tandvårdsförsäkringen som har ställts upp till skydd för folktandvården tillämpas så länge de behövs. Det är ingen bra lösning att på en ort med tandläkarbrist medge undantag från be-

stämmelserna om ersättningstablering. Det skulle, herr Winberg, bara leda till att folktandvården i en annan ort blir av med en tandläkare.

Herr WINBERG (m):

Herr talman! Socialministerns senaste inlägg visar ju ändå att reglerna är stelbenta. I den region som jag har pekat på finns det nu inte tillgång till tandläkare inom folktandvården. Man har där ett starkt behov av ytterligare tandläkare, men privatvårdsläkare som vill etablera sig där får inte göra det. Och det visar väl ändå att människorna som bor där uppe får sitta emellan. När de inte får en chans att komma till tandläkare känner de rent av ett slags vanmakt, särskilt som de från ett närmast offentlig-rättsligt organ, alltså denna samrådsgrupp, får veta att samhället – som har genomfört tandvårdsreformen som man då kanske trodde var bra – såvitt man nu kan bedöma inte kan erbjuda dem tandvård under överskådlig tid.

Jag tror, herr socialminister, att de människorna upplever situationen som ganska beklämmande.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 7 Om sjukhuspersonalens tystnadsplikt

Herr socialministern ASPLING erhöll ordet för att besvara herr *Romanus* (fp) den 25 mars anmälda fråga, 1975/76:292, och anförde:

Herr talman! Herr Romanus har frågat mig om jag anser det tillfredsställande att en patients namn och uppgift om vilken avdelning patienten är inlagd på utan patientens samtycke lämnas ut till människor som ringer till sjukhuset. Herr Romanus frågar också om jag tänker vidta några åtgärder för att få till stånd ett bättre sekretesskydd.

För personalen inom hälso- och sjukvården gäller en omfattande tystnadsplikt. Uppgifter får inte lämnas ut om en patients hälsotillstånd eller personliga förhållanden i övrigt. Vid åtminstone de större sjukhusen är det vanligt att uppgifter om vilka patienter som vårdas på sjukhuset och på vilken avdelning de vårdas förs samman till en förteckning, som används när anhöriga och andra begär upplysningar. I regel torde denna typ av information inte medföra några olägenheter. Tvärtom är det angeläget att denna form av service finns tillgänglig för anhöriga och andra som har ett berättigat intresse av att få reda på om och på vilken avdelning en person finns på sjukhuset. I undantagsfall kan dock en patient av olika skäl vilja vara anonym. Jag anser givetvis att en sådan önskan bör respekteras så långt det är praktiskt möjligt.

I detta sammanhang vill jag nämna att JO har haft uppe till prövning ett ärende där frågor av den art herr Romanus berör var aktuella. JO fann att vad som hade förevarit i ärendet utvisade att det förelåg ett behov av råd och anvisningar på området. Enligt vad jag har inhämtat

*Om sjukhusperso-
nalens tystnadsplikt*

avser socialstyrelsen att utfärda sådana råd och anvisningar. Jag vill också erinra om att tystnadspliktskommitténs betänkande Tystnadsplikt och yttrandefrihet (SOU 1975:102) f. n. övervägs inom justitiedepartementet.

Herr ROMANUS (fp):

Herr talman! Den som ligger på sjukhus bör vara skyddad av personalens tystnadsplikt. Den som söker sjukvård av vilken anledning som helst skall kunna lita på att ingenting om hans sjukdom lämnas ut till utomstående, om han inte önskar det. Läkare har omvittnat att rädslan för att sekretessen inte fungerar i vissa fall t. o. m. kan avhålla människor från att söka vård. Det kan t. ex. gälla dem som har besvär med alkohol eller narkotika eller andra psykiska svårigheter.

Därför har all sjukvårdspersonal tystnadsplikt. Personalen får inte lämna ut några uppgifter om patientens personliga förhållanden, som det heter. Men dit räknas i dag inte själva det faktum att patienten är intagen på sjukhus, inte heller vilken avdelning han ligger på, även om det kan säga en hel del om vilken sjukdom han lider av. Därför lämnar man på många håll i sjukhusets telefonväxel eller i patientregistret ut uppgifter om att patienten är intagen och på vilken avdelning han ligger.

Det här är inte tillfredsställande. Oavsett vad vi andra tycker om motiven skall varje patient ha rätt till full anonymitet gentemot utomstående, vare sig de som ringer är privatpersoner eller t. ex. journalister.

Socialministern säger i svaret, som jag tackar för, att sådan här information i regel kan lämnas utan olägenhet. Men det väsentliga är inte om socialministern eller jag tycker att en viss information kan lämnas utan olägenhet, utan det är patienten själv som, oavsett vilka motiv han har, skall ha rätt att kräva att uppgiften inte lämnas ut. Jag är tacksam för att socialministern säger att en sådan önskan skall respekteras. även om jag blir litet orolig när socialministern säger att det skall ske så långt det praktiskt är möjligt. Den skall väl alltid respekteras? Finns det några situationer där den inte skall respekteras?

Vidare skall detta ske automatiskt. Patienten skall inte själv behöva säga till, att han vill att man skall iaktta tystnadsplikt, utan det skyddet skall sjukhuset ge. Det borde kunna ske, som socialministern säger, utan att man försvårar för anhöriga eller vänner att besöka den som ligger på sjukhus. Man skall inte göra det krångligare än nödvändigt.

Jag vill bara visa på ett par tänkbara åtgärder. Dels kunde man, som på många BB-avdelningar, ha ett system med kontrollnummer som de anhöriga fick ut, och bara den som har kontrollnummer skulle få upplysningar om t. ex. vilken avdelning patienten ligger på. Dels kunde man vid inskrivningen rutinmässigt fråga patienten om namn och avdelning får meddelas. Det skulle bara behövas att man fyller i en ruta på inskrivningsblanketten.

Som socialministern säger har JO behandlat denna fråga. År 1971 sade JO att det behövdes råd och anvisningar för att personalen skulle få veta hur dessa frågor skall handläggas. Därför sände han över sitt beslut

till socialstyrelsen. Såvitt jag vet – det framgår också av svaret – har socialstyrelsen ännu inte kommit fram till någonting. Är den här saken verkligen så svår att man måste fundera i över fem år på den? Det frågar man sig.

Jag skulle vilja sluta med att fråga socialministern: När kommer dessa råd och anvisningar? Och vidare: Vilka omständigheter tänker herr Aspling på, när han antyder att man i praktiken kanske inte alltid kan respektera patientens önskan om anonymitet?

Herr socialministern ASPLING:

Herr talman! Den fråga som herr Romanus tar upp är svår att finna en välavvägd lösning på.

Å ena sidan är det givetvis mycket angeläget för ofta oroliga anhöriga att snabbt kunna få besked, om en person har blivit intagen på sjukhuset. Även andra personer har legitimt intresse av att få sådana uppgifter. Som regel är det inte heller någon olägenhet för patienten att sådana upplysningar lämnas. Men självfallet skall hans integritet respekteras.

Å andra sidan finns det naturligtvis situationer då patienten – jag vill understryka det – har ett intresse av att uppgifter inte kommer ut. Som framgår av mitt svar överväger nu socialstyrelsen hur råd och anvisningar på detta område till sjukhuspersonalen skall utformas. Jag kan bara säga till herr Romanus att det arbetet pågår just nu.

Herr ROMANUS (fp):

Herr talman! Jag kan inte inse att det skall vara så svårt att hålla fast vid huvudprincipen, att det är patienten som skall bedöma om uppgiften får lämnas ut eller inte. Då måste man ju fråga patienten. Det gör man inte i dag. Där sitter man i telefonväxeln eller någon annanstans och bedömer i bästa välmening om uppgiften skall lämnas ut eller inte. Det borde inte vara svårt att införa ett system där patienten tillfrågas.

Om patienten är medvetlös – det hör dock till undantagen – får man acceptera att någon annan avgör. Man kan t. ex. ringa upp de anhöriga och kontrollera att det inte är fråga om utomstående, journalister eller andra, som från sina utgångspunkter vill ha fram en uppgift. I de fallen bör alltså de anhörigas uppfattning vara avgörande.

Jag kan som sagt inte förstå att detta skall behöva vara så komplicerat. Framför allt har jag svårt att sätta mig in i varför det skall ta fem år för socialstyrelsen att få fram råd och anvisningar. Jag upprepar därför min fråga: När kommer någonting från socialstyrelsen? Kommer det inom 1976?

Överläggningen var härmed slutad.

*Om tillämpningen
av lagstiftningen
rörande vårdnaden
av barn***§ 8 Om tillämpningen av lagstiftningen rörande vårdnaden av barn**

Herr justitieministern GEIJER erhöll ordet för att besvara fru *Johanssons* i Uddevalla (s) den 25 mars anmälda fråga, 1975/76:293, och anförde:

Herr talman! Fru *Johansson* i Uddevalla har bett mig redogöra för gällande praxis och tillämpning av lagstiftningen när det gäller verkställighet av dom eller beslut rörande vårdnad om barn. Fru *Johansson* har vidare frågat om jag överväger att vidta översyn av nu gällande anvisningar.

I föräldrakollen finns regler om överflyttning av barn till den som har vårdnaden om barnet. Den grundläggande tanken bakom bestämmelserna är att överlämnande av barnet i första hand skall ske frivilligt. Först när överflyttning inte kan ske på frivillighetens väg får tvångsmedel tillgripas. Länsrätten kan då besluta om vitesföreläggande eller, i sista hand, hämtning genom polis.

I praktiken är det sällan som tvångsmedel behöver tillgripas. I de flesta fall brukar länsrätten kunna förmå den som har hand om barnet att frivilligt lämna barnet till vårdnadshavaren. Detta kan ske antingen genom att länsrätten själv medlar mellan parterna eller genom att tjänsteman inom barnavårdsnämnden kopplas in. Länsrätten har också möjlighet att förordna om läkarundersökning av barnet. Även psykologisk expertis kan kopplas in. Här i Stockholm brukar t. ex. regelmässigt landstingets psykiska barna- och ungdomsvård anlitas. De samtal som äger rum resulterar i de allra flesta fall i att frivilliga uppgörelser träffas.

Även om parterna inte enas under ärendets handläggning kan andra omständigheter hindra att verkställighet genomförs tvångsvis. För det första får länsrätten inte förordna om verkställighet, om det är påkallat att domstol omprövar vårdnadsfrågan. Vidare får verkställighet inte ske mot barnets vilja, om barnet har fyllt 15 år eller nått motsvarande mognadsgrad och inte heller om det finns risk för skada på barnets kroppsliga eller själsliga hälsa. I praktiken torde stor hänsyn tas till barnets inställning, även om det är yngre än 15 år.

Beslut om verkställighet länder enligt gällande rätt omedelbart till efterrättelse, om inte länsrätten förordnar annorlunda. I propositionen 170, som nyligen har lämnats till riksdagen, föreslås emellertid att länsrättens beslut i allmänhet skall lända till efterrättelse först sedan det har vunnit laga kraft.

För det fallet att hämtning måste genomföras finns föreskrifter om att hämtningen skall ske så skonsamt som möjligt för barnet. Barnavårdstjänsteman och om möjligt läkare skall närvara. Är barnet sjukt eller möter annat hinder mot hämtningen, skall den uppskjutas.

Enligt min mening är det genom de nuvarande reglerna så långt möjligt sört för att barnets bästa alltid iakttas när det blir fråga om att verkställa en dom eller ett beslut beträffande vårdnad. Som jag nyss nämnde är det också sällan som tvångsmedel verkligen behöver tillgripas. Jag har

inhämtat att det under 1975 och hittills i år har gjorts ca 50 ansökningar om verkställighet vid länsrätten i Stockholm. Av dessa ärenden avskrevs 29, i de flesta fall sedan parterna hade kommit överens, medan 5 ansökningar avslogs och 12 resulterade i vitesföreläggande. Bara i fyra fall förordnades om hämtning.

Sammanfattningsvis anser jag att det inte f. n. finns skäl att se över bestämmelserna på området.

Fru JOHANSSON i Uddevalla (s):

Herr talman! Jag tackar för det utförliga svaret.

Det viktigaste i denna fråga är inte vem av två stridande parter – modern och fadern – som har den juridiska rätten, utan vad som aktualiserat min fråga är de fall där barnen själva kraftigt motsätter sig hämtningen och vill stanna kvar hos den andra vårdnadshavaren. Det är i sådana fall som det verkligen blir komplicerat.

Det sägs i svaret att verkställighet inte får ske mot barnets vilja, om barnet har fyllt 15 år eller nått motsvarande mognadsgrad, och inte heller om det finns risk för skada på barnets kroppsliga eller själsliga hälsa".

Det sägs vidare att barnavårdstjänsteman och "om möjligt" läkare skall närvara. Jag skulle önska att man hade ett hårdare krav, nämligen att läkare *skall* närvara. Jag har erfarit att läkare inte gärna ställer upp vid sådana här hämtningar. Jag anser att det är oerhört viktigt att det finns en läkare med. Allra bäst vore det kanske om en psykolog vore närvarande, men jag inser att det kan vara svårt att generellt införa ett sådant krav. Men om det fanns ett generellt krav på att en hämtning inte får genomföras utan att läkare har inkopplats, skulle det säkerligen finnas tillgång till läkare i sådana här fall.

Som jag ser det är den viktigaste upplysningen i svaret att det i den proposition, som nu är under behandling i riksdagen, föreslås att man skall vänta tills beslutet i länsrätten vunnit laga kraft. Det ger ändå ett andrum och kanske också möjligheter till en omprövning just därför att man kan få en läkare inkopplad.

Jag tycker alltså att det skulle vara ett hårdare krav på läkares medverkan vid dessa hämtningar, för även om de är få – vilket ju är skönt – är de fruktansvärt uppslitande för de barn det gäller.

Herr justitieministern GEIJER:

Herr talman! Jag har i svaret framhållit att man tar stor hänsyn till barnets mening även om det är under 15 år. Jag vill gärna komplettera detta med att säga att vi har inhämtat att länsrätten i Stockholm – och jag hoppas att det gäller även på andra håll – tillmäter barnets mening stor betydelse, även då det är under 15 år. Man har sagt att om barnet är över sju år förekommer det sällan att överflyttning sker mot dess uttryckliga vilja. Det är värdefullt att länsrätten tar denna stora hänsyn.

När det gäller frågan om läkares medverkan skulle det kunna uppstå

vissa svårigheter om man formulerade ett sådant krav alltför hårt. Men naturligtvis har fru Johansson i Uddevalla rätt i att man alltid bör försöka få en läkares medverkan. Men det är inte bara fråga om att få fram en läkare, utan det måste också vara en lämplig läkare, en läkare som har förutsättningar att bedöma barnets situation. Det är kanske mera detta än möjligheten att över huvud taget få fram en läkare som är svårigheten.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 9 Om informationen rörande planerad ändring i postservicen

Herr kommunikationsministern NORLING erhöll ordet för att besvara herr Nilssons i Tvärålund (c) den 23 mars anmälda fråga, 1975/76:286, och anförde:

Herr talman! Herr Nilsson i Tvärålund har frågat om jag anser att postverket i god tid bör höra berörda postabonnenter och kommun före planerad ändring av postservicen och att postverket därvid tar stor hänsyn till framförda synpunkter så att servicen inte försämras.

Enligt de rutiner som postverket följer vid planerade förändringar i den postala organisationen på viss ort lämnas alltid information till de postkunder som berörs. Vidare inhämtar verket alltid kommunens uppfattning i frågan. Verket tar så långt möjligt hänsyn till de synpunkter som framförts. Självfallet måste även de speciella förutsättningar i fråga om bebyggelseförhållanden, avstånd samt lokal- och personalförhållanden som råder på en viss ort beaktas. En avvägning mellan alla olika önskemål och behov måste därvid ske, så att en både för postkunderna och för verket rimlig servicelösning kan uppnås.

Herr NILSSON i Tvärålund (c):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet för svaret.

För några år sedan motionerade jag i den här frågan och fick då ett mycket positivt besked från trafikutskottet, som underströk behovet och angelägenheten av att försämringar av postverkets service inom landsbygds- och glesbygdsområden inte sker.

Trafikutskottet anförde vidare att de organisationsförändringar som aktualiserats under det fortsatta rationaliseringsarbetet på detta område bör göras med beaktande härav och ske i samförstånd med vederbörande kommunala myndigheter.

Statsrådet hänvisar nu till de rutiner som postverket har. Jag vill här betona ordet rutin. Det har gått rutin i att man meddelar hur det kommer att bli. Men huruvida det är en rimlig servicelösning kan man verkligen tvivla på.

Undan för undan sker nu förändringar som upplevs som försämringar såväl av berörda abonnenter som av kommunerna. Visserligen ges in-

formation från postverket, men den gäller hur det kommer att bli. Informationen upplevs inte alls så att postverket informerar sig om hur de berörda önskar att det skall vara.

Den ena bygden efter den andra bara "körs över", ett uttryck som ofta används numera i de här sammanhangen.

Man kan fråga sig om det är rimligt att postverket inte vill lyssna på den lokala opinionen. Människorna känner sig vanmäktiga inför centralstyrning. Därför vill jag fråga statsrådet om han är beredd att vidta några åtgärder så att riksdagsbeslutets intentioner verkligen infrias.

Människorna ute i bygderna upplever det så att myndigheterna bara inte bryr sig om vad de har för uppfattning. Postverkets "rutin" är en gammaldags, auktoritär ordning som vi bör kunna komma ifrån i vårt samhälle.

I går fick jag del av propositionen 167, där det talas om en ny organisation för postverket för ökade insatser på marknads- och serviceområdena. Det är fråga om utveckling av tekniken och om delegering av ansvar och befogenheter från central till regional och lokal nivå.

Jag anser att det i det sammanhanget saknas en väsentlig del, nämligen att lokala politiker bör få ett avgörande inflytande vid bedömningen av vad som kan anses vara en rimlig postservicenivå och vad som är rimlig avvägning såväl för postkunderna som för postverket.

Jag hoppas att statsrådet vill kommentera sitt svar ytterligare och eventuellt lägga synpunkter på kommunala förtroendemäns direkta inflytande vid utformningen av postverkets service.

Herr kommunikationsministern NORLING:

Herr talman! Det är alldeles omöjligt att utifrån det allmänna resonemang som herr Nilsson i Tvärålund här för ytterligare utveckla det svar som jag har givit på hans fråga.

Vi skall visserligen inte diskutera enskilda ärenden i kammaren. Det har emellertid av och till hänt att jag då frågor ställts till mig av liknande art som den herr Nilsson ställer har haft anledning att av rent principiella skäl hänvisa till vissa exempel runt om i landet.

Efter undersökningar som har gjorts har jag kunnat konstatera att det sätt på vilket postverket arbetar både lokalt, regionalt och centralt vid postala förändringar så långt det är möjligt fyller de krav som kan ställas när det gäller inhämtande av information och insyn innan förändringar träder i kraft.

Jag vet alltså inte om herr Nilsson syftar på något alldeles speciellt exempel med sin fråga.

Jag har däremot möjlighet att följa alla de ärenden som efter beslut av postverket på lokal eller regional nivå förs upp till regeringen i form av besvär. Där kan man – visserligen litet bristfälligt, men ändå – få fram hur saker och ting fungerar i stort.

Fram till nu har det visat sig att ärenden av den art som herr Nilsson i Tvärålund här tar upp mycket sällan förs vidare besvärsvägen. Detta

Torsdagen den
1 april 1976

*Om informationen
rörande planerad
ändring i postservi-
cen*

kan bero på många omständigheter.

Min tanke fram till nu är att det i de flesta fall beror på att man mellan kommunerna, postkunderna och postverket har kunnat uppnå samförstånd redan på lokal nivå.

Herr NILSSON i Tvärålund (c):

Herr talman! När man ställer en fråga, bör den ta upp allmänna och principiella synpunkter och inte enskilda fall.

Min fråga gällde främst om statsrådet anser att postverket i sådana här sammanhang tar hänsyn till lokala opinioner inom berörda bygder och kommuner. I de fall som föranlett mina frågor är kommunen och bygden emot den föreslagna ändringen. Den förändring som jag tog upp i fjol är nu genomförd. Man upplever den såsom en betydande försämring, inte bara för postservicen utan också för den kollektiva trafiken.

Informationen leder inte många gånger till besvär, framhåller statsrådet. Nej, man kanske är litet för passiv. Man borde nog gå vidare i större utsträckning. Men landsbygdsborna är ofta litet för snälla och finner sig i de försämringar som beslutas centralt.

Jag frågade hur statsrådet ser på en lösning, där lokala och regionala politiker på ett tidigt stadium kommer in i beslutssammanhangen. Jag anhåller att statsrådet om möjligt ger en meningsyttring till känna.

Herr kommunikationsministern NORLING:

Herr talman! Det finns inte mycket att tillägga. I och med att kommunen får uttala sig över en tänkt ändring har väl herr Nilsson i Tvärålund fått svar på frågan om lokala politiker kan få yttra sig. Det är ju de som bildar kommunstyrelse och kommunfullmäktige. Det sker enligt en ordning som är fastlagd.

Jag tror emellertid – jag kan gärna hänvisa till tidigare diskussioner här i kammaren både med herr Nilsson och med andra av kammarens ärade ledamöter, vilka med mig velat diskutera förändringar i den postala organisationen runt om i landet – att man ofta upplever en tänkt förändring, vare sig den är stor eller mindre omfattande, redan i förväg såsom en början till en försämring. Så är ofta fallet när man får veta att man skall få en fast postanstalt utbytt mot exempelvis lantbrevbäring. Det visar sig emellertid lika ofta att postkunderna sedan omorganisationen är genomförd får en bättre service än de tidigare haft. Många exempel härpå finns.

Jag vill med detta ha sagt att i de fall man i olika kommuner och regioner upplever en diskussion med postverket om en tänkt förändring såsom en försämring bör man kanske ibland innan man uttalar sig negativt avvakta resultatet av den provperiod som följer efter en ändring.

Herr NILSSON i Tvärålund (c):

Herr talman! Statsrådet säger nu att kravet på samråd är uppfyllt när kommunen har blivit informerad. Min fråga gällde om statsrådet hade

en mening om huruvida verket bör ta stor hänsyn till framförda synpunkter. I de fall jag känner till har verket inte tagit någon hänsyn till framförda synpunkter från kommun och berörda kunder. Denna del av frågan har statsrådet faktiskt inte svarat på. Jag ställde den frågan i fjol också, och då var statsrådet och jag ense om att det var viktigt att statliga verk genomförde de beslut riksdagen fattat och de intentioner som riksdagen uttalat sig för. Jag hoppas att statsrådet också i år ser detta som en viktig fråga.

Jag tar mig friheten, herr talman, att återigen komma tillbaka till min tanke att när man nu skall decentralisera beslutanderätt till lokal och regional nivå så bör decentraliseringen också innebära att lokala och regionala politiker har möjlighet att utöva inflytande på bedömningarna.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 10 Om vidgad rätt till svenskt medborgarskap för utländska medborgares i Sverige födda barn

Fru statsrådet LEIJON erhöll ordet för att besvara herr *Perssons* i Heden (c) den 17 mars anmälda fråga, 1975/76:276, till herr justitieministern, och anförde:

Herr talman! Herr Persson i Heden har frågat chefen för justitiedepartementet om han är beredd att medverka till att barn födda i Sverige, men där ene föräldern är utländsk medborgare, ändå automatiskt får svenskt medborgarskap. Frågan har överlämnats till mig för besvarande.

Enligt gällande medborgarskapslag blir barn i äktenskap svenskt vid födelsen om fadern är svensk. Barn utom äktenskap får svenskt medborgarskap om modern är svenska.

Förslag om att här i riket födda barn till svensk förälder alltid skall bli svenskt vid födelsen har tidigare förts fram bl. a. i riksdagen och Nordiska rådet. Förslagen har hittills inte genomförts, främst av det skälet att en sådan ordning skulle medföra ett stort antal dubbla medborgarskap. Vidare har hänvisats till möjligheten att ge barnet svenskt medborgarskap genom självständig naturalisation.

Inom Europarådet granskas f. n. de problem som hänger samman med medborgarskap för barn vilkas föräldrar har olika medborgarskap. En expertkommitté undersöker möjligheten att utarbeta en konvention på detta område.

I dagarna har en proposition om ändringar i lagen om svenskt medborgarskap förelagts riksdagen. Vid remissbehandlingen av den departementspromemoria, som ligger till grund för propositionen, föreslog en remissinstans att barn i äktenskap mellan svensk kvinna och utländsk man borde få svenskt medborgarskap vid födelsen. En annan instans föreslog att barn till svensk moder eller fader borde bli svenskt vid födelsen oavsett föräldrarnas samlevnadsform. För egen del har jag anført

*Om vidgad rätt till
svenskt medborgarskap
för utländska
medborgares i
Sverige födda barn*

att jag har förståelse för dessa förslag. En sådan lösning skulle även ligga i linje med strävandena för att åstadkomma jämställdhet mellan män och kvinnor. Jag bedömer det emellertid inte vara möjligt att f. n. förorda så långtgående ändringar i de principer på vilka vår medborgarskapslagstiftning vilar. Reslutatet av arbetet inom Europarådet bör avvaktas och fortsatta överläggningar hållas med övriga nordiska länder innan ändringar av detta slag närmare övervägs.

Herr PERSSON i Heden (c):

Herr talman! Jag tackar statsrådet Leijon för svaret. Tyvärr har statsrådet dock inte givit något besked om en snar lösning på den problematik som jag har berört i min fråga. Om vi skall avvakta utredningar och internationella överenskommelser kan en lösning ta mycket lång tid, vilket är beklagligt.

Den svenska socialpolitikens förmåner enligt lagen om allmän försäkring är i huvudsak knutna till bosättningsbegreppet och inte till medborgarskapet. Folkpensionsförmånerna är däremot knutna till innehavet av svenskt medborgarskap, och dessa bestämmelser kan komplicera förhållandet för vissa föräldrar till barn med handikapp. För att lättare klarlägga frågeställningen skall jag ta ett exempel – det finns många sådana som skulle kunna anföras.

I en familj där modern är svensk medborgare men fadern är utlänning är ju barnen i äktenskapet, som statsrådet också anförde, automatiskt utländska medborgare. Föräldrar till ett handikappat barn erhåller vårdbidrag fram till att barnet fyllt 16 år. Sedan upphör detta bidrag och någon pension kan inte erhållas – det är här knuten ligger – förrän vederbörande har varit i Sverige i 15 år efter fyllda 20. Efter det barnet fyllt sexton år kan man alltså få vänta i närmare tjugo år på att få pension för ett sådant barn. Det betyder för dessa föräldrar många gånger ekonomiska problem i icke ringa utsträckning.

Därför vill jag fråga statsrådet om det inte skulle kunna finnas möjligheter att lösa detta problem innan de här omnämnda utredningarna är klara. Man kunde fatta ett särskilt beslut om att barn som på grund av handikapp erhåller vårdbidrag skulle, när barnet fyllt sexton år, automatiskt få folkpension som svenska barn får i ett sådant fall. Jag tycker det skulle vara rimligt att lösa frågan på detta sätt. Det kan inte behöva vara några större formella svårigheter. Det gäller ju en social rättvisa för de familjer som drabbats av att få barn som är handikappade.

Fru statsrådet LEIJON:

Herr talman! De frågor herr Persson i Heden nu tar upp är andra än de som ursprungligen ställdes. Jag kan dock inte förstå att det skulle behöva vara sådana väntetider som herr Persson nämner. Redan i dag finns det ju stora möjligheter till att självständigt naturalisera barnet, och med det förslag som nu ligger på riksdagens bord bör de bli än större. Därmed bör de problem som herr Persson tar upp i huvudsak

kunna lösas.

Den andra frågan däremot, som alltså jag har svarat på och som herr Perssons skriftliga fråga gällde, innehåller många komplikationer. Men att behöva vänta i så många år, som herr Persson nämner, det skall med nuvarande regler inte vara nödvändigt.

Herr PERSSON i Heden (c):

Herr talman! Jag vet mycket väl att vederbörande kan söka svenskt medborgarskap för barn, men jag vet också exempel på att vederbörande familjer inte har tänkt på detta utan år efter år har skött sitt barn utan någon som helst hjälp från det allmänna. Men om man t. ex. genom någon information via försäkringskassorna skulle kunna ge föräldrar upplysning om möjligheterna och underlätta för dem att söka medborgarskap till dessa barn, skulle halva problemet vara löst enligt min uppfattning.

Jag vet också att den proposition som ligger på riksdagens bord kommer att underlätta för föräldrar att ordna medborgarskapet, dock inte i tillräcklig utsträckning. Det skulle behövas instruktioner till försäkringskassorna att upplysa om detta. Då skulle en del vara vunnet.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 11 Om fortbildning av lärare

Fru statsrådet HJELM-WALLÉN erhöll ordet för att besvara fröken Rogestams (c) den 25 mars anmälda fråga, 1975/76:290, och anförde:

Herr talman! Fröken Rogestam har frågat mig om jag är beredd att redogöra för vilken allmän fortbildning det, utöver SIA-fortbildning och fortbildning av övergripande karaktär, blir möjligt att genomföra inom det i SIA-propositionen föreslagna anslaget till lärares fortbildning.

Den del av fortbildningsanslaget som fröken Rogestam avser gäller främst i feriekursverksamheten. Denna typ av fortbildning föreslås i propositionen förstärkt med medel för dels SIA-fortbildning med ca 8 milj. kr. och dels vissa övergripande frågor med ca 1 milj. kr. För övrig sommarkursverksamhet återstår ca 2 milj. kr.

I propositionen om skolans inre arbete har jag framhållit vikten av en omfattande fortbildning för att den reformen skall få genomslagskraft i skolans hela verksamhet. Jag har också ansett det viktigt att andra övergripande frågor, som t. ex. könsroller och undervisningens internationalisering, får stort utrymme inom fortbildningen. Fortbildningsanslaget föreslås öka med nästan 12 milj. kr., från knappt 41 milj. kr. till nära 53 milj. kr., för nästa budgetår. Det är naturligt att inom ramen för ett anslag för verksamhet av den karaktär som fortbildningen utgör omdisponeringar måste ske från tid till annan med hänsyn till skolutvecklingen. Under nästa budgetår kan, förutom en omfattande fortbild-

*Om fortbildning av
lärare*

ning av övergripande karaktär och särskild ämnesfortbildning, således ett mycket varierat utbud av feriekurser erbjudas för lärare på alla stadier inom skolväsendet.

Fröken ROGESTAM (c):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet för svaret.

Att ge lärare och övrig skolpersonal utbildning och fortbildning är en förutsättning för att förändra skolan i riktning mot det mål som samhället har ställt upp. Detta slås fast ordentligt i SIA-propositionen. Samtidigt ställer man, som statsrådet redovisade, nya medel till förfogande för en fortbildning som riktar in sig huvudsakligen på nya arbetssätt och arbetsmetoder i skolan.

Mot bakgrund av de positiva skrivningarna i propositionen är det inte möjligt att förutse att en konsekvens skulle bli en drastisk nedskärning i utbudet av feriekurser. Vad som skett är, såvitt jag kan förstå, att SÖ plötsligt fann sig stå i ett läge där man saknade 5 milj. kr. I den situationen hade man två alternativ. Antingen måste ett stort antal fortbildningskonsulenter eller fortbildningsledare sägas upp eller så måste fortbildningsverksamheten i övrigt starkt begränsas.

Det första alternativet var självfallet inte realistiskt, och därför har det återstått att begränsa den allmänna fortbildningen. Resultatet har blivit en nedskärning i utbudet av feriekurser. Den planerade katalogen över kurser har stoppats, och en ny version lär vara under tryckning för distribution inom den närmaste tiden.

Att detta skulle bli resultatet av de satsningar på fortbildning som görs i SIA-propositionen kom som en överraskning inte bara för riksdagen utan även för de berörda personalgrupperna. En sedan länge planerad kursverksamhet har på detta sätt lagts åt sidan. Återbud har lämnats till vidtalade kursledare. Kursgårdar och folkhögskolor, som traditionellt brukar ta emot de här kurserna, får nu snabbt försöka få fram beläggning på sina gårdar från andra kursarrangörer.

Ämnesfortbildningen i t. ex. de naturvetenskapliga ämnena kommer såvitt jag kan förstå genom den föreslagna uppläggningsen inte alls att få en omfattning som svarar mot de intentioner som statsrådet och riksdagen i andra sammanhang har framfört som nödvändiga. Gymnasieskolans personal, som inte berörs speciellt mycket av SIA-fortbildningen i nuläget, ställs genom nedskärningen så gott som utan fortbildningsmöjligheter.

Det här tycker jag är en beklaglig utveckling. Jag undrar om statsrådet är beredd att utlova någon ytterligare satsning utöver det belopp på från början 1 milj. kr. – nu tydligen 2 milj. kr. – som finns för feriekurser.

Vill statsrådet dessutom kommentera den situation som på detta sätt har uppstått, då vissa fortbildningsavdelningar – de som nu arbetar med SIA-fortbildningen – är överbelastade, medan andra i nuläget är under-sysselsatta?

Vore det inte rimligt att samtliga fortbildningsavdelningar kopplades

in i arbetet med SIA-fortbildningen, så att man på det sättet fick en regional uppläggning?

Nr 95

Torsdagen den
1 april 1976

*Om fortbildning av
lärare*

Fru statsrådet HJELM-WALLÉN:

Herr talman! Om ett anslag får ökas ytterligare, kan givetvis fler aktiviteter komma till stånd – aktiviteter som på olika sätt kan bedömas vara angelägna men som lika fullt kan få stå tillbaka eftersom statsbudgeten inte kan få öka hur mycket som helst. Finansiella hänsyn måste tas.

Detta kan innebära att man inom ett anslag får göra omprioriteringar. Det är ingen ovanlig situation. För det här anslaget totalt sett gäller att det föreslås ökat med 12 milj. kr. Om man vidare räknar samman all fortbildning som därigenom kommer att ske, kommer antalet fortbildningsdagar under det kommande läsåret att öka enligt regeringsförslaget. Antalet deltagare i fortbildningen kommer att vara ungefär detsamma som under de närmast föregående åren. Det kan visserligen vara svårt att göra omprioriteringarna, men totalt sett är det ändå en positiv bild som vi bör ha av den fortbildning som under nästa år föreslås komma till stånd.

Fröken ROGESTAM (c):

Herr talman! Jag har också utan vidare erkänt att det sker en ökning av fortbildningsanslaget som sådant. Vad jag har beklagat är att man på det här sättet stryper en mycket viktig del av fortbildningen, nämligen den som har huvudintresset lagt på ämnesstudierna.

Dessutom lägger man, såvitt jag kan förstå, åt sidan en hel del traditionella fortbildningskurser som egentligen går mycket bra ihop med SIA-propositionens innehåll och intentioner. Man slår sönder en planering som har pågått länge inom fortbildningsavdelningarna. Ökningen som sådan på fortbildningen är positiv, men jag beklagar alltså att det är den här sektorn som drabbas vid den omprioritering som skolöverstyrelsen ansett sig tvungen att göra.

Jag skulle vara tacksam om jag kunde få en kommentar till möjligheten att engagera samtliga fortbildningsavdelningar i arbetet med SIA-fortbildningen så att man på det sättet fick en jämnare arbetsbelastning på landets fortbildningsavdelningar och ett regionalt inflytande på uppläggningen av verksamheten.

Överläggningen var härmed slutad.

*Om de politiska
ungdomsförbun-
dens medverkan i
skolans samhällsin-
formation***§ 12 Om de politiska ungdomsförbundens medverkan i skolans samhällsinformation**

Fru statsrådet HJELM-WALLÉN erhöll ordet för att besvara herr Berndtsons (vpk) den 25 mars anmälda fråga, 1975/76:291, och anförde:

Herr talman! Herr Berndtson har frågat mig vilka åtgärder regeringen ämnar vidta för att skapa ekonomiska förutsättningar för de politiska ungdomsförbunden att medverka i skolans samhällsinformation.

Som herr Berndtson redovisar i sin fråga anges det i skolöverstyrelsens anvisningar om medverkan av de politiska ungdomsförbunden i skolans samhällsinformation att kostnader för denna verksamhet kan täckas med medel ur statsbidrag till timmar till förfogande, fritt valt arbete och resurstimmar på grundskolans högstadium. Totalt uppgår dessa statliga bidrag till betydande belopp.

Vid utformningen av dessa bidragsregler förutsattes det att medverkan skulle komma till stånd med personer hämtade utanför skolan, t. ex. från förenings- och kulturlivet, och att detta skulle bekostas genom de resurser som här har nämnts. Några särskilda statliga bidrag för sådan verksamhet finns därför inte. De förslag om ett annorlunda statsbidragssystem som regeringen har lagt fram i propositionen om skolans inre arbete syftar bl. a. till att engagera det omgivande samhället i skolarbetet. Ur den s. k. förstärkningsresursen föreslås ersättning kunna utgå också till de politiska ungdomsförbunden för deras insatser i skolans samhällsinformation.

Herr BERNDTSON (vpk):

Herr talman! Det finns stöd i gällande läroplaner för ökad politisk information i skolan. Tyvärr har det inte alltid varit så väl beställt med kontakterna mellan skolan och de politiska organisationerna. Man får hoppas att en förbättring kommer till stånd, bl. a. som ett resultat av de anvisningar skolöverstyrelsen utfärdat för skolstyrelser, landstingens utbildningsnämnder och länsskolnämnder rörande medverkan av de politiska ungdomsförbunden i skolans samhällsinformation.

Det är emellertid ett problem som har föranlett min fråga till statsrådet Hjelm-Wallén.

De politiska ungdomsförbunden har begränsade ekonomiska resurser. Om de skall fullgöra uppgiften att informera i skolorna innebär detta stora krav på organisationerna. Bristen i SÖ:s anvisningar är att man endast anger att ersättning *kan* utgå, men det saknas inte bara regler rörande ersättningens storlek utan också anvisningar om att ersättning *skall* utgå.

Det är inte heller så att skolan har disponibla medel. Resurserna är redan in-tecknade för andra ändamål även om de statliga bidragen kan uppgå till betydande belopp, som det sägs i svaret.

När det gäller ungdomsförbunden bör man komma ihåg att det inte bara är fråga om att ställa upp vid lektionerna. Ett omfattande förbe-

*Om de politiska
ungdomsförbun-
dens medverkan i
skolans samhällsin-
formation*

redelsearbete behövs. För att informationen skall bli meningsfull är det också viktigt att personer från arbetslivet kan ställa upp. Förlorad arbetsförtjänst får inte utgöra ett hinder.

Det är enligt min mening rimligt att kommunerna erhåller statsbidrag för att kunna utbetala ersättning till de politiska ungdomsförbunden för deras medverkan i samhällsinformationen i skolan.

Samtidigt som jag tackar statsrådet Hjelm-Wallén för svaret på min fråga vill jag betona att det är aktuella lösningar som behövs. Det räcker inte att hänvisa till SIA-propositionen för att lösa frågan om redan pågående informationsverksamhet. Jag skulle också vilja fråga om statsrådet anser det motiverat med kompletterande anvisningar för att uppnå någorlunda likformiga ersättningsregler.

Fru statsrådet HJELM-WALLÉN:

Herr talman! Jag anser att ett mycket viktigt steg har tagits i och med att skolöverstyrelsen tillsammans med representanter för de politiska ungdomsförbunden nu utarbetat anvisningar som klargör vikten av att eleverna i samhällsinformationen har rätt att möta föreningslivet genom dess egna företrädare. Enligt min mening måste skolan underlätta på olika sätt för organisationerna att verka inom skolan. Man måste lokalt bättre uppmärksamma och utnyttja de statsbidragsregler som i dag redan finns och som ger möjlighet till ekonomisk ersättning för medverkan av personer hämtade utanför skolan. Detta måste läggas in i den totala planeringen av de resurser man har, så att behovet blir beaktat när man gör upp om hur den statliga resursen skall användas.

Herr BERNDTSON (vpk):

Herr talman! Nu är det ändå så att kommuner svarar att de saknar pengar för informationsverksamheten. De är in-tecknade för andra ändamål. De politiska ungdomsförbunden kan dock inte själva bekosta denna informationsverksamhet. Resurserna kan också vara olika hos olika politiska ungdomsförbund. Om inte rimliga ersättningsvillkor uppnås, finns risken att ett förbund med svag ekonomi inte kan ställa upp i skolorna. Hur blir det då med objektiviteten?

Låt mig belysa storleksordningen av denna informationsverksamhet. Man räknar i Malmö kommun med 600 lektionstimmar per läsår och i Malmöhus län med 2 000 lektionstimmar per läsår. Det stannar alltså inte i ett län vid en årsarbetskraft för ett ungdomsförbund. Med en sådan omfattning av verksamheten menar jag att det behövs såväl regler för hur ersättningen skall utformas och utgå som pengar för att bekosta verksamheten.

Fru statsrådet HJELM-WALLÉN:

Herr talman! Det viktigaste är att slå fast att det inte saknas möjlighet med de nuvarande statsbidragsreglerna att utge ekonomisk ersättning för medverkan i skolan av representanter för de politiska ungdomsför-

bunden eller för andra delar av föreningslivet. Sedan är det en lokal prioritering att fördela resurserna och att träffa överenskommelser om vilka ersättningar som skall utgå. Det kan inte avgöras centralt.

Herr BERNDTSON (vpk):

Herr talman! Det kan ju inte råda någon principiell skillnad mellan de politiska ungdomsförbundens informationsverksamhet och annan undervisning. Därför tycker jag att det vore rimligt att ha fastställda normer för hur man skall behandla denna fråga. Jag tror att inte bara de politiska ungdomsförbunden utan också skolstyrelser och kommuner skulle vara betjänta av att få någorlunda likformiga regler för hur man skall ersätta sådan informationsverksamhet. Jag menar att statsmakterna måste ta det ekonomiska ansvaret för denna form av undervisning lika väl som för annan undervisning, löner till lärarpersonal osv.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 13 Föredrogs och hänvisades

Propositioner

1975/76:105 till inrikesutskottet

1975/76:118 och 129 till utbildningsutskottet

1975/76:167 till trafikutskottet

1975/76:168 till konstitutionsutskottet

1975/76:169 och 186 till näringsutskottet

1975/76:188 till trafikutskottet

1975/76:190 till försvarsutskottet

1975/76:194 till justitieutskottet

1975/76:196 till lagutskottet

1975/76:197 till socialförsäkringsutskottet

1975/76:199 till försvarsutskottet

1975/76:201 till trafikutskottet

§ 14 Föredrogs men bordlades åter inrikesutskottets betänkanden

1975/76:28, 32 och 33.

§ 15 Barnomsorgen

Föredrogs socialutskottets betänkande 1975/76:28 med anledning av dels propositionen 1975/76:92 om utbyggnad av barnomsorgen, dels propositionen 1975/76:100 i vad avser anslag till barnomsorgen, dels ock motioner i ämnet.

I propositionen 1975/76:92 (socialdepartementet) hade regeringen föreslagit riksdagen att

1. anta vid propositionen fogat förslag till lag om barnomsorg,

2. godkänna den målsättning och de riktlinjer för utbyggnaden av barnomsorgen som angetts i propositionen,
3. godkänna de grunder för bidrag till kommunernas barnomsorg som förordats i propositionen.

I propositionen 1975/76:100 bilaga 7 (socialdepartementet) hade regeringen under punkterna D 2 och D 3 (s. 62–64) föreslagit riksdagen dels att till Bidrag till driften av förskolor och fritidshem för budgetåret 1976/77 anvisa ett förslagsanslag av 955 000 000 kr.,

dels att till Bidrag till kommunala familjedaghem för budgetåret 1976/77 anvisa ett förslagsanslag av 290 000 000 kr.

Beträffande det huvudsakliga innehållet i propositionen 1975/76:92 anfördes följande:

”I propositionen läggs fram förslag om en kraftig utbyggnad av samhällets barnomsorg. Mot bakgrunden av en allmän målsättning för utbyggnaden föreslås en ny lagstiftning om barnomsorgen. Barnomsorgen blir därigenom en lagfäst kommunal uppgift med skyldighet för kommunerna att svara för en planmässig utbyggnad.

Barnomsorgen föreslås omfatta både barn i förskoleåldern och de yngre skolbarnen. Den skall innefatta daghem, deltidsförskola, familjedaghem och fritidshem. Vidare behandlas frågan om en ny utformning av fritidshemmets verksamhet enligt förslag från barnstugeutredningen.

På grundval av en överenskommelse mellan regeringen och Kommunförbundet läggs fram förslag om ett utbyggnadsprogram för barnomsorgen under den närmaste femårsperioden. Det omfattar 100 000 nya daghemsplatser och 50 000 nya platser i fritidshem jämte en ökning av plats-tillgången i kommunala familjedaghem.

För att ge kommunerna ekonomiska möjligheter att genomföra utbyggnaden av barnomsorgen föreslås ett nytt statsbidragssystem med väsentligt höjda och värdebeständiga statsbidrag. Driftbidraget för daghem föreslås fr. o. m. den 1 januari 1977 höjt från 7 500 kr. till 14 000 kr. per år för nya platser. För befintliga platser höjs bidraget successivt till samma belopp. Bidraget till nya platser i fritidshem föreslås uppgå till hälften av nämnda belopp. För familjedaghemmen införs utöver nuvarande statsbidrag ett nytt grundbelopp i bidragssystemet.

Samhällets totala årskostnader för barnomsorgen, som för år 1976 anges till ca 2 900 milj. kr., beräknas bli fördubblade under den aktuella femårsperioden. Genom de nya statsbidragen beräknas statens årskostnad uppgå till ca 1 600 milj. kr. år 1977 och till ca 3 500 milj. kr. vid femårsperiodens utgång. Det nya statsbidragssystemet föreslås finansierat genom en socialavgift på arbetsgivarna och egenföretagarna. Den tas ut på samma avgiftsunderlag som gäller för de allmänna socialförsäkringsavgifterna. Socialavgiften till barnomsorgen föreslås för år 1977 utgöra 1 % av avgiftsunderlaget.”

I detta sammanhang hade behandlats

dels de vid 1975 års riksmöte väckta motionerna

1975:150 av herr Alftin m. fl. (s),

1975:261 av herr Hermansson m. fl. (vpk), vari såvitt nu var i fråga (yrk. A 1 och A 4 samt B 1–B 3), hemställdes att riksdagen beslutade

A. beträffande utbyggnaden av barnomsorgen:

1. dels att uttala, att alla barn borde tillerkännas rätt till barnomsorg i förskola samt fritidshem och att i överensstämmelse härmed den allmänna förskolan borde göras obligatorisk från 6 år.

4. dels att bindande normer utarbetades för markreservation för barnstugeverksamhet,

B. för en hög kvalitet inom barnomsorgen:

1. dels att en allmän översyn av barnstugeverksamheten skedde med avsikt att kvalitativt förbättra standarden,

2. dels att en personaltätthet fastställdes av 2 vårdare på 5 barn i småbarnsgrupper och 1 vårdare på 5 barn i övriga grupper,

3. dels att den maximala gruppstorleken sattes till 10 barn i småbarnsgrupper och 15 barn i övriga grupper,

1975:342 av fru Ekelund (c) och herr Henmark (fp),

1975:351 av herr Werner i Malmö m. fl. (m),

1975:477 av herrar Gustavsson i Alvesta (c) och Jonsson i Mora (fp), vari hemställdes

1. att riksdagen hos regeringen begärde förslag om sådan ändring i förskolelagen att kommun på de villkor som angetts i motionen skulle kunna i sin plan för förskoleverksamheten inräkna verksamhet bedriven av enskild förskola,

2. att riksdagen hos regeringen begärde att gruppstorleken i förskolan bestämdes till högst 10 barn i småbarnsavdelningarna och högst 15 barn i syskongrupperna med möjlighet under en övergångstid till en överinskrivning på högst 20 %,

1975:492 av herr Olsson i Kil (fp) och fru Fränkel (fp).

dels de under den allmänna motionstiden 1976 väckta motionerna

1975/76:182 av herr Hermansson m. fl. (vpk),

1975/76:220 av herr Henmark (fp) och fru Ekelund (c),

1975/76:314 av fru Tillander (c) och herr Larsson i Staffanstorp (c).

1975/76:315 av fru Troedsson m. fl. (m, c, fp), vari hemställdes att riksdagen beslutade att kostnader för familjedaghemsassistent skulle ingå i de statsbidragsberättigande kostnaderna för familjedaghemsversamheten från 1 januari 1977.

1975/76:361 av herrar Werner i Malmö (m) och Fridolfsson (m),

1975/76:472 av herr Ahlmark m. fl. (fp), vari såvitt nu var i fråga (yrk. 2 och 3) hemställdes

2. att riksdagen beslutade att 16 § i förslaget till lag om barnomsorg utgick och att erforderliga konsekvensändringar gjordes i 14–15 §§ och 17–18 §§,

3. att riksdagen som sin mening gav regeringen till känna vad som anförts i motionen om

a) att statsbidrag borde utgå till driften av daghemsavdelning där minst två tredjedelar av platserna utnyttjades minst fem timmar per barn och dag,

b) kvalitetskrav, gruppstorlekar och personaltäthet i förskolan,

c) utbildning för dagbarnvårdare, samarbete mellan daghem och familjedaghem och samarbete mellan föräldrar och personal i förskolan,

1975/76:751 av fru Ekelund m. fl. (c), vari hemställdes att riksdagen hos regeringen begärde

1. att deltidförskolans läromedel granskades med utgångspunkt i samma principer som gällde grundskolans läromedel,

2. att åtgärder i syfte att öka möjligheterna för förskollärare att informera lågstadielärarna om förhållanden som kunde vara av vikt för att underlätta barnens skolstart vidtogs.

1975/76:1230 av fru Fränkel m. fl. (fp),

1975/76:1233 av herr Fälldin m. fl. (c) såvitt nu var i fråga (yrk. 4),

1975/76:1270 av fru Landberg m. fl. (s),

1975/76:1272 av fru Lantz m. fl. (vpk),

1975/76:1279 av herr Mattsson i Lane-Herrestad (c) och fröken Andersson (c),

1975/76:1301 av fru Troedsson m. fl. (m), vari hemställdes att riksdagen uttalade att kommun borde ha rätt att bereda svenska kyrkan och andra samfund möjlighet att regelbundet få disponera den kommunala förskolans lokaler för frivillig kristen verksamhet i enlighet med vad i motionen anförts,

1975/76:1978 av fru Tillander m. fl. (c),

1975/76:2007 av herr Bohman m. fl. (m), såvitt här var i fråga (yrk. 2 och 3),

1975/76:2011 av herr Bohman m. fl. (m), vari hemställts att riksdagen skulle

1. besluta att den allmänna förskolan till den del som avsåg deltidsgrupp borde läggas under de kommunala skolstyrelserna och – på central nivå – skolöverstyrelsen,
2. besluta att alla sexåringar skulle ges rätt att delta i deltidsgrupp inom den allmänna förskolan,

1975/76:2012 av herr Bohman m. fl. (m),

1975/76:2013 av herr Bohman m. fl. (m), såvitt här var i fråga (yrk. 2),

1975/76:2087 av herr Hermansson m. fl. (vpk),

1975/76:2137 av herr Fälldin m. fl. (c), vari såvitt nu var i fråga hemställts att riksdagen beslutade ansluta sig till punkten 5 i det åtgärdsprogram för på arbetsmarknaden utsatta grupper vilket presenterades i motionen 1975/76:2135,

dels de med anledning av propositionen 1975/76:92 väckta motionerna

1975/76:359 av herr Nilsson i Agnäs (m),

1975/76:1232 av herr Fälldin m. fl. (c), vari hemställts att riksdagen beslutade

1. att statsbidrag skulle utgå till driften av daghemsavdelning, där minst två tredjedelar av platserna utnyttjades minst fem timmar per barn och dag, under förutsättning att avdelningen var öppen minst sju timmar per dag,
2. att helt grundbelopp skulle utgå för förskolebarn och skolbarn som vistades minst fem timmar per dag i familjedaghem och att halvt grundbelopp skulle utgå för skolbarn som vistades kortare tid än fem timmar per dag i daghem,
3. att statsbidrag till deltidsgupper tills vidare skulle utgå enligt samma regler som i dag,
4. att hos regeringen begära att statsbidraget till daghem, fritidshem och grundbeloppet till familjedaghem gjordes värdebeständiga genom att anknytas till löneutvecklingen hos aktuella personalgrupper samt att hänsyn därvid också skulle tas till förändringar i uttaget av olika arbetsgivaravgifter,
5. att egenföretagare skulle undantas från erläggande av socialavgifter till barnomsorg,

1975/76:1277 av fröken Mattson m. fl. (s), vari hemställts att riksdagen beslutade att anhålla hos regeringen om åtgärder i enlighet med vad i motionen anförts, innebärande en lagstiftning om utbyggnaden av barnomsorgen, om förtur för spädbarnsomsorgen i familjestödsutredningens arbete samt om uppföljande av försök med barnomsorg på icke dagtid,

1975/76:2162 av herr Bohman m. fl. (m), vari hemställts att riksdagen vid behandlingen av proposition 1975/76:92 beslutade

1. bifalla förslaget till nya bidragsgrunder för daghem och familjedaghem med undantag för kravet på öppethållande sju timmar – och inte fem – för att daghem skulle anses föreligga,

2. uttala att något långtidsprogram utöver gängse budgetplanering för utbyggnad av barnomsorgen, preciserat i antal nytillkomna platser, inte borde antas förrän effekterna på efterfrågan genom förändringar på skatteområdet, av förkortad arbetstid för småbarnsföräldrar och av en vårdnadsersättning kunde bedömas,

3. avslå förslaget till finansiering genom införande av en ny avgift för arbetsgivare och för fysiska personer med inkomster av annat förvärvsarbete än anställning,

1975/76:2163 av herr Hermansson m. fl. (vpk), vari hemställts

1. att riksdagen uttalade att målet för samhällets barnomsorg borde vara att tillgodose alla barns rätt till en bra, avgiftsfri barnstugeplats,

2. att riksdagen uttalade att målsättningen för samhällets utbyggnad av barnomsorgen under de närmaste åren borde fastställas till minst 50 000 nya platser varje år i daghem och fritidshem fram till år 1980,

3. att riksdagen uttalade att föräldraavgifterna successivt borde reduceras och verksamheten vara avgiftsfri år 1980,

4. att riksdagen beslutade att anordningsbidrag till dag- och fritidshem skulle utgå med ett belopp motsvarande 12 000 kr. per plats fram till år 1980,

5. att riksdagen beslutade att driftbidragen till dag- och fritidshem skulle motsvara personalkostnaderna, beräknade efter en norm av 1 personal per 4 barn, föreståndaren oräknad, för daghem och 1 personal per avdelning, föreståndaren oräknad, för fritidshem, att statsbidrag till extra personella insatser vid barnstugorna och för hobbyledare vid fritidshemmen skulle utgå efter särskild redovisning samt att vid beräkning av driftbidrag redan färdigställda barnstugor skulle likställas med nytillkommande,

6. att riksdagen beslutade anta av motionärerna framlagt förslag till lag om barnomsorg, innebärande bl. a.

dels beträffande 1 § att fritidshemsverksamheten skulle omfatta barn t. o. m. 14 års ålder i stället för som förordats i propositionen t. o. m. 12 år,

dels beträffande 2 § att i daghem skulle mottas barn för vistelse minst fyra timmar om dagen i stället för vad som i propositionen angetts sju timmar om dagen,

dels beträffande 4 och 8 §§ konsekvensförslag med hänsyn till vad motionärerna förordat om målsättningen för barnomsorgsbyggnaden och

dels beträffande 15 § att kommuner och landsting skulle undantas från avgiftsplikt,

1975/76:2164 av herr Karlsson i Malung m. fl. (s), vari hemställdes

1. att riksdagen behandlade propositionen 1975/76:92 samtidigt med den aviserade propositionen med anledning av SIA-utredningens förslag.

2. att riksdagen vid behandlingen av proposition 1975/76:92 i lagen om barnomsorg föreskrev dels att föreningslivet skulle garanteras möjligheter att bedriva verksamhet inom det utvidgade fritidshemmet och att det statsbidrag som utgick per inskriven i fritidshem skulle kunna användas för att ekonomiskt täcka organisationernas kostnader för medverkan, dels att föreningslivets medverkan skulle ske enligt de riktlinjer som angavs i propositionen 1975:14 om bidrag till ungdomsorganisationernas centrala verksamhet.

3. att riksdagen beslutade anta av motionärerna framlagt förslag till ändrad lydelse av 3 § i lagen om barnomsorg, innebärande att till fritidsverksamhet skulle räknas även allmän fritidsverksamhet i barn- och ungdomsorganisationernas regi.

1975/76:2165 av fru Troedsson m. fl. (m), vari hemställdes att riksdagen skulle

1. besluta att gränsen för statsbidrag till daghemmen alltfört skulle vara fem timmar per dag.

2. besluta att gränsen för det föreslagna grundbeloppet för familjedaghemmen sänktes till fem timmar per dag.

3. hos regeringen begära tilläggsdirektiv till kommunalekonomiska utredningen att med förtur utarbeta förslag, innebärande att statsbidragen till såväl förskolor och fritidshem som familjedaghem bestämdes till viss andel av kommunens bruttokostnader för verksamheten i enlighet med vad i motionen anförts, och

1975/76:2166 av herr Werner i Malmö (m).

Utskottet hemställde

1. beträffande handläggningsordningen att riksdagen skulle avslå motionen 1975/76:2164 (yrkandet 1).

2. beträffande avslag på propositionen 1975/76:92 att riksdagen skulle avslå motionen 1975/76:359.

3. att riksdagen med avslag på motionen 1975:261 (yrkandet A 1) och motionen 1975/76:2163 (yrkandet 1) godkände den målsättning för utbyggnaden av barnomsorgen som angetts i propositionen 1975/76:92.

4. beträffande den under 3 angivna frågan att riksdagen skulle avslå motionen 1975/76:2137 i motsvarande del i den mån motionen inte be-

svarats genom vad utskottet under 3 hemställt,

5. att riksdagen med avslag på motionen 1975/76:2162 (yrkandet 2) och motionen 1975/76:2163 (yrkandet 2) godkände de riktlinjer för utbyggnaden av barnomsorgen som angetts i propositionen 1975/76:92,

6. beträffande avstämning av den faktiska utbyggnadstakten att riksdagen skulle avslå motionen 1975/76:1277 i motsvarande del,

7. beträffande markreservation för förskolor och fritidshem att riksdagen skulle avslå motionen 1975:261 (yrkandet A 4),

8. beträffande smågruppsförskolor att riksdagen skulle avslå motionen 1975/76:2007 (yrkandet 3),

9. beträffande frågan om statsbidrag till deltidsgupper att riksdagen skulle avslå motionen 1975/76:1232 (yrkandet 3),

10. beträffande frågan om avskaffande av anordningsbidraget att riksdagen skulle avslå motionen 1975/76:2163 (yrkandet 4),

11. beträffande ett driftbidrag beräknat med utgångspunkt i personalkostnaderna m. m. att riksdagen skulle avslå motionen 1975/76:2163 (yrkandet 5),

12. beträffande konstruktionen av det framtida statsbidraget till barnomsorgen att riksdagen skulle avslå motionen 1975/76:182 och motionen 1975/76:2165 (yrkandet 3),

13. beträffande driftbidrag till daghem att riksdagen med anledning av regeringens förslag, motionen 1975/76:472 (yrkandet 3 a), motionen 1975/76:1232 (yrkandet 1), motionen 1975/76:2162 (yrkandet 1) och motionen 1975/76:2165 (yrkandet 1) gav regeringen till känna vad utskottet anförde,

14. beträffande bidrag till daghem för invandrare och minoritetsgrupper att riksdagen skulle avslå motionen 1975/76:2013 (yrkandet 2),

15. beträffande uttalande om att enskilda daghem eller fritidshem borde ingå i den kommunala barnomsorgsplanen att riksdagen skulle avslå motionen 1975/76:2166,

16. beträffande grundbelopp till kommunerna för barn i familjedaghem att riksdagen med anledning av regeringens förslag, motionen 1975/76:1232 (yrkandet 2) och motionen 1975/76:2165 (yrkandet 2) gav regeringen till känna vad utskottet anförde,

17. beträffande bidragsunderlaget för procentbidraget till familjedaghem att riksdagen skulle avslå motionen 1975/76:315,

18. beträffande värdebeständighetskonstruktionen för bidragen till barnomsorgen att riksdagen skulle avslå motionen 1975/76:1232 (yrkandet 4),

19. att riksdagen godkände de grunder för bidrag till kommunernas barnomsorg som förordats i propositionen 1975/76:92 i den mån grunderna inte behandlats under tidigare punkter,

20. beträffande övergången mellan förskolan och grundskolan att riksdagen skulle avslå motionen 1975/76:751 (yrkandet 2),

21. beträffande samarbete mellan daghem och familjedaghem och mellan föräldrar och personal i förskolan samt utbildning för dagbarnvårdare

att riksdagen skulle avslå motionen 1975/76:472 (yrkandet 3 c),

22. beträffande läromedelsgranskning att riksdagen skulle avslå motionen 1975/76:751 (yrkandet 1),

23. beträffande trafikundervisning i förskolan att riksdagen skulle avslå motionen 1975:150,

24. beträffande rätt till hemspråksförskola att riksdagen skulle avslå motionen 1975/76:2087,

25. beträffande frågor om gruppstorlek, personaltäthet m. m. i förskolan att riksdagen skulle avslå motionen 1975:261 (yrkandena B 2 och B 3), motionen 1975:477 (yrkandet 2) och motionen 1975/76:472 (yrkandet 3 b),

26. beträffande en allmän översyn av verksamheten vid förskolor och fritidshem att riksdagen skulle avslå motionen 1975:261 (yrkandet B 1),

27. beträffande s. k. alternativa förskolor att riksdagen skulle avslå motionen 1975:342 (yrkandet 2), motionen 1975:351, motionen 1975:477 (yrkandet 1) och motionen 1975/76:2012,

28. beträffande samarbete mellan kommuner och församlingar m. fl. som bedrev barnverksamhet att riksdagen skulle avslå motionen 1975:342 (yrkandet 1),

29. beträffande bättre information från socialstyrelsen om förskolereformen att riksdagen skulle avslå motionen 1975/76:1978,

30. beträffande disposition för kristna samfund av viss veckotimme i den allmänna förskolan att riksdagen skulle avslå motionen 1975/76:220 och motionen 1975/76:361,

31. beträffande dispositionen av förskolans lokaler att riksdagen skulle avslå motionen 1975/76:1301,

32. beträffande barnomsorg för barn till skiftarbetande m. m. att riksdagen skulle avslå motionen 1975/76:1270, motionen 1975/76:1277 i motsvarande del och motionen 1975/76:314,

33. beträffande spädbarnsomsorgen att riksdagen skulle avslå motionen 1975/76:1277 i motsvarande del,

34. beträffande frågan om successiv avveckling av föräldraavgifterna att riksdagen skulle avslå motionen 1975/76:2163 (yrkandet 3),

35. beträffande övre åldersgränsen för barn i fritidshem att riksdagen med avslag på motionen 1975/76:2163 (yrkandet 6 delvis) skulle anta 1 § i det vid propositionen 1975/76:92 fogade förslaget till lag om barnomsorg,

36. beträffande definitionen av begreppet daghem att riksdagen med avslag på motionen 1975/76:2163 (yrkandet 6 delvis) skulle anta 2 § i lagförslaget under 35,

37. beträffande vissa fritidshemsfrågor att riksdagen med avslag på motionen 1975/76:2164 (yrkandet 3) skulle anta 3 § i lagförslaget under 35,

38. beträffande frågan om precisering i lagtext av målsättningen för barnomsorgsutbyggnaden m. m. att riksdagen med avslag på motionen 1975/76:2163 (yrkandet 6 delvis) skulle anta 4 och 8 §§ i lagförslaget

under 35,

39. beträffande rätt för alla sexåringar till plats i deltidsgupp och beträffande ledningen av barnomsorgen att riksdagen med avslag på motionen 1975/76:2011 skulle anta 5 och 10 §§ samt 13 § första stycket i lagförslaget under 35,

40. beträffande avgifter inom barnomsorgen att riksdagen med avslag på motionen 1975/76:2163 (yrkandet 6 delvis) skulle anta 11 § i lagförslaget under 35,

41. beträffande centrala normer och föreskrifter för barnomsorgen att riksdagen med avslag på motionen 1975/76:2163 (yrkandet 6 delvis) skulle anta 13 § andra stycket i lagförslaget under 35,

42. beträffande frågan om finansiering av statsbidrag till kommunernas barnomsorg genom en socialavgift att riksdagen skulle avslå motionen 1975/76:2162 (yrkandet 3),

43. beträffande frågan om undantagande av egenföretagarna från skyldighet att erlägga socialavgift att riksdagen skulle avslå motionen 1975/76:472 (yrkandet 2) och motionen 1975/76:1232 (yrkandet 5),

44. beträffande frågan om undantagande av kommuner och landsting från skyldighet att erlägga socialavgift att riksdagen skulle avslå motionen 1975/76:2163 (yrkandet 6 delvis),

45. att riksdagen skulle anta 14–18 §§ i lagförslaget under 35,

46. beträffande inskrivande i lagen om barnomsorg av garantier rörande föreningslivets medverkan i fritidshemsverksamheten m. m. att riksdagen skulle avslå motionen 1975/76:2164 (yrkandet 2),

47. att riksdagen skulle anta lagförslaget under 35 i den mån förslaget ej behandlats under tidigare punkter,

48. beträffande föräldrautbildning att riksdagen skulle avslå motionen 1975:492, motionen 1975/76:1230, motionen 1975/76:1233 (yrkandet 4), motionen 1975/76:1272, motionen 1975/76:1279 och motionen 1975/76:2007 (yrkandet 2),

49. att riksdagen till Bidrag till driften av förskolor och fritidshem för budgetåret 1976/77 anvisade ett förslagsanslag av 955 000 000 kr.,

50. att riksdagen till Bidrag till kommunala familjedaghem för budgetåret 1976/77 anvisade ett förslagsanslag av 290 000 000 kr.

Reservationer hade avgivits

1. beträffande målsättningen för utbyggnaden av barnomsorgen av fru Marklund (vpk) som ansett att utskottet under 3 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1975:261 (yrkandet A 1) och motionen 1975/76:2163 (yrkandet 1) samt med anledning av regeringens förslag i propositionen 1975/76:92 gav regeringen till känna vad reservanten anført om målsättningen för utbyggnaden av barnomsorgen,

beträffande riktlinjer för utbyggnaden av barnomsorgen

2. av herrar Carlshamre (m) och Åkerlind (m) som ansett att utskottet under 5 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1975/76:2162 (yrkandet 2) och med avslag på motionen 1975/76:2163 (yrkandet 2) skulle avslå propositionen 1975/76:92 såvitt avsåg riktlinjer för utbyggnaden av barnomsorgen,

3. av fru Marklund (vpk) som ansett att utskottet under 5 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1975/76:2163 (yrkandet 2), med anledning av regeringens förslag i propositionen 1975/76:92 samt med avslag på motionen 1975/76:2162 (yrkandet 2) gav regeringen till känna vad reservanten anfört om riktlinjer för utbyggnaden av barnomsorgen,

4. beträffande avstämning av den faktiska utbyggnadstakten av herr Romanus (fp) och fru Marklund (vpk) som ansett att utskottet under 6 bort hemställa

att riksdagen med anledning av motionen 1975/76:1277 i motsvarande del gav regeringen till känna vad reservanterna anfört,

5. beträffande markreservation för förskolor och fritidshem av herr Romanus (fp) och fru Marklund (vpk) som ansett att utskottet under 7 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1975:261 (yrkandet A 4) gav regeringen till känna vad reservanterna anfört,

6. beträffande frågan om statsbidrag till deltidsgupper av herrar Gustavsson i Alvesta, Larsson i Öskevik och Andreasson i Östra Ljungby samt fröken Andersson (samtlige c) som ansett att utskottet under 9 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1975/76:1232 (yrkandet 3) gav regeringen till känna vad reservanterna anfört,

7. beträffande frågan om avskaffande av anordningsbidraget av fru Marklund (vpk) som ansett att utskottet under 10 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1975/76:2163 (yrkandet 4) gav regeringen till känna vad reservanten anfört,

8. beträffande ett driftbidrag beräknat med utgångspunkt i personalkostnaderna m. m. av fru Marklund (vpk) som ansett att utskottet under 11 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1975/76:2163 (yrkandet 5) gav regeringen till känna vad reservanterna anfört,

9. beträffande konstruktion av det framtida statsbidraget till barnomsorgen av fru Marklund (vpk) som ansett att utskottets yttrande i viss del skulle ha av reservanten angiven lydelse,

10. beträffande bidragsunderlaget för procentbidraget till familjedaghem av herrar Carlshamre (m), Romanus (fp) och Åkerlind (m) som ansett att utskottet under 17 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1975/76:315 gav regeringen till känna vad reservanterna anfört,

11. beträffande värdebeständighetskonstruktionen för bidragen till barnomsorgen av herrar Gustavsson i Alvesta, Larsson i Öskevik och Andreasson i Östra Ljungby samt fröken Andersson (samtliga c) som ansett att utskottet under 18 bort hemställa

att riksdagen med anledning av regeringens förslag och med bifall till motionen 1975/76:1232 (yrkandet 4) gav regeringen till känna vad reservanterna anfört,

12. beträffande läromedelsgranskning av herrar Gustavsson i Alvesta, Larsson i Öskevik och Andreasson i Östra Ljungby samt fröken Andersson (samtliga c) som ansett att utskottets yttrande i viss del skulle ha av reservanterna angiven lydelse,

13. beträffande frågor om personaltäthet och gruppstorlek m. m. inom förskolan av herrar Gustavsson i Alvesta (c), Larsson i Öskevik (c), Romanus (fp) och Andreasson i Östra Ljungby (c) samt fröken Andersson (c) och fru Marklund (vpk) som ansett att utskottet under 25 bort hemställa

att riksdagen med anledning av motionen 1975:261 (yrkandena B 2 och B 3), motionen 1975:477 (yrkandet 2) och motionen 1975/76:472 (yrkandet 3 b) gav regeringen till känna vad reservanterna anfört,

14. beträffande en allmän översyn av verksamheten vid förskolor och fritidshem av fru Marklund (vpk) som ansett att utskottet under 26 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1975:261 (yrkandet B 1) gav regeringen till känna vad reservanten anfört,

15. beträffande dispositionen av förskolans lokaler av herrar Carlshamre (m) och Åkerlind (m) som ansett att utskottets yttrande i viss del skulle ha av reservanterna angiven lydelse,

16. beträffande barnomsorg för barn till skiftarbetande m. m. av herrar Carlshamre (m) och Åkerlind (m) som ansett att utskottets yttrande i viss del skulle ha av reservanterna angiven lydelse,

17. beträffande frågan om successiv avveckling av föräldraavgifterna av fru Marklund (vpk) som ansett att utskottet under 34 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1975/76:2163 (yrkandet 3) gav regeringen till känna vad reservanten anfört,

18. beträffande vissa fritidshemsfrågor av herrar Carlshamre (m) och Åkerlind (m) som ansett att utskottet under 37 bort hemställa
att riksdagen med anledning av regeringens förslag och med avslag på motionen 1975/76:2164 (yrkandet 3) skulle anta 3 § i förslaget till lag om barnomsorg med av reservanterna angiven lydelse, innebärande att till fritidshemmen ej skulle knytas en öppen fritidsverksamhet,

19. beträffande frågan om precisering i lagtext av målsättningen för barnomsorgsutbyggnaden m. m. av fru Marklund (vpk) som – vid bifall till reservation nr 1 – ansett att utskottet under 38 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1975/76:2163 (yrkandet 6 delvis) och med anledning av regeringens förslag skulle anta 4 och 8 §§ i förslaget till lag om barnomsorg med av reservanten angiven lydelse,

20. beträffande rätt för alla sexåringar till plats i deltidsgupp och beträffande ledningen av barnomsorgen av herrar Carlshamre (m) och Åkerlind (m) som ansett att utskottet under 39 bort hemställa

att riksdagen med anledning av motionen 1975/76:2011 och regeringens förslag skulle

a) anta 5 och 10 §§ samt 13 § första stycket i förslaget till lag om barnomsorg,

b) hos regeringen begära en samlad översyn av frågorna om huvudmannaskap för och ledning av barnomsorg och fritidsverksamhet samt av frågan om även sexåringar som vistades i daghem skulle ges rätt att delta i deltidsgupp inom den allmänna förskolan,

21. beträffande avgifter inom barnomsorgen av fru Marklund (vpk) som ansett att utskottet under 40 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1975/76:2163 (yrkandet 6 delvis) och med anledning av regeringens förslag skulle anta 11 § i förslaget till lag om barnomsorg med av reservanten angiven lydelse, innebärande i huvudsak att avgift för plats i förskole- och fritidshemsverksamhet inte skulle få överstiga 15 kr. per barn,

22. beträffande frågan om finansiering av statsbidrag till kommunernas barnomsorg genom en socialavgift av herrar Carlshamre (m) och Åkerlind (m) som ansett att utskottet under 42 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1975/76:2162 (yrkandet 3) skulle avslå propositionen 1975/76:92 i motsvarande del,

23. beträffande frågan om undantagande av egenföretagarna från skyldighet att erlägga socialavgift av herrar Gustavsson i Alvesta (c), Carlshamre (m), Larsson i Öskevik (c), Romanus (fp), Andreasson i Östra Ljungby (c) och Åkerlind (m) samt fröken Andersson (c) som – vid avslag på reservation nr 22 – ansett att utskottet under 43 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1975/76:472 (yrkandet 2) och

motionen 1975/76:1232 (yrkandet 5) skulle avslå propositionen 1975/76:92 i motsvarande del.

Nr 95

Torsdagen den
1 april 1976

Barnomsorgen

24. beträffande frågan om undantagande av kommun och landsting från skyldighet att erlägga socialavgift av fru Marklund (vpk) som – vid avslag på reservation nr 22 – ansett att utskottet under 44 bort hemställa att riksdagen med bifall till motionen 1975/76:2163 (yrkandet 6 delvis) skulle avslå propositionen 1975/76:92 i motsvarande del,

beträffande lagtexten

25. av herrar Carlshamre (m) och Åkerlind (m) som – vid bifall till reservation nr 22 – ansett att utskottet under 45 bort hemställa att riksdagen skulle

- a) anta 14 § i förslaget till lag om barnomsorg med av reservanternas angivna lydelse,
- b) avslå 15–18 §§ i nämnda lagförslag,

26. av herrar Gustavsson i Alvesta (c), Carlshamre (m), Larsson i Öskevik (c), Romanus (fp), Andreasson i Östra Ljungby (c) och Åkerlind (m) samt fröken Andersson (c) som – vid bifall till reservation nr 23 – ansett att utskottet under 45 bort hemställa att riksdagen skulle anta 14–18 §§ i förslaget till lag om barnomsorg med av reservanternas angivna lydelse,

27. av fru Marklund (vpk) som – vid bifall till reservation nr 24 – ansett att utskottet under 45 bort hemställa att riksdagen skulle anta 14–18 §§ i förslaget till lag om barnomsorg med den ändringen att 15 § erhöi av reservanten angivna lydelse.

Till betänkandet hade fogats särskilda yttranden

1. beträffande handläggningsordningen m. fl. frågor av herr Romanus (fp),
2. beträffande huvudmannskapet för deltidsförskolan av herrar Larsson i Öskevik och Andreasson i Östra Ljungby samt fröken Andersson (samtliga c),
3. beträffande föräldrautbildning av herr Romanus (fp) samt fröken Andersson (c) och fru Marklund (vpk).

Herr socialministern ASPLING:

Herr talman! Den proposition om en kraftig utbyggnad av samhällets barnomsorg som i dag föreligger till behandling i kammaren markerar en viktig milstolpe i det familjepolitiska reformarbetet. Det kan finnas anledning att påminna om detta när de familjepolitiska frågorna just

nu står i centrum för den politiska debatten i vårt land.

Regeringens förslag innebär att barnomsorgen blir en lagfäst kommunal uppgift med skyldighet för kommunerna att svara för en planmässig utbyggnad. Jag har i propositionen framhållit att samhällets barnomsorg är till för barnens skull. Den är inte någon ersättning för familjerna utan en komplettering som tillgodoser barnens behov av stimulerande och utvecklande aktiviteter. Föräldrarollens betydelse har på intet sätt minskat därför att samhället känner ett positivt ansvar att medverka i omsorgen om barnen. Samhällets barnomsorg är ett viktigt stöd och komplement till samvaron i familjen. Barn har också ett stort behov av samvaro och gemenskap med andra barn. Den gemenskapen är viktig för dem i deras utveckling till fria och självständiga människor.

Jag framhöll redan vid förra årets behandling av socialhuvudtiteln att regeringen betraktar daghemsutbyggnaden som den f. n. viktigaste familjepolitiska frågan. Vi gör det därför att samhällets barnomsorg ger barnen möjlighet till en god och trygg uppväxtmiljö. Vi gör det också därför att en god barnomsorg är en av de viktigaste förutsättningarna för att kvinnor och män på lika villkor skall kunna förena förvärvsarbete och familjeliv.

Mot den bakgrunden har vi från regeringens sida tagit initiativet till överläggningar med Kommunförbundet om utbyggnaden av barnomsorgen. Vi har i anslutning till överläggningarna redovisat en allmän målsättning för barnomsorgen. Vi har klargjort att målet skall vara att tillgodose behovet av platser inom den kommunala barnomsorgen för alla barn i förskoleåldern till förvärvsarbete eller studerande föräldrar samt för barn med särskilda behov av stöd och stimulans. Detta mål, som också innefattar fritidsverksamheten för barn i skolåldern, bör enligt regeringens mening successivt uppnås i alla kommuner inom den närmaste tioårsperioden.

Den överenskommelse som träffats mellan regeringen och Kommunförbundet och som propositionen grundas på omfattar ett utbyggnadsprogram för den närmaste femårsperioden. Utbyggnadsprogrammet bygger på gemensamma överväganden om vad som kan vara praktiskt möjligt att förverkliga under de närmaste fem åren. Programmet omfattar 100 000 nya daghemsplatser och 50 000 nya platser i fritidshem samt en ökning av platstillgången i kommunala familjedaghem. Det innebär en fördubbling av utbyggnaden i förhållande till de utbyggnadsplaner som kommunerna tidigare gjort upp för de närmaste åren. Genom utbyggnaden beräknas i genomsnitt 80 % av det platsbehov kommunerna redovisat för år 1980 bli täckt.

För att ge kommunerna ekonomiska möjligheter att genomföra denna utbyggnad har regeringen i enlighet med överenskommelsen med Kommunförbundet lagt fram förslag om ett nytt statsbidragssystem. Det nya statsbidragssystemet har renodlats till ett kraftigt förstärkt bidrag till kommunernas driftkostnader för daghem och fritidshem och för de kommunala familjedaghemmen. Driftbidraget till daghemmen ökar från nu-

varande 7 500 kr. per plats till 14 000 kr. per plats som tillkommer efter den 1 januari 1976. För fritidshemmen ökar driftbidraget på motsvarande sätt från 3 750 kr. till 7 000 kr. per plats och år. För platser som fanns före år 1976 ökar driftbidraget successivt under en treårsperiod och når den nämnda nivån fr. o. m. år 1979. En väsentlig nyhet är att bidragen görs värdebeständiga genom anknytning till löneutvecklingen för anställda i offentlig tjänst.

Även det statliga stödet till familjedaghemmen förbättras. Utöver det nuvarande statsbidraget på 35 % av bruttokostnaderna införs ett grundbelopp, som vid heltidsvistelse i familjedaghemmet successivt trappas upp till 2 500 kr. per barn och år. Även detta grundbidrag görs på motsvarande sätt som driftbidraget till daghem och fritidshem värdebeständigt genom anknytning till löneutvecklingen.

Vid regeringens överläggningar med Kommunförbundet ställde sig moderata samlingspartiet utanför den överenskommelse som träffades om utbyggnadstakten och statsbidragssystemet för barnomsorgen. Utskottsbehandlingen av propositionen visar också hur den borgerliga fronten på detta sätt har splittrats då det gäller att genomföra en viktig reform till förmån för barnen och barnfamiljerna. Jag kan förstå om de två andra borgerliga partierna känner sig oroade över moderaternas familjepolitik. Att sedan även centern och folkpartiet tycks gå olika vägar i andra familjepolitiska frågor visar hur fullständig den borgerliga splittringen nu är.

Det utbyggnadsprogram och det nya statsbidragssystem som föreslagits av regeringen innebär att samhällets totala årskostnader för barnomsorgen fördubblas under den aktuella femårsperioden. Genom de nya statsbidragen beräknas statens årskostnad uppgå till 1 600 milj. kr. år 1977 och till 3 500 milj. kr. vid femårsperiodens utgång. Det visar hur staten måste göra mycket betydande och långsiktiga kostnadsåtaganden för att den angelägna utbyggnaden av barnomsorgen skall komma till stånd. Det är ett konkret uttryck för regeringens prioritering av en viktig familjepolitisk reform. Liksom i andra frågor är det självfallet nödvändigt att då också klara ut reformens finansiering. Med hänsyn till barnomsorgens starka samband med föräldrarnas förvärvsarbete och arbetsmarknaden har regeringen funnit det naturligt att det nya statsbidragssystemet finansieras genom en socialavgift från arbetsgivare och egenföretagare. För år 1977 kan socialavgiften beräknas till 1 % av avgiftsunderlaget och beräknas därefter öka årligen till 2,2 % för år 1981.

Moderata samlingspartiet, som inte vill vara med om en utbyggnad av daghemmen, vill inte heller vara med om att finansiera en sådan utbyggnad. Det är naturligtvis i och för sig konsekvent och understryker ytterligare hur ett av de borgerliga partierna gör motstånd mot en viktig familjepolitisk reform. Man talar i moderaternas reservation om att man inte vill binda sig för ett visst platsantal eller en viss finansiering förrän det verkliga behovet av barnomsorgsplatser kan bedömas. Det försiktiga talet om att man inte vill binda sig för vare sig det ena eller det andra

är i realiteten ett uttryck för en negativ inställning till utbyggnaden av barnomsorgen.

I motsats till moderaterna ansluter sig centern och folkpartiet till den av regeringen föreslagna utbyggnaden av barnomsorgen. Låt mig gärna säga att vi från regeringens sida sätter värde på detta. För barnfamiljernas skull är det av stor betydelse att vi trots moderaternas motstånd kunnat nå en bred enighet i denna viktiga familjepolitiska fråga. Det är av stor betydelse också därför att reformens genomförande ute i kommunerna ställer krav på en positiv vilja till krafttag även i de kommunala besluten, och det är givet att vi från socialdepartementet här kommer att noggrant följa utvecklingen.

Centern och folkpartiet är med på utbyggnaden av barnomsorgen men vill i en reservation till utskottsbetänkandet inte fullt ut vara med på finansieringen. Man föreslår att egenföretagarna skall undantas från skyldigheten att erlägga den socialavgift som skall finansiera reformen. Därmed säger de borgerliga partierna nej till finansieringen av 7 000 daghemsplatser under nästa år. Så kan det bli när de borgerliga partierna skall ta ställning till daghemsutbyggnaden.

Låt mig framhålla att den i propositionen föreslagna finansieringsformen med en socialavgift från arbetsgivare och egenföretagare innebär ett solidariskt åtagande för alla att vara med och betala utbyggnaden av barnomsorgen. Egenföretagarna har naturligtvis också barn som behöver få daghemsplats och den rättigheten skall de självfallet ha liksom andra. Rättigheter motsvaras enligt vår mening av skyldigheter. Den borgerliga reservationen betyder att en del skulle få fördelar på andras bekostnad, ty vi måste komma ihåg att kostnaderna till sist ändå måste betalas.

Så kan det bli när solidariteten sätts på prov hos de borgerliga partierna. Enligt vår mening bör en socialavgift för finansieringen av barnomsorgen gälla enhetligt för alla inkomster. Det är sedan en helt annan fråga att vi i annat sammanhang behöver ta upp de problem som kan föreligga för egenföretagare när det gäller den tekniska utformningen för beräkningen av skatter och avgifter och, som utskottsmajoriteten helt riktigt påpekar, regeringen avser att i denna fråga lägga fram förslag i särskild ordning till riksdagen.

Herr talman! Jag skall i övrigt inte gå in på de olika reservationer som finns till utskottsbetänkandet – det kommer säkert talesmän för utskottsmajoriteten att göra senare. Men på en punkt känner jag ändå ett behov av att säga några ord. Det gäller centerns reservation om att bibehålla ett särskilt statsbidrag för deltidsgrupper – trots att dessa kostnader beaktats i det nya statsbidragssystemet – och en reservation av centern och folkpartiet om andra regler för det nya statsbidragets värdebeständighet.

I båda dessa fall innebär reservationerna att man hoppar av den överenskommelse som samma partier varit med om att skriva under genom sina representanter i Kommunförbundets styrelse. Nu förmenar jag själv-

fallet inte t. ex. centerns utskottsledamöter i riksdagen att ha en egen uppfattning i dessa frågor, men man kan väl ändå stillsamt fråga sig hur det står till med kommunikationerna i centerpartiet. Det må nu vara hur som helst med den saken, men det brukar väl annars vara en god regel att man står för en överenskommelse som man har skrivit på.

Vi står nu inför ett viktigt familjepolitiskt beslut i riksdagen. Det är viktigt därför att det gäller något så väsentligt som barnens möjlighet till en god och trygg uppväxtmiljö. Det är därför barnomsorgens utbyggnad f. n. är den viktigaste familjepolitiska frågan. Det är därför regeringen vill ge barnomsorgen hög prioritet i familjepolitiken och även i hela samhällsverksamheten. Genom den föreslagna reformen vill vi också ge kvinnor och män möjlighet att på lika villkor förena förvärvsarbete och familjeliv. Vår vilja att skapa ett barnvänligt samhälle och vår vilja att skapa jämställdhet mellan kvinnor och män hör nära samman. Enligt min mening måste det familjepolitiska reformarbetet präglas av denna helhetssyn.

De föreslag från regeringen som kammaren nu har att ta ställning till innefattar en principiellt viktig målsättning för samhällets barnomsorg. Regeringens förslag betyder också att barnomsorgen blir en lagfäst kommunal uppgift med skyldighet för kommunerna att svara för en planmässig utbyggnad. För barnfamiljerna runt om i landet innebär regeringens förslag att 100 000 nya daghemsplatser och 50 000 nya platser i fritidshem plus ett ökat antal familjedaghem skall tillskapas ute i kommunerna under den närmaste femårsperioden. Det är där reformarbetet nu skall ta vid, det är där dagens riksdagsbeslut skall förverkligas. Just nu pågår planeringen i kommunerna, och en dagsaktuell uppgift visar att byggen med omkring 1 500 nya platser sattes i gång enbart under mars månad. Det är en god början på utbyggnadsprogrammet för barnomsorgen. Efter dagens riksdagsbeslut kommer vi i socialdepartementet att tillsammans med Kommunförbundet noga följa upp genomförandet av utbyggnadsprogrammet.

Herr GUSTAVSSON i Alvesta (c):

Herr talman! Det finns, statsrådet Aspling, ett gammalt uttryck som säger att man skall inte kasta sten när man sitter i glashus. Statsrådet har all anledning att begrunda det gamla ordstävets med hänsyn till att statsrådet här talade om oenighet och splittring på den borgerliga sidan.

Herr statsråd! Var finns splittringen? Jo, inom det socialdemokratiska partiet när det gäller familjepolitiken. Den är så stor att man inte ens vågar ta upp väsentliga frågor vid den här vårriksdagen.

Den fråga som vi nu skall diskutera och sedan fatta beslut om gäller ju viktiga investeringar. Den gäller barnen och deras framtid, och för barnens framtid har vi ett gemensamt ansvar. Barnen är den viktigaste tillgång vi har i samhället. Därför måste man ha rätt att kräva att samhälle och arbetsliv utformas med hänsyn till barnens och barnfamiljernas situation. Det finns inte en enda given lösning på hur man skall fördela

ansvaret, ekonomiskt och på annat sätt, mellan föräldrarna. Eftersom barnens trygghet och välbefinnande i hög grad påverkas av hur föräldrarna trivs med sin livssituation får inte samhället gå in och styra och ställa vid de enskilda familjernas val av livsform. Därför är det samhällets uppgift, enligt vår uppfattning, att skapa sådana förutsättningar att föräldrarna ges möjlighet att forma sin tillvaro så som det bäst passar i varje familj.

Socialutskottets betänkande och den proposition och de motioner som ligger till grund för utskottsbetänkandet behandlar ju en betydande del av barnomsorgerna. Det är fråga om utbyggnaden av 100 000 daghemsplatser och 50 000 fritidshemsplatser fram till 1980. Det finns också en målsättning som säger att alla som har behov av och efterfrågar samhällets barnomsorger skall kunna erbjudas sådana.

Att skapa en god livsmiljö för barnen är en betydelsefull uppgift som samhället måste hjälpa till med. Detta kan ske genom insatser på olika områden. För att barnen och föräldrarna skall känna trygghet när föräldrarna förvärvsarbetar är det nödvändigt med en god barnomsorg. I propositionen framhålls – och detta understryker utskottet – att barnomsorgen inte är en ersättning för hemmet utan en komplettering som tillgodoser barnens behov av stimulerande och utvecklande aktiviteter. Därmed har föräldrarollens betydelse inte på något sätt minskat. Detta avviker inte från vad vi sade när vi fattade beslutet om förskolereformen 1973.

Förverkligandet av målsättningen att alla som har behov av och efterfrågar samhällets barnomsorg skall kunna erbjudas sådan förutsätter att staten svarar för en betydligt större andel av kostnaderna än vad som nu sker. Det är det ena. Det andra är att det måste göras en kraftig satsning på utbildning av personal för dessa uppgifter.

De höjningar av driftbidragen som föreslås i propositionen hälsar vi från centern med tillfredsställelse. Det är ett tillmötesgående av ett krav som vid olika tillfällen ställts från vårt håll. Det föreliggande förslaget bör ge helt andra möjligheter för kommunerna att bygga och driva daghem och fritidshem samt ordna familjedaghem än vad som nu är fallet.

Centern har i en partimotion, nr 1232, i anledning av propositionen tagit upp några frågeställningar och ställt yrkanden på punkter där vi ansett att propositionen inte är tillfredsställande. Tillgång till välutbildad personal är en av förutsättningarna för att verksamheten i förskolan skall kunna bli det värdefulla komplement till hemmet som den är avsedd att vara.

Vi har hänvisat till de erfarenheter från bl. a. försöksverksamhet som bedrivits inom barnomsorgen i vissa kommuner. De erfarenheterna visar att mindre daghemsenheter och barngrupper ger avsevärt bättre möjligheter att bedriva en för barnen meningsfull verksamhet. Om barngrupperna är för stora och personaltätheten för låg blir möjligheterna till individuella insatser ytterst begränsade. För barn som är missgynnade i sin hemmiljö samt för barn med handikapp och språksvårigheter behövs

det ökade insatser, om förskolan skall kunna ge det erforderliga stödet.

Som jag framhållit hälsar vi de ökade statsbidragen med tillfredsställelse. Men på några punkter har vi inte kunnat dela departementschefens uppfattning, och därför har vi i vår partimotion yrkat på ändringar.

I propositionen föreslås att särskilda statsbidrag för döva, hörselskadade eller synskadade barn i förskoleåldern samt statsbidragen till deltidsgupper tas bort. När det gäller barn i daghem har enligt propositionen behovet av extra insatser för barn med särskilda behov av stödåtgärder beaktats. Vi har accepterat detta, även om vi är tveksamma till om den generella uppräkningsen verkligen uppfattas som en stimulans till att beakta de eftersatta barnens behov. Men vi har sagt att utfallet får visa om frågan behöver tas upp till omprövning.

Beträffande deltidsgруппerna säger departementschefen i propositionen att verksamheten i daghem och deltidsgрупп har samma pedagogiska innehåll och syfte. Ja, detta bör naturligtvis vara målsättningen. Och det är mot den bakgrunden svårt att förstå motivet för att helt ta bort statsbidraget till deltidsgруппer. Visserligen kan det sägas att dessa bidrag har relativt liten betydelse i kommunernas budget, men i vissa kommuner – särskilt i glesbygdskommuner – kan bidragen ha en betydelse som inte bör förringas. Och i varje fall kan borttagande knappast leda till en önskvärd kvalitetsförbättring, utan i stället betyder det en försening av förbättringen.

När statsbidragen till deltidsgруппer infördes innebar beslutet att bidragens utformning var temporär till dess att kommunalekonomiska utredningen presenterade förslag som visade vilken utformning och omfattning som kunde vara lämplig. Trots att kommunalekonomiska utredningen ännu inte har presenterat någon lösning föreslår regeringen att dessa statsbidrag skall tas bort. Även om statsbidragen till deltidsgруппer är blygsamma anser vi det vara principiellt felaktigt att ta bort dem, när statsbidrag utgår såväl till daghem och fritidshem som till det allmänna skolväsendet. En rimligare utveckling är att även deltidsgруппernas statsbidrag höjs till en nivå, som med hänsyn till verksamhetens omfattning motsvarar de bidrag som utgår till daghem och fritidshem.

Statsrådet tog här upp den frågan och sade att i den uppgörelse som träffats mellan Kommunförbundet och regeringen är detta kompenserat. Ja, men på vilket sätt? Här talar statsrådet om att centerns ledamöter i socialutskottet har hoppat av från uppgörelsen. Då vill jag fråga hur det är med kommunikationerna. Har inte herr statsrådet läst utskottets betänkande? Utskottet har ju varit enigt och har på två punkter ändrat propositionens innebörd, som alltså vilar på uppgörelsen. Är det att hoppa av en uppgörelse bara när centern gör det? Och sägs det ingenting när hela utskottet – som består av representanter för fem partier – gör det? Hur är det med konsekvensen i ett sådant resonemang, herr Aspling?

Vi har tagit upp de här frågorna i reservationen 6, som jag här yrkar bifall till.

När det sedan gäller reglerna för statsbidragen till kommunerna föreslår

departementschefen på grundval av överenskommelsen en ändring i fråga om kraven på öppethållande från nuvarande fem till sju timmar per dag och barn. Det är många kommuner som reagerat mot detta, därför att det slår mycket olika. Det kan försvåra kommunernas möjligheter att anpassa verksamheten efter den lokala efterfrågan. Många småbarnsföräldrar har eller önskar deltidsarbete. De önskar då utnyttja samhällets barnomsorg – vare sig det sker i daghem eller i familjedaghem – under kortare tid än sju timmar per dag och barn.

Vi har i utskottet behandlat motioner i denna fråga, bl. a. från centerpartiet, i vilka det krävs att statsbidrag skall utgå till driften av daghemsavdelning, där minst två tredjedelar av platserna utnyttjas minst fem timmar per barn och dag, under förutsättning att avdelningen är öppen minst sju timmar per dag.

Jag är glad över att utskottet vid sin behandling tagit hänsyn till detta och ändrat i departementschefens förslag. Ett enigt utskott säger nu, efter att ha fört ett resonemang kring vad propositionens förslag skulle kunna leda till: "Det anförda leder enligt utskottets mening till slutsatsen att det i propositionen framlagda förslaget bör förtydligas på det sättet, att för rätt till statsbidrag till daghem bör gälla att bidrag utgår för platserna vid avdelning som är öppen minst sju timmar per dag under förutsättning att minst två tredjedelar av platserna utnyttjas minst fem timmar per barn och dag."

Som en konsekvens av detta utskottets ställningstagande förordar utskottet den förändringen i förhållande till propositionen, att halvt grundbelopp skall utgå i de fall då vistelsetiden understiger sju timmar per dag.

Detta utbyggnadsprogram föreslås finansierat – som statsrådet också tog upp – genom en socialavgift på arbetsgivarna och egenföretagarna. Centerpartiet har inte kunnat acceptera departementschefens förslag om uttag av socialavgift på egenföretagarna. Debatten under senare tid har väl visat vilken belastning socialavgifter och löneskatter är för en stor del av egenföretagarna. Därtill kommer att den föreslagna avgiften för utbyggnaden av barnomsorgen är specialdestinerad. Vi kan inte bortse från att en mycket stor del av egenföretagarna, särskilt de som bor i glesbygder, helt enkelt inte får möjlighet att utnyttja samhällets barnomsorg på grund av långa avstånd till barnstugorna. Såvitt jag kan se finns det inget nära samband mellan den föreslagna finansieringen och nyttjandet av barnomsorgen. Därför måste, enligt min mening, frågan ses från skattepolitiska och näringspolitiska synpunkter.

Statsrådet tog upp denna fråga och talade om solidaritet. Jag har tidigare sagt att barnomsorgen är en hela samhällets angelägenhet. Men till solidariteten hör att alla skall ha möjlighet att få del av barnomsorgen. Därför tror jag inte att statsrådet skall tala så stort om solidaritet – det slår tillbaka på statsrådet själv.

Jag skall inte gå in på alla de frågor som behandlas i betänkandet. Andra talare från centerpartiet kommer att tala om våra övriga motioner

i sammanhanget. Jag skall bara slutligen säga några ord om motionen 1978, som jag varit med om att skriva under. Fru Tillander är huvudmotionär.

Utskottet har i sak i det närmaste tillstyrkt motionen. Och efter vad som hänt, exempelvis i ärendet rörande läkarnas skyldighet att medverka vid aborter, tror jag man kan räkna med att t. o. m. socialstyrelsen läser vad utskottet skriver och riksdagen beslutar och tar hänsyn till det i sitt arbete.

Jag tror inte att utskottets talesman vill bestrida att informationen från socialstyrelsen till kommunerna har varit i knapphändigaste laget då det gällt den alternativa barnverksamhet som finns i många kommuner liksom då det gällt kommunernas möjligheter att inom den allmänna förskolans ram variera verksamheten. Låt oss därför hoppas att socialstyrelsen, exempelvis då myndigheten i vår skall gå ut med en fylligare information om förskolans inre organisation, inte bara behandlar den här viktiga verksamheten med en handviftning. Jag tror att utskottets uttalande i fråga om de alternativa förskolorna kan utgöra en god grund för socialstyrelsen att stå på.

Herr talman! Med det sagda ber jag att få yrka bifall till samtliga de reservationer där mitt namn finns med.

Herr CARLSHAMRE (m):

Herr talman! Socialutskottets ledamöter känner sig givetvis hedrade av att socialministern vill ge ökad status och tyngd åt behandlingen av ett av våra viktigaste ärenden under året genom att personligen inleda debatten.

I den del där socialministerns anförande var ett referat av propositionen har jag givetvis inga avvikande meningar att anmäla. Det har möjligen något värde att propositionen på det sättet blir inläst i riksdagsprotokollet. Men när socialministern blir mer polemisk och särskilt när han beskriver moderata samlingspartiets inställning till barnomsorgsfrågorna blir han minst sagt onyanserad, för att använda ett mycket mildt ord.

Socialministern sade att moderata samlingspartiet inte vill vara med om en utbyggnad av daghemmen eller om finansieringen av denna utbyggnad. För säkerhets skull upprepade han sig en minut senare, då han sade att moderata samlingspartiet har en negativ inställning till utbyggnaden av barnomsorgen. Vad är det vi är oense om? Här föreslås en kraftig utbyggnad av den kommunala barnomsorgen under nästa budgetår. Moderata samlingspartiet tillstyrker den, medverkar till den – och gör det gärna. Det är den nya statsbidragskonstruktionen, de höjda statsbidragen som är den verkliga och faktiska förutsättningen för att vi skall få en snabb utbyggnad av barnomsorgen. Vi är f. ö., herr socialminister, såvitt jag kunnat se det enda parti utöver regeringspartiet som i utskottet utan någon som helst ändring eller invändning har accepterat socialministerns förslag på den punkten. Vi har också den målsättningen att vi under en tioårsperiod skall försöka få barnomsorgen utbyggd till full

behovstäckning.

Hur man kan kalla det för en negativ inställning eller säga att vi inte vill vara med och bygga ut daghemmen förstår jag inte. Vad är det som skiljer? Jo, det är olika definitioner av begreppet behovstäckning. Propositionen och utskottsbetänkandet definierar den så, att vi 1985 skall ha byggt ut barnomsorgen så att det finns en plats till varje barn i förskoleåldern till förvärvsarbetande eller studerande föräldrar. Den enda skillnaden är alltså att vi inte har velat instämma i denna gissning om behovet, som inte ens är en kvalificerad gissning utan en lös gissning, att det 1985 skulle finnas en faktisk efterfrågan på daghemsplatser motsvarande antalet barn i förskoleåldern till förvärvsarbetande och studerande föräldrar. Som om inte en enda familj i landet som förvärvsarbetar eller studerar skulle önska ordna sin barntillsyn på annat sätt!

För oss är det helt klart att skulle vi framtvinga en utbyggnad efter det programmet kommer tusentals platser i daghem 1985 att stå tomma. Skulle vi dessutom, vilket vi hoppas och arbetar för, före 1985 ha hunnit genomföra andra familjepolitiska reformer för ökad valfrihet – jag vill bara nämna förslagen om vårdnadsersättning och kortare arbetstid för småbarnsföräldrar – kommer detta antal tomma platser troligen att ytterligare mångdubblas.

Vad vi har sagt är att vi år för år skall bedöma den faktiska efterfrågan. Det är den vi skall försöka tillgodose, varken mer eller mindre. Hur man sedan kan få det till att vi inte vill vara med om en utbyggnad av barnomsorgen överstiger min fattningsförmåga.

Till frågan om finansieringen skall jag be att få återkomma i slutet av mitt anförande när jag når fram till den reservation som handlar om detta.

Det finns i början av den långa raden av reservationer tre stycken som handlar just om den långsiktiga målsättningen och riktlinjerna för utbyggnaden. I en av dessa – reservationen 2 av herr Åkerlind och mig, alltså en moderatreservation – säger vi att vi är med på den utbyggnad som är föreslagen och beräknad för nästa budgetår. Vi är med på att anslå de pengar som behövs för den utbyggnaden. Sedan säger vi att vi inte vill vara med om att för så lång tid som fem år – varav följer ej heller för så lång tid som tio år – i förväg i platsantal precisera hur stor utbyggnad som behövs. Denna fråga skall i stället prövas efter hand, så att vi varje år bestämmer oss för vad vi kan behöva anslå i pengar. Märkligare är det inte med det. Jag yrkar alltså bifall till den reservationen.

Sedan har det blivit en liten underlighet. I reservationen 1, som är en vpk-reservation, yrkas en ännu mycket längre gående långtidsmålsättning, och självfallet är vi överens med utskottsmajoriteten om att avslå det yrkandet. Men eftersom det har blivit så formulerat, att ett sådant avslag är förenat med ett godkännande av propositionens långsiktiga målsättning, kan vi inte rösta vare sig för eller emot. Reservationen är motsägelsefull från vår synpunkt, och moderata samlingspartiet kommer att avstå från deltagande i omröstningen om reservationen 1, varefter

vi röstar för vår egen reservation nr 2, som alltså innebär att den långsiktiga planeringen fortlöpande skall anpassas till det faktiska behovet, den faktiska efterfrågan.

Sedan, herr talman, skall jag så kort jag kan bara gå igenom de reservationer i övrigt som vi har avgivit. Det är återigen egenartat, med hänsyn till socialministerns uppfattning om vår allmänna negativism, att det trots allt är moderata samlingspartiet som har minsta antalet reservationer till det här betänkandet.

Vi har en reservation som går litet utanför den här allmänna utbyggnadsplaneringen, en reservation från förra året som återkommer. Den gäller en detalj, nämligen konstruktionen av statsbidraget till familjedaghemmen, där vi tillsammans med folkpartiets representant i utskottet, herr Romanus, yrkar att även kostnaderna för familjedaghemskonsulenterna eller familjedaghemsassistenterna – det kallas litet olika på olika håll – skall få tas med i statsbidragsunderlaget. Det är ingen stor sak, men det är en kvalitetsfråga. Det är familjedaghemsassistenterna som har till uppgift att se till att kvaliteten på familjedaghemmen upprätthålls. Vi anser att det är till vinst för hela den verksamheten, om även den kostnaden för kommunerna – det är för all del en ganska liten kostnad – får lov att tas med i statsbidragsunderlaget. Jag yrkar alltså bifall till reservationen 10.

Sedan vill jag säga några ord om de kvalitetsresonemang som aktualiseras i bl. a. reservationen 13, som moderata samlingspartiet inte har anslutit sig till. Vi är i själva verket helt överens om att det är angeläget och nödvändigt att höja kvaliteten på daghemsomsorgen. Vi behöver öka personaltätheten, vi behöver minska barngruppernas storlek. Det är viktigt. Vi har sagt i program och motioner, att det är risk för att daghemmen förvandlas till rena tillsyns- och parkeringsplatser, om vi inte kan upprätthålla den pedagogiska kvaliteten. Däremot har vi inte, vare sig närmast föregående år eller i år, velat vara med om – lika litet som regeringen – att hårt binda kommunerna till absolut fixerade barnantal eller en viss bestämd personaltäthet. Anledningen är alltså bara den att vi har och har haft en stor brist på daghemsplatser. En snabb och bestämd nedskärning av gruppstorlekarna kan inte ske på annat sätt än att några barn skickas hem och inte längre får ha kvar sin plats i daghemmet, eller i varje fall att några som står i kön inte kommer fram lika fort som de annars skulle ha gjort. Vi har tyckt att det är ett för högt pris att betala. Men vi säger också att nu när vi gör en stor satsning på daghemsutbyggnaden – vi satsar mycket pengar åren framöver på detta – bör en del av den satsningen användas för att höja kvaliteten – även på bekostnad av att antalet nytillkomna platser inte blir riktigt lika stort som annars.

Det är vår mening om detta, och vi kommer att arbeta för den. Men vi har menat att det i år är för tidigt att skriva tvingande regler om gruppstorlek, personaltäthet och sådant.

Det är ingen skillnad mellan oss och reservanterna i vad gäller mål-

sättningen, och jag är, herr socialminister, nästan säker på att det inte heller finns någon skillnad mellan reservanternas och regeringens när det gäller önskan att höja kvaliteten på daghemstillsynen.

I ett par reservationer vänder vi oss mot utskottets motivering.

Den ena gäller möjligheten för kyrkliga och fria kristna församlingar att bedriva verksamhet i anslutning till förskolorna. Där har det i motioner yrkats att kommunerna skulle ges rätt att upplåta sina lokaler för sådan verksamhet.

Utskottet avstyrker motionerna, och det gör utskottet rätt i därför att kommunerna redan har den rätten. Det finns inget som hindrar en kommun att upplåta vilken lokal som helst för andra ändamål än de huvudsakliga. Vi vet ju hur snart sagt varenda skolsal är upptagen kväll efter kväll av studieverksamhet och sådant.

Men utskottet har i sin motivering kringgärdat detta påpekande med rätt hårda restriktioner. Utskottet säger att om sådan frivillig kristen verksamhet anordnas en timme i veckan eller så i förskolans lokaler får det inte ske i anslutning till den egentliga förskoleverksamheten, så att det ser ut som om den fria verksamheten är en del av denna.

Där vill herr Åkerlind och jag ha en annan skrivning. Vi tycker nämligen att det här är viktigt. Dels vill vi skjuta in en sats om att utskottet förutsätter att kommunerna också utnyttjar denna möjlighet att upplåta lokalerna. Dels vill vi ta bort begränsningen att det inte får ske i anslutning till förskoledagen. Det skulle i stort sett omöjliggöra hela verksamheten. Skulle man inte få lägga en kyrklig barntimme före eller efter förskoledagen i direkt anslutning till denna så blir det ingen sådan timme. Man kan inte skjutsa barnen fram och tillbaka och tvinga dem hem en timme först för att sedan komma tillbaka. Vi menar att verksamheten inte skall utformas på sådant sätt att den ger intryck av att ingå i den schemalagda förskoleverksamheten men att den skall kunna ligga i en tidsmässig anslutning till förskoledagen.

Jag yrkar alltså bifall också till reservationen 15.

Den andra reservationen handlar om någonting mycket besvärligt. Det är fråga om barn till föräldrar med obekvämt och oregelbundet arbetstid och med skiftgång. Även där har utskottet enhälligt avstyrkt bifall till de motioner som snabbt vill bygga ut en verksamhet för sådana barn.

Den avslagsmotiveringen har herr Åkerlind och jag velat skärpa ytterligare. Det bedrivs i dag försök med nattöppna och skiftgående daghem. Men jag vill att det skall vara helt klart att jag och moderata samlingspartiet inte vill vara med om en sådan verksamhet.

Vi går så långt i reservationen att vi säger att vi tvivlar mycket på om det tillrådliga i att ens på försök anordna daghemsverksamhet med skiftgång. Skall detta ske för att få bättre beslutsunderlag måste det genomföras med yttersta försiktighet. Jag har ytterst svårt att tänka mig, ja, jag *kan* inte tänka mig, att vi någonsin skulle gå med på att sätta små barn i treskift – var tredje vecka natt, var tredje vecka dag, var tredje vecka kväll.

Vem kan tänka sig att lägga en sådan belastning på små barn? Det finns knappast något för mig giltigt skäl att göra så. Vi säger att den bästa lösningen på detta problem är att småbarnsföräldrar slipper skiftgång. Annars får tillsynen av barnen ordnas på annat sätt än att man släpar i väg dem till daghem på varierande tider efter skiftgångssystem. Vi pekar på att andra förslag som vi har lagt fram, vårdnadsersättning och kortare arbetstid för småbarnsföräldrar, kan medverka till denna lösning. Jag yrkar bifall till den mer skärpta motivering för avslag på skiftgående daghem som finns i reservationen 16.

Riksdagen har, herr talman, också fått en proposition om skolans inre arbete, som mycket sysslar med skolbarnens fritidsverksamhet. Vi hade önskat – vi har motionerat därom – att dessa två propositioner behandlats samtidigt. Riksdagen kommer nu att diskutera samma sak med någon månads mellanrum, och jag har svårt att se hur riksdagen skall kunna undvika att på vissa punkter fatta motstridiga beslut. Propositionerna är nämligen på vissa punkter oklara eller motstridiga.

Nu blir det ingen gemensam behandling, utan vi står där vi står. Vi moderater har i alla fall velat ändra regeringens förslag på en punkt, nämligen när det gäller den barnomsorg som vi i dag diskuterar, alltså fritidshemsverksamheten. Där introducerar propositionen – och utskottsmajoriteten accepterar det – en ny form av fritidsverksamhet, som kallas "därtill knuten fritidsverksamhet", en öppen verksamhet knuten till fritidshemmet. Det är en direkt sammanblandning med den verksamhet som skolan enligt den andra propositionen skall bedriva.

Vi har inte velat vara med om denna utvidgning utan yrkar avslag på en del av den paragraf i barnomsorgslagen som talar om "därtill knuten fritidsverksamhet". Varför? Jo, fritidshemmen är i dag – och jag anser att de bör vara det – uteslutande avsedda för de barn som jag vill minnas i propositionen kallas för "de inskrivna barnen", alltså de barn som en del av dagen efter skoldagens slut inte har ett fungerande hem eftersom ingen är hemma. Det är barn till förvärvsarbetande föräldrar, som har väsentligt längre arbetstid än skoldagen. För dessa barn ligger tonvikten i ordet fritidshem på sista stavelsen, alltså "hem", och inte på "fritid". Barnen bör ha och behöver någon plats dit de kan gå som om de gick hem, någonstans där de kan få vara i fred, känna någon vuxen människa samt få lugn och ro. Den verksamheten bör enligt min mening inte tunnans ut eller störas av en till samma fritidshem knuten öppen verksamhet med helt andra barn som går till och från. Fritidshemsbarnen skall ha samma rätt som andra att delta i av skolan anordnade fritidsaktiviteter men skall ha sitt fritidshem i fred. Därför yrkar jag bifall till reservationen 18.

I reservationen 20 tar vi upp ett par andra komplicerade frågor såsom huvudmannaskapet för och ledning av barnomsorg och fritidsverksamhet samt frågan om inte alla sexåringar, alltså även de som befinner sig på daghem, borde ges plats i deltidsgupp. Vi har väckt motioner om detta men har inte yrkat bifall till dem rakt ut, bl. a. därför att även dessa

frågor har komplicerats genom framläggande av den s. k. SIA-propositionen. I denna proposition glider skola och barnomsorg in i varandra och blandas med varandra på ett sätt som gör de redan besvärliga lednings- och huvudmannaskapsfrågorna än besvärligare. Därför förordar vi i reservationen 20 att en allmän översyn görs om huvudmannaskapsfrågorna, om och till vilken del det är rimligt att skolstyrelsen – och såsom central myndighet skolöverstyrelsen – tar över ansvaret för den allmänna förskolan samt hur vi skall ha det med gränsdragningen mellan skola och social barnomsorg när det gäller fritidsverksamheten. Jag tror att den översynen behövs. Vi rekommenderar en sådan.

I samband därmed bör man pröva om den allmänna förskolan, kanske under annat huvudmannaskap, mer än nu får en direkt skolförberedande funktion samt om i så fall alla barn, även de som vistas på daghem, bör garanteras plats i särskild deltidsgupp. Personligen är jag i varje fall ännu så länge tveksam om det, därför att det finns en risk att det "kvarvarande" daghemmet utarmas på pedagogiskt innehåll, om man tar bort den inbyggda förskolan. Men vi nöjer oss på den punkten med att förorda en allmän översyn och en utredning och hoppas att det så småningom skall komma fram ett förslag.

Till sist, herr talman, frågan om finansieringen. Vi har yrkat avslag på förslaget om en särskild socialavgift för det här ändamålet. Det finns flera motiveringar. En är att det på ett för riksdagen inte helt okänt sätt passar finansministern – för jag förmodar att det är mer finansministern än socialministern som varit framme i det fallet – att sopa hem några miljoner mer än som går åt. Kostnadsökningen för det budgetår det gäller är enligt propositionen beräknad till sammanlagt 490 milj. kr. Det är mindre än vad en enprocentig socialavgift skulle ge för samma tid, och vi kan inte se någon anledning att tillföra statskassan en extra förstärkning med en icke relevant motivering. Vidare är konjunkturen ännu sådan att det är ytterst tveksamt om man kan ytterligare belasta näringslivet. Vi har sagt att detta får tas upp när det är dags att så att säga stämma av hela året.

Vi säger också att på längre sikt vet vi ingenting om behovet av finansiering. Vi har de tidigare nämnda förslagen om vårdnadsersättning och en del annat, som mycket väl kan leda till att det blir möjligt att närma daghemsavgifterna något mer till den faktiska kostnaden än vad som är fallet i dag, och det kan påverka finansieringsbehovet. Vi har alltså inte sagt att utbyggnaden inte skall finansieras, men vi har sagt att vi vill i dag icke ta ställning till att den skall finansieras med hjälp av arbetsgivaravgift.

Följaktligen yrkar jag bifall till reservation nr 22. Jag har, herr talman, inte mycket hopp om att den reservationen skall vinna majoritet i riksdagen. Om den icke gör så, kommer moderata samlingspartiet i andra hand att rösta för reservationen 23. Det är den av herr Gustavsson i Alvesta tidigare nämnda reservationen, där det föreslås att egenföretagarna undantas från skyldighet att erlägga socialavgift. Efter den debatt som

har varit om egenföretagarna och deras socialavgifter de senaste veckorna tror jag inte att det behövs någon ytterligare motivering för det.

I andra hand, om reservationen 22 faller, yrkar jag alltså bifall till reservation nr 23. Om däremot reservationen 22 skulle vinna riksdagens bifall, följer som en konsekvens därav att jag yrkar bifall till reservationen nr 25, som innehåller lagtexten som är knuten till den första reservationen.

Med detta, herr talman, hoppas jag ha gjort klart – om möjligt för socialministern, annars åtminstone för någon annan – att det som ligger bakom vårt ställningstagande i den här frågan icke är någon negativ hållning till utbyggnad av barnomsorgen. Vi har försökt lämna vårt bidrag till att på väsentliga punkter förbättra den, och vi har en klar målsättning att den skall byggas ut under en tioårsperiod till full behovstäckning, dvs. att den skall täcka den faktiska efterfrågan. Men jag vet inte i dag hur stor denna efterfrågan kommer att vara om 10 år, och det vet ej heller socialministern.

Herr ROMANUS (fp):

Herr talman! När man ser det tjocka betänkandet med inte mindre än 27 reservationer kan man få intrycket att det här i riksdagen råder en väldig oenighet om barnomsorgen. Men om man läser det närmare finner man att i huvudfrågan är det inte på det sättet. Tre partier står bakom förslaget till en utbyggnadsplan och ett system med höjda statsbidrag och finansiering av det. Moderaterna ställer inte upp här, och vänsterpartiet kommunisterna bjuder över något, men mellan folkpartiet, centern och socialdemokraterna finns det egentligen inga väsentliga skillnader i den frågan.

Det är bra att vi får en utbyggnadsplan och höjda statsbidrag. Jag vill beteckna det som ett stort framsteg i förhållande till hur det såg ut för bara ett år sedan, när vi behandlade frågan om barnomsorgen. Då förelåg en reservation från folkpartiet, vänsterpartiet kommunisterna och en del av centerpartiet, och den avslogs av socialdemokrater, moderater och större delen av centerpartiet. Den reservationen gick ut på ungefär det som nu tillstyrks av majoriteten. Vi ville i vår reservation ha ett nytt och bättre statsbidragssystem som gav garantier mot att det statliga stödet urholkades av stigande kostnader. Vi ville också lägga fast en utbyggnadsplan som siktade till full behovstäckning inom tio år och ungefär den behovstäckning på fem år, som vi nu fått förslag om från regeringens sida. Vår plan byggde bl. a. på motioner från folkpartiet.

Det är alltid en favoritsysselsättning för politiker att diskutera vem som ansluter sig till vem. Jag kan bara säga att jag betraktar årets beslut som en stor framgång för den reservation som vi stod för förra året och som då avslogs.

Om de avvikande meningar som finns i år från kommunisterna och moderaterna skall jag inte säga så mycket. Det är klart att vi gärna vill

ha en snabbare utbyggnadstakt om det är möjligt att få en sådan. Detta är ju att betrakta som ett minimiprogram.

Det har blivit populärt i svensk politik att bolla med stora siffror och säga att man vill någonting utan att egentligen tala om hur det skall gå till. Men lika litet som man kan få 400 000 nya jobb utan elektrisk ström, kan man få flera hundratusen daghemsplatser utan personal och utan pengar.

Moderaterna vill inte binda planeringen, säger de, och de vill inte heller ställa upp för finansieringen – i varje fall inte så att det kommer att märkas i form av något obehagligt beslut just nu. Det är konsekvent moderat politik. Man hoppas att efterfrågan på daghem skall minska. Jag kan inte förstå hur man i dagens skriande brist på platser över huvud taget kan oroa sig över att det skulle bli ett överskott inom så kort tid som tio år. Det är fullkomligt orealistiskt. Det är ett skenproblem moderaterna ägnar sig åt.

Det är naturligtvis också i konsekvens med vad moderaterna gör på andra områden, att vara med om att besluta och lova att staten skall göra en del saker, men samtidigt också lova stora sänkningar av skattetrycket.

Mer skall jag inte säga för stunden om dessa avvikande uppfattningar.

Men nu gäller det inte bara att ha den här planen. Den skall också förverkligas. Här finns enligt min uppfattning en bra motion ifrån några socialdemokrater med Lisa Mattson i spetsen. I den motionen vill man tidigare än 1980 se hur det går med förverkligandet av planerna. Det skall då kunna beslutas om åtgärder för att eventuellt få ett fastare grepp om utvecklingen.

Jag försökte verkligen att få utskottet med på denna linje. Tyvärr var majoriteten kallsinnig, och därför har det blivit nödvändigt med reservationen 4 på den här punkten.

Jag hoppas att vi inte i år skall behöva uppleva det som vi fick se förra året: hur ett antal socialdemokrater hoppar av från sin vettiga motion i rena förskräckelsen när de fått stöd från andra partier och inte från sitt eget. Det skådespelet borde inte behöva upprepas.

I en annan reservation stöder vi från folkpartiet kravet på att man skall se till att det finns mark att bygga barnstugorna på. Vi kan inte förstå att man skall ha fastare regler och större krav på stadsplaner när det gäller att parkera bilar än när det gäller att se till att barnen får en bra och trygg omvårdnad. Det är reservationen 5, som jag också yrkar bifall till.

Men den viktigaste frågan i dag där vi har delade meningar gäller kvaliteten. I en snabb utbyggnad får vi inte försumma att se till att barnomsorgen har en bra kvalitet. Om det är för stora grupper blir det för jobbigt, både för barn och för personalen. Därför vill vi bestämt säga ifrån att småbarnsgrupperna inte skall vara större än 10 och syskongrupperna inte större än 15 barn. Men vi är också medvetna om vad Nils Carlshamre tog upp, att vi inte kan slänga ut de barn som i dag

har daghemsplats. Därför säger vi att detta får förverkligas steg för steg. Men vi vill ha ett klart beslut nu.

Jag beklagar att socialdemokraterna och moderaterna inte vill vara med om att uppfylla detta viktiga kvalitetskrav.

På en annan punkt som gäller kvalitén har vi däremot lyckats bli överens i utskottet. Det gäller hur länge barnen skall behöva vara på daghem.

I propositionen ges intryck av att man för att få fullt statsbidrag skulle behöva ha en del barn längre på daghem än de är nu – upp till sju timmar. Det är inte bra. Vi vill att barnen inte skall behöva vara så länge på daghem. Efter ett visst antal timmar är det inte längre så stimulerande utan tvärtom. Därför vill vi ge föräldrarna rätt till kortare arbetstid och möjlighet att utnyttja den, och det skall inte gå ut över statsbidraget till daghemmen.

På den punkten uttalar utskottet nu att daghemmet skall vara öppet minst sju timmar och att för rätt till driftbidrag till daghemsplats kvarstår kravet på minst fem timmars vistelseid.

Också när det gäller familjedaghemmen har man i enighet kommit fram till en generös lösning, och det är värdefullt.

Utskottet skingrar också en del missförstånd beträffande enskild förskoleverksamhet och enskild verksamhet i anslutning till den kommunala förskolan från t. ex. de fria samfundens sida. Nu får de enskilda förskolorna räknas in i de kommunala förskoleplanerna. Det är en gammal stridsfråga, där vi tidigare haft reservationer men inte fått igenom det önskemålet. Det är bra att den frågan nu har lösts i enighet. Det är nu också tänkt att statsbidrag till enskild förskoleverksamhet skall gå genom kommunen. Det är precis vad vi har föreslagit under flera år.

Beträffande enskilda förskolor som i dag har statsbidrag är det inte avsett att det skall bli någon försämring. Det här förslaget har skapat oro i ett speciellt fall. Det gäller den judiska förskolan i Stockholm, som tar emot barn från flera kommuner. Därför har utskottet tagit upp den frågan i sitt betänkande. Vi säger att utskottet förutsätter att den kommun som daghemmet ligger i i sådana fall skall beakta möjligheten att räkna in daghemmet i kommunens barnomsorgsplan, även om barn från flera kommuner vistas på daghemmet.

Vi har varit helt ense om att dessa nya regler inte skall leda till någon försämring i sådana fall som jag här nämnt. Det tycker jag också är mycket värdefullt. Det bör vara lugnande för dem som har blivit oroade.

Utskottet uttalar också att det är naturligt att företrädare för olika samfund, liksom för andra organisationer, får besöka daghemmet så att barnen får kontakt med olika sidor av samhällslivet men att det självfallet inte är aktuellt med schemaläggning av den verksamheten lika litet som av någon annan verksamhet inom förskolan.

Utskottet påpekar också att det självklart är värdefullt om förskolans lokaler kan disponeras för andra verksamheter när lokalerna är lediga.

När det gäller verksamhet för barn i skolåldern, dvs. fritidsverksamhet av olika slag, instämmer jag i vad Nils Carlshamre sade, nämligen att

behandlingen av de här två propositionerna borde ha varit samordnad. Jag beklagar att så inte har skett. Min uppfattning är att all fritidsverksamhet för skolbarn så småningom borde förläggas till skolan så att de barn som i dag är på fritidshem och som alltså behöver förstärkt omsorg och mera noggrann tillsyn eftersom deras föräldrar förvärvsarbetar utan någon svårighet kan delta i de aktiviteter som ordnas för deras kamrater, så att man inte skiljer ut fritidshemsbarnen. Jag tror också att det skulle leda till att man kunde utnyttja fritidshemmets resurser bättre. I dag är det på många fritidshem så att personalen går rätt sysslolös halva dagen därför att det inte finns några barn där. Man sysslar med att reparera material m. m., men det är ju inte det man har fått sin utbildning för utan för att ägna sig åt barnen. Om verksamheten förlades till skolan, skulle dessa fritidspedagoger kunna användas i skolans verksamhet med uppgifter som de är utbildade för. Det skulle också kunna leda till ett bättre utnyttjande av lokalresurser. De fritidshem som finns i dag kan säkert, med mycket få undantag, användas som daghem.

I detta avsnitt har jag alltså inga yrkanden nu.

Det som socialminister Aspling sade gjorde mig en aning upprörd på ett par punkter, som jag skall be att få ta upp.

Herr Aspling sade att det är en god regel att stå för överenskommelser. Socialministern påstod att folkpartiet på en punkt skulle ha hoppat av överenskommelsen med Kommunförbundet. Det skulle gälla reservationen beträffande det sätt på vilket man skall garantera värdebeständighet för statsbidragen. Just med hänsyn till denna överenskommelse har vi varken varit med om den reservationen eller om reservationen från centerpartiet om att ha kvar statsbidrag till deltidsskolorna. Vi skulle naturligtvis gärna vilja ha statsbidrag till deltidsskolan, men vi tycker att man skall stå fast vid överenskommelser, och därför har vi inte kunnat stödja den reservationen. Jag tror att socialministern var missledd på den här punkten när han påstod att vi hade varit med om en av de här reservationerna. Jag tycker att han kunde ha anledning att rätta till sitt misstag.

Sedan var det en annan och kanske allvarigare sak. Herr Aspling ville ge intryck av att folkpartiet och centerpartiet, i och med förslaget att undanta egenföretagarna från skyldigheten att betala den extra avgiften, inte helt ställer upp för finansieringen av 7 000 daghemsplatser och att det alltså skulle bli färre daghemsplatser enligt vår linje. Men, herr Aspling, det är ju inte så! Eftersom riksdagen här lägger fast statsbidragssystemet, kommer varje daghemsplats som byggs att få sitt statsbidrag – även med folkpartiets linje.

Herr Mundebo, som står senare på talarlistan, kommer också att visa att för de kostnader som regeringen föreslagit finns det i vårt förslag full täckning till varenda krona. Det framgår också av skatteutskottets yttrande att det i vårt förslag finns ekonomisk täckning för de daghemsplatser som regeringen tror kommer att byggas. Därför är det inte riktigt att försöka ge intryck av att vårt förslag skulle innebära att det blir färre

daghemsplatser – det blir det inte!

Det verkar som om herr Aspling över huvud taget inte har hört någonting av den debatt om egenföretagarnas belastning som har förts under de senaste veckorna. Jag skulle vilja föreslå att socialministern tar ett litet samtal med finansministern och statsministern. De har uppfattat att egenföretagarna inte bara gör rätt för sig och uppfyller sina skyldigheter utan att de belastas hårdare än vad deras inkomstökning kan bära, att de alltså förlorar på att öka sin inkomst. Det är därför vi inte vill lägga på egenföretagarna ytterligare en börda. Fråga finansministern om vad han har haft för utbyte av Astrid Lindgrens saga om Pomperipossa! Då kanske socialministern får någon förståelse för att vi inte vill lägga ytterligare bördor på denna kategori människor. Egenföretagarna skall inte behöva höra att de inte gör rätt för sig eller att de inte uppfyller sina skyldigheter, om de skulle ha förmånen att få en daghemsplats, vilket många av dem fortfarande inte har – och vilket i sin tur herr Aspling har en del av ansvaret för.

Jag skall sluta med ett par allmänna reflexioner om daghem.

Man hör ofta att daghem är så dyrt. Det sägs att en daghemsplats kostar 20 000 kr. Har vi verkligen råd med det? Detta är ett vilseledande resonemang.

För det första skall man komma ihåg att den som får en daghemsplats ju också har ett förvärvsarbete och betalar skatt till stat och kommun – ett förvärvsarbete som man kanske inte skulle kunna ha om man inte fick en daghemsplats. Det har gjorts uträkningar som visar att för stat och kommun tillsammans är daghemmen inte en dyr affär, utan tvärtom betyder skatteintäkterna att det hela faktiskt går ihop. Ibland kan det vara dyrare för staten och billigare för kommunen – ibland är det tvärtom, det beror på hur stor del av kostnaden som betalas av staten resp. kommunen, och hur statsskatt och kommunalskatt är utformade. Men det är alltså inte någon dyr tillsynsform.

Man kan också se det litet vidare, i samhällsekonomiskt perspektiv. På daghem är lönekostnaderna de väsentliga. Det går ungefär en vuxen på fem barn. Vi önskar kanske att det skulle vara en vuxen på fyra barn. I spädbarnsgrupperna är det kanske två vuxna på fem barn. Det är alltså fråga om en kostnad av en arbetsinsats för ungefär en vuxen på fyra fem barn. När man ser till barnen i hemmet – om man väljer den tillsynsformen och det skall man självfallet ha möjlighet att göra om man vill det – är det en vuxen på ett barn eller möjligen två. Det går alltså aldrig att påstå att daghemmen samhällsekonomiskt skulle vara en dyrare form än tillsyn i hemmen.

Det är viktigt att komma ihåg det – inte därför att vi skall bygga daghem för att få en så effektiv och billig tillsyn som möjligt av våra barn, utan därför att kostnaderna används som ett argument emot daghemsbyggandet. Skälet för daghem är naturligtvis att barnen skall få en trygk tillvaro när föräldrarna är på jobbet och få den stimulans som daghemmen kan ge från både kamrater och personal. Skälet är också

att föräldrarna skall få valfrihet, så att de kan välja förvärvsarbete. Annars blir det ingen jämlikhet. Annars blir det i de flesta familjer mamman som får avstå från yrket vare sig hon vill det eller inte.

Det är alltså det som är skälen för daghem – inte att de är särskilt billiga. Man kan aldrig säga att vi inte har råd med daghemstillsyn på lång sikt, därför att den tillsynsformen skulle vara speciellt dyr. Den flaskhals som finns är naturligtvis frågan om hur snabbt vi kan bygga ut och få kvalificerad personal till daghemmen.

Den andra allmänna reflektionen är att man ofta hör talet om att barnen hade det bättre förr när de var hemma hos mamma. Man målar kanske upp bondesamhället, där barnen deltog i sysslorna på gården osv. och hade en bättre kontakt med föräldrarna. Det här är verkligen uttalanden som får tas med många nypor salt.

Man kan säga att detta är ett ointressant problem, eftersom vi inte är beredda att gå tillbaka till ett sådant samhälle som fanns tidigare. Mödrarna vill i dag inte skära av kontakten med yrket. Det är helt riktigt, men det är ändå ingen ointressant fråga. Den präglar nämligen våra attityder till daghemmen. Om vi tror att det var bättre förr, får vi också en känsla av att daghemmen kanske inte är så bra.

Jag skulle vilja rekommendera dem som resonerar så, att läsa den lilla skrift som Ulla Lindström nyligen givit ut och som heter Barn-tillsynen i historisk belysning, där hon skildrar en del av de förhållanden som tidigare rådde. I sammanfattningen konstaterar hon att barnen visserligen var hemma, men att de inte hade särskilt mycket kontakt med sin mamma. Hon hade nämligen mycket att stå i i lantbruket eller i det hem där hon arbetade, som hushållerska eller liknande. Barnen sågs i regel till av äldre barn, kanske av några år äldre syskon, eller fick måhända klara sig utan tillsyn.

Det var sannerligen inget ideal att stå efter. Tvärtom hade barnen det inte bara materiellt sämre utan också många gånger en torftigare miljö. Barnhemmen ger i dag en mycket bättre tillvaro för barnen än vad barnen hade för några årtionden sedan här i Sverige. Bättre kontakt med föräldrarna kan vi också ge, om vi vill satsa på att de som har små barn skall få rätt till kortare arbetstid. Och de skall få det snabbt – de skall inte behöva vänta tills det har gått 10, 15 eller 20 år, när alla kan få kortare arbetstid.

Herr talman! Jag skall be att få yrka bifall till de reservationer där mitt namn finns med.

Fru MARKLUND (vpk):

Herr talman! Även om det är en klen tröst för alla de tusenden som alltjämt står i kö för en daghemsplats, så vill jag så här inledningsvis konstatera att det har hänt en del i daghemsfrågan under senare år. Erfarenheterna från den verksamhet som bedrivits har undanröjt åtskilligt av den tveksamhet inför daghem som tidigare fanns. Både när det gäller forskningen på området och när det gäller den inställning som i allmänhet

finns till vad daghem är och hur barn påverkas av att vistas där så kan förändringar noteras. Tidigare har det just inte bedrivits någon forskning på det här området. Men nu finns det en del – fastän fortfarande alltför litet – att hänvisa till. En del av det skall jag återkomma till. Men jag vill som det allra främsta när det gäller den ändrade inställningen framhålla att nödvändigheten av en kraftigt utbyggd daghems- och fritidshemsverksamhet nu har förankrats i folkopinionen och att stora grupper av unga föräldrar har samlats i aktionsgrupper kring kraven på bra daghem åt alla barn.

Vänsterpartiet kommunisternas ståndpunkt när det gäller daghemsutbyggnaden har sedan länge varit klar. Jag skall i det här sammanhanget inte gå längre tillbaka i tiden än vad min egen riksdagstid sträcker sig. Vid 1968 års riksdag väckte vpk-gruppen förslaget om en planmässig utbyggnad av daghemmen med 150 000 nya daghemsplatser inom en femårsperiod. Och sedan dess har vi gång på gång ställt krav på en kraftig utbyggnad. När det nu äntligen kommer ett förslag från regeringen måste vi tyvärr återigen upprepa kraven på en kraftig utbyggnad, eftersom målsättningarna i detta förslag bara i begränsad omfattning kommer att tillgodose de krav som ställs och eftersom det även efter detta kommer att kvarstå avgörande brister när det gäller både omfattning och kvalitet.

Vad vpk vill är att alla barn skall tillerkännas rätt till en plats i förskola eller fritidshem. Jag vill gärna tala om varför vi anser att denna fråga är så viktig.

Förskolan kan ge barnen möjligheter att utvecklas till fria och självständiga individer genom att de får vara i en miljö där den pedagogiska verksamheten utgår från deras individuella egenskaper och förutsättningar. Samtidigt vistas barnen i ett kollektiv och lär sig att se sig själva som viktiga delar av detta kollektiv i förhållande till både barn och vuxna. De socialt och kulturellt sämst ställda barnen får på det sättet betydelsefulla möjligheter att utvecklas – möjligheter som de annars inte skulle ha.

Ser man förskolan på det här sättet står det fullt klart att den är lika betydelsefull som grundskolan och lika litet som den får utlämnas åt lokala och konjunkturbetonade intressförändringar eller lokala brister eller tillgångar på ekonomiska resurser.

Det andra huvudskälet till vpk:s krav på förskoleutbyggnaden är att en bra barn tillsyn är en förutsättning för kvinnornas frigörelse från ekonomiskt och socialt beroende. Hundratusentals kvinnor binds i dag till hemmen på grund av bristande barn tillsyn. När deras barn vuxit upp har dessa kvinnor nått en sådan ålder att de, i synnerhet om de saknar utbildning, har svårt att få något jobb. I det hänsendet ställer vi samtidigt kravet på barn tillsyn och på kvinnornas rätt till arbete.

Våra krav på utbyggnad av fritidshemmen har sitt upphov i samma syn på barnens och kvinnornas situation och behov. Barnen skall beredas möjlighet till en meningsfull fritid samtidigt som de får en sådan tillsyn att kvinnorna kan gå ut i arbete när de så önskar.

Det är den här synen på förskolor och fritidshem och på deras funktioner som utgör bakgrunden till vpk:s krav när det gäller dimensionering, kvalitet och finansiering av barnomsorgen.

Vad först beträffar dimensioneringen står det fullständigt klart att den utbyggnadstakt som regeringen efter de här tidigare återopade förhandlingarna med Kommunförbundet har kommit fram till och som majoriteten i socialutskottet nu tillstyrker är alldeles för låg. Behovet är mångdubbelt större än de 100 000 platser på daghem och 50 000 platser på fritidshem som föreslås byggas under den närmaste femårsperioden. I dag finns det 800 000 barn i förskoleåldern, och av dem har ca 450 000 förvärvsarbetande mödrar. Antalet barn i åldrarna 7-14 år är ungefär lika stort, och av dem har 200 000 barn i åldern 7-9 år förvärvsarbetande mor. Läger man till dessa siffror att det nu finns 65 000 daghemsplatser och 21 000 fritidshemsplatser kan man inte ens beteckna det föreliggande utbyggnadsprogrammet som ett allvarligt menat försök att inom rimlig tid tillgodose alla barns rätt till en bra barnstugeplats.

Jag har nämnt vpk:s skäl för kraven på en väsentlig utbyggd barn-tillsyn. De ligger till grund för vår uppfattning att det är nödvändigt med omprioriteringar inom samhällsekonomin för att trygga en utbyggnad som svarar mot de behov som finns. Det är inte längre acceptabelt att dessa nödvändiga behov hålls tillbaka med hänvisning till bristande ekonomiska resurser. Nya grepp måste tas för att det inom rimlig tid skall vara möjligt att uppnå en acceptabel uppbyggnadsnivå. Mot detta svarar vårt förslag om en utbyggnad de närmaste fem åren med minst 50 000 platser i daghem och fritidshem varje år, alltså totalt minst 250 000 nya platser. Vi menar också att takten i utbyggnaden bör öka under perioden och att den sedan bör fortsätta till dess att målsättningen, alla barns rätt till en bra barnstugeplats, har förverkligats. Under detta uppbyggnadsskede kan det vara nödvändigt att bereda förtur för barn med särskilda behov av stöd och stimulans inom såväl förskolan som fritidshemmen. För att uppnå detta och för att undvika att någon grupp av barn ställs utanför verksamheten är det också nödvändigt att införa obligatorisk förskola i stället för den nuvarande allmänna.

Kvalitetskraven förs fram alltmer konkret i den aktuella förskoledebatten. Jag nämnde i början att det numera finns en del forskning när det gäller frågan om hur barn har det på "dagis" och hur de utvecklas där. Sådana undersökningar har t. ex. gjorts beträffande spädbarn. Och det mest intressanta är kanske att man av undersökningarna kan dra slutsatsen att frågan i dag inte gäller om det är bra för barn att vistas på "dagis" utan i stället hur daghemmen skall utvecklas för att fungera ännu bättre som miljö för barnen.

Viktiga bitar i arbetet med att höja kvaliteten är sådant som gruppstorlek och personaltäthet. Vpk:s syn på dessa frågor kommer fru Lantz att redovisa senare i debatten.

I kvalitetsdebatten utgör frågan om tillsynen av barn till skiftarbetande föräldrar ett aktuellt inslag – och det är aktuellt inte bara i Luleå, där

kommunen vill starta natthem på försök till hösten. LO:s enkät om barnomsorg liksom andra utredningar har visat att alltför många barn får klara sig utan tillsyn någon del av dygnet. Naturligtvis är det nödvändigt att i första hand gå emot allt onödigt skiftarbete och avsevärt förbättra villkoren för dem som måste arbeta i skift. Men nu är ju samhället i dag byggt på förutsättningen att människor kan arbeta utanför de s. k. kontorstiderna. Sjukvården måste fungera även nattetid, kollektivtrafiken likaså, och inom vissa sektorer av industrin är det svårt att undvika nattskift. Kravet på kortare arbetstid för alla är en viktig bit i lösandet även av det här problemet. Mycket, för att inte säga allt, talar emot att barn redan i späda ålder skall tvingas anpassa sig till sådana villkor i arbetslivet som är till skada även för vuxna.

Men en debatt kring de här förhållandena får ändå inte begränsas till enbart frågan om man skall ha nattöppna daghem eller inte, utan den måste gälla tillsynen totalt och särskilt då dess kvalitet och dess utformning. Det är med det för ögonen som jag har anslutit mig till utskottsskrivningen i det här avseendet, där det ju betonas att man måste gå fram med stor försiktighet innan man tar ställning för att lösa dessa problem genom att inrätta nattöppna daghem.

I likhet med herr Romanus anser jag det vara en viktig förutsättning för att kravet på en kraftig utbyggnad av barnomsorgsverksamheten skall kunna tillgodoses att det finns mark för ändamålet i kommunerna. Därför kräver vi att det i byggnadsstadgan tas in regler om att det alltid skall reserveras mark för förskolor och fritidshem när stadsplan och byggnadsplan upprättas.

Herr talman! Det är i dag ett allmänt känt faktum att kommunernas ekonomi är sådan att den inte tål belastningar av väsentligt utökade verksamheter. Det står därför klart att staten måste påta sig det ekonomiska ansvaret för utbyggnaden av barnomsorgen. I propositionen – och nu även i utskottsbetänkandet – föreslås en ny konstruktion av statsbidragen till barnomsorgen. Man slopar de nuvarande anordnings- och driftbidragen och ersätter dem med ett nytt driftbidrag där man säger sig skola ta hänsyn till kapitalkostnaderna.

Vi tror att detta är mycket olyckligt, eftersom det kommer att leda till ökad belastning på kapitalsidan – plus att stora delar av driftkostnaderna ändå ligger kvar på kommunerna. Vi föreslår i stället att man skall behålla det nuvarande förhöjda anordningsbidraget på 12 000 kr. per plats under utbyggnadsskedet. Naturligtvis får man tänka sig justeringar med hänsyn till kostnadsutvecklingen.

Dessutom menar vi att staten genom driftbidrag skall täcka personalkostnaderna. Just personaltätheten är en så viktig faktor att den inte får utsättas för kommunal kostnadsjakt. Ett statligt övertagande av personalkostnaderna skulle ge kommunerna möjlighet att sätta in ökade resurser när det gäller utrustningen på förskolor och fritidshem. De anställda inom barnomsorgen påpekar ju ständigt vilken torftig utrustning många förskolor har.

I samband med detta vill jag peka på att vpk:s förslag innebär att det skall fastställas en miniminorm för personaltäteten. Därutöver skall kommunerna ha möjlighet att anställa den personal som behövs för att man skall tillgodose barnens behov. Vi vänder oss alltså mot schablonberäkningar och menar att den aktuella situationen på varje barnstuga måste vara avgörande för hur mycket personal och vilken personal som skall finnas.

Från vpk:s sida anser vi inte att propositionens och utskottsmajoritetens förslag när det gäller finansieringen kommer att garantera den barnstugeutbyggnad som krävs i dag. Det är t. o. m. ytterst osäkert om ens de målsättningar som framgått av överenskommelserna mellan regeringen och Kommunförbundet kan uppfyllas med den sortens finansiering. Vårt förslag ger däremot förutsättningarna för den utbyggnad av barnomsorgen som är ett allmänt krav ute bland människorna. Detta krav har vi formulerat i våra motioner, och det, liksom krav som rör kvalitet, finansiering och annat, finns i reservationer som jag – ensam, eller i några fall tillsammans med andra utskottsledamöter – fogat till utskottets betänkande.

Herr Carlshamre tycktes anse att ett stort antal reservationer är uttryck för negativism. För egen del vill jag säga att jag har reserverat mig därför att vpk har en betydligt positivare syn på hela den verksamhet vi diskuterar än vad som uttrycks i majoritetens skrivning.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till samtliga de reservationer där mitt namn finns med.

(Med anledning av applåder från åhörarläktaren yttrade herr *talmannen*: Jag får meddela åhörarna på läktaren att applåder eller andra opinionsyttringar ej är tillåtna.)

Fröken ANDERSSON (c):

Herr talman! Jag skall försöka låta bli upprepningar så långt det är möjligt, men helt kan kanske inte sådana undvikas. Mycket är ju sagt redan.

Det är bra att vi får en lag om barnomsorg och det är bra att vi kan anta den under så bred enighet, för det är ju situationen här i kammaren, även om debatten är lång.

Då vi 1973 antog lagen om allmän förskola påpekade jag i kammardebatten att det var nödvändigt att se till att inte utbyggnaden av deltidsförskolan för sexåringar kom att leda till en minskning i utbyggnadstakten när det gäller barnomsorgen för alla barn. Jag gjorde detta i vetskap om kommunernas begränsade resurser.

När socialstyrelsen 1974 gjorde en enkät hos kommunerna om deras utbyggnadsplaner visade det sig att utbyggnadstakten hade gått ned och inte blivit den man hoppats. Behovet av barnomsorg hade däremot inte minskat utan tvärtom ökat.

Då vi 1974 behandlade barnomsorgen här i kammaren var jag därför

en av dem som i reservation begärde att en bindande utbyggnadsplan för barnomsorgen skulle föreläggas riksdagen och att kommunerna genom förbättrade statsbidrag skulle ges ekonomiska möjligheter att genomföra en sådan plan. Då var det omöjligt att få gehör för den saken. Men det är ju precis detta som nu har hänt. Vi får en utbyggnadsplan, och det är bra.

Utbyggnaden av barnomsorgen gäller i första hand barnen, som flera sagt här tidigare. Det är deras behov av trygghet, stimulans och samvaro med andra barn som skall tillgodoses. Men utan en väl fungerande barnomsorg kan inte kvinnorna utnyttja den rätt till arbete som vi anser att alla skall ha – också kvinnorna. Båda dessa syften skall tillgodoses genom samhällets barnomsorg, men det är oundvikligt att – i varje fall i ett utbyggnadsskede – dessa syften kan komma i konflikt med varandra. Efterfrågan på daghemsplatser ökar i takt med att gifta kvinnors förvärvsfrekvens ökar. Trycket på att snabbt få platsbehovet tillgodosett är stort. Men skall syftet med barnomsorg för barnens skull tillgodoses får vi inte göra avkall på väsentliga kvalitetskrav.

Ett sådant kvalitetskrav är gruppstorleken i förskolan. I reservationen 13 har vi gett uttryck för att vissa kvalitetskrav bör anges genom att riksdagen fastställer normer för gruppstorlek och personaltätthet. Andra har redan talat för samma reservation. Vi anser att normen skall vara 10 barn i småbarnsgrupp och högst 15 i syskongrupp. Självfallet skall inte en sådan norm få innebära att barn som har plats i förskola mister den för att man skall minska ner antalet barn i gruppen. Vi säger därför i reservationen att man bör kunna genomföra normen för gruppstorlek stegvis.

Utskottsmajoriteten anser att kommunerna skall ha frihet att själva utforma verksamheten och att utvecklingen skall påverkas genom vägledande information från socialstyrelsen. Utskottsmajoriteten tar alltså avstånd från vårt förslag om normer. Vi vill heller inte begränsa kommunernas frihet – tvärtom har vi i centermotionen 1232 sagt att det är nödvändigt att kommunerna med utgångspunkt i grundläggande krav på lokaler, personaltätthet m. m. skall ha så stor frihet som möjligt att utforma barnomsorgsverksamheten efter lokala behov. Det finns stort utrymme för kommunerna att använda den friheten även om riksdagen uttalar sig för vissa grundläggande kvalitetskrav.

De normer vi vill att riksdagen skall fastställa innebär f. ö. inte bara krav på kommunerna. Ett ökat ekonomiskt ansvarstagande från statens sida kan också komma att krävas. Man kan därvid, som Eivor Marklund har sagt här, tänka sig att staten på sikt övertar personalkostnaderna för förskolan. Personligen är jag mycket inne på den linjen. Vi har dock i centern inte här gått så långt.

Däremot är vi inte nöjda med den konstruktion för att göra statsbidragen värdebeständiga som föreslås i propositionen. Förslaget går ut på att värdebeständigheten skall garanteras genom att statsbidraget knyts till löneutvecklingen för anställda i offentlig tjänst. Detta innebär, som

vi ser det, knappast någon reell värdesäkring. Personalkostnaderna i förskolan svarar för ca 80 % av de totala kostnaderna. Personalen där är en låglönegrupp. Om personalens löneläge relativt sett skall förbättras, och detta är verkligen angeläget för att vi skall kunna rekrytera personal, så måste löneökningarna för de personalgrupper som finns inom barnomsorgen bli högre än för offentligt anställda, betraktade som grupp. Personalkostnaderna påverkas dessutom också av förändringar i uttaget av arbetsgivaravgifter och socialavgifter. Centerrepresentanterna i utskottet har därför ansett att statsbidragen till barnomsorgen bör göras värdebästandiga genom att knytas an till löneutvecklingen hos aktuella personalgrupper och att hänsyn därvid också skall tas till förändringar i uttaget av olika arbetsgivaravgifter.

Barn med särskilda behov – eller som det uttrycks i lagen: barn som av fysiska, psykiska, sociala, språkliga eller andra skäl behöver stöd i sin utveckling – skall enligt den nya lagens 6 § anvisas plats i förskola tidigare än vid sex år. Detsamma gäller barn som vistas på sjukhus eller annan institution. De skall beredas tillfälle att delta i förskoleverksamhet. Detta upplever jag som ett stort framsteg. Den tidigare formuleringen var att dessa barn skall så långt möjligt beredas plats resp. ges möjlighet att delta.

Med den nya formuleringen har ett krav som vi från centern och folkpartiet fört fram varje gång förskolan debatterats blivit tillgodosett. Vi hade en reservation redan 1973, när lagen om allmän förskola antogs. Det är bra att en ändring nu har skett.

Det finns många barn som behöver förskolans stöd och hjälp vid tidigare ålder. En stor grupp med sådana särskilda behov är invandrabarnen. Deras speciella behov av förskoleverksamhet – men kanske framför allt deras särskilda behov i förskolan – har alltför litet blivit uppmärksammade. Om inte invandrabarnen i förskolan ges tillfälle till aktiv hemspråksträning blir inte deras särskilda behov tillgodosedda. Vi får anledning att komma tillbaka till den frågan senare i vår.

Sedan bara några ord i anslutning till de två särskilda yttranden där mitt och andra centerpartisters namn finns med. Varje gång som frågor om förskolan behandlats har vi från vårt håll givit uttryck för att vi i princip anser att den allmänna förskolan för sexåringar bör vara obligatorisk och att det därvid borde vara naturligt att huvudmannskapet för förskolan omprövades. Det borde ligga på någon annan myndighet än den sociala. Den utveckling som skett sedan lagen trädde i kraft och den vidgade roll som skolan enligt den nyligen framlagda propositionen om skolans inre arbete kommer att få, bl. a. då det gäller ansvar för barnens fritidsverksamhet, tror vi leder till att frågan om huvudmannskapet för deltidförskolan kan komma att behöva omprövas.

Under debatten har flera gånger poängterats – socialministern gjorde det också inledningsvis – att föräldrarnas betydelse för barnens trygghet och utveckling inte blir mindre genom en utbyggnad av förskolan. Föräldrarnas behov av kunskaper och insikter är lika stora nu som tidigare.

Den möjlighet att vidarebefordra erfarenheter från en generation till en annan, som var vanlig förr, finns inte nu när generationerna ofta lever åtskilda på olika håll i landet. De unga föräldrarna är nu mycket mer än tidigare utlämnade åt sig själva, vilket många föräldrar upplever som pressande. Det leder också till ett starkt behov att få hjälp och stöd i föräldrarollen, att få utbyta erfarenheter med andra föräldrar och andra människor, och att få mera kunskaper.

Från Centerns kvinnoförbund, där jag är verksam, har vi sedan länge fört fram kravet på en mera systematiskt upplagd föräldrautbildning. Centern har också här i riksdagen fört fram det kravet. Det har lett till att frågan gått till utredning, sedan beslut fattades här 1973. Det är bra och riktigt att en försöksverksamhet läggs till grund för kommande beslut. Det diskussionskapitel som den barnomsorgsgrupp som haft utredningsuppdraget har lagt fram i sitt betänkande Samverkan i barnomsorgen tar dock enligt vår uppfattning alltför mycket sikte på gruppdiskussioner mellan föräldrar och mellan föräldrar och personal, och alltför litet uppmärksamhet har ägnats åt att ge föräldrarna faktiska kunskaper. Det finns kunskaper som är värdefulla för föräldrar oavsett vilken ideologisk inställning de har. Vi har ansett att det är viktigt att detta beaktas i det fortsatta arbetet.

Herr talman! Med det anförda vill jag yrka bifall till reservationerna 6, 11, 12, 13 och 23.

Under detta anförande övertog herr förste vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Fru TROEDSSON (m):

Herr talman! För oss i moderata samlingspartiet står inte bara valfriheten som en viktig och angelägen målsättning för barnomsorgen. Vi menar att också kvaliteten hela tiden måste stå i centrum.

Vi har t. v. accepterat de föreslagna bestämmelserna för statsbidrag till daghem och familjedaghem. Men på längre sikt kan dessa bestämmelser inte godtas, och det av olika skäl.

Jag nämnde begreppet kvalitet. Statsbidraget till en daghemsplats utgör enligt förslaget 14 000 kr. för alla platser som tillkommit fr. o. m. i år. Inom några år skall också alla de äldre platserna få samma statsbidrag. Men den stora nackdelen med denna konstruktion är att statsbidraget inte på något sätt tar hänsyn till barnens ålder, till om det t. ex. är fråga om en mycket personalkrävande spädbarnsavdelning eller en något mindre personalkrävande syskongrupp, till om man har handikappade barn på avdelningen eller inte.

Statsbidraget tar inte heller på något sätt hänsyn till kvaliteten på den vård som ges. Statsbidraget är oförändrat detsamma helt oberoende av om tillgången på personal är mycket knapp eller förhållandevis god. Skulle en kommun vilja öka personaltätheten inom t. ex. syskongrupporna från kanske 2 1/2 anställda till 3 anställda per avdelning, påverkar detta inte

med ett enda öre det statsbidrag som utbetalas. Det innebär att hela merkostnaden faller på kommunen, och det är inte precis ägnat att stimulera ekonomiskt hårt trängda kommuner till att parallellt med utbyggnaden av barnomsorgen öka personaltätheten i den utsträckning som vore önskvärd.

Betydligt bättre skulle det enligt vår uppfattning vara om statsbidragen till såväl daghem som familjedaghem kunde bestämmas till en viss andel av kommunens bruttokostnader för verksamheten. Om statsbidraget t. ex. utgjorde 60 % skulle det också innebära att kommunen bara behövde stå för 40 % av de merkostnader som en förbättrad kvalitet skulle föra med sig.

Också från valfrihetssynpunkt skulle ett sådant statsbidrag medföra stora fördelar. Låt oss titta på hur de föreslagna statsbidragen skulle slå i en kommun med tämligen normal personaluppsättning och gruppindelning vid daghemmen. Jag har här räknat med 1977 års kostnader.

	Brutto/pl.	Statsbidr.	Netto
Spädbarn	37 000 kr.	38 %	20 000 kr.
två år	30 000 kr.	47 %	13 000 kr.
syskongrupp	17 500 kr.	80 %	500 kr.
fam.daghem	16 000 kr.	40-48 %	6 600-5 000 kr.

Den tablå som vi nu ser på kammarens interna TV-skärm visar att statsbidragstäckningen blir något mindre för daghem med spädbarns-avdelningar – 38 % skulle statsbidragstäckningen bli där – något högre för tvåårsavdelningar och avsevärt högre för syskongrupper, nämligen 80 %, i förhållande till motsvarande vård i familjedaghem, där statsbidragstäckningen skulle bli 40-48 %. 48 % blir det när fullt grundbelopp 1979 utgår till familjedaghemmen.

Trots att kostnaden – detta visar tablå också – för ett barn placerat i familjedaghem genomsnittligt är något lägre än kostnaden för ett barn placerat i en syskongrupp i daghem, skulle den kommunala kostnaden bli betydligt högre, om barnet placerades i familjedaghem. Antar man att föräldraavgiften genomsnittligt är 3 000 kr. per år skulle kommunens nettokostnad under de kommande åren bli mellan 5 000 och 6 600 kr. om barnet placerades i familjedaghem men bara 500 kr. om barnet placerades i syskongrupp i ett daghem. Detta trots att den verkliga kostnaden är något högre i daghem än i familjedaghem. Skulle det föreslagna statsbidraget kvarstå oförändrat kommer det således att innebära en utomordentligt stark styrning till daghemmen och bort från familjedaghemmen för barn i syskongruppsåldern 3-6 år. Detta skulle öka problemen inte minst i glesbygder liksom i sådana kommuner där många föräldrar har skiftarbete, vårdarbete och liknande och därför svårligen kan utnyttja daghemmen. Också föräldrarnas valfrihet mellan daghem och familjedaghem skulle kunna äventyras.

Statsmakterna har i en lång rad andra avseenden varit inriktade på att öka – inte minska – den kommunala självbestämmanderätten. Vi menar därför att också vad gäller den kommunala barnomsorgen bör statsbidragen inriktas på att öka den kommunala självbestämmanderätten och på att ge kommunerna bättre möjlighet att ta hänsyn till föräldrarnas olika önskemål. Ett statsbidrag som utgick med en viss andel av kommunernas bruttokostnader för såväl daghems- och fritidshems- som familjedaghemsverksamheten vore därför önskvärt. Ett sådant statsbidrag skulle också innebära en betydligt bättre kostnadstäckning för de mycket dyrbara och starkt personalkrävande småbarnsavdelningarna.

Eftersom utskottet har förklarat att det är önskvärt med en statsbidragskonstruktion där inte bara kvantitets- utan också kvalitetskraven tillgodoses och med hänsyn till att kommunalekonomiska utredningen har dessa frågor på sitt bord har vi inte nu velat reservera oss i fråga om statsbidragens konstruktion. Men jag har med detta velat lägga frågan om neutrala och kvalitetsbefrämjande statsbidrag kammaren varmt om hjärtat. Personligen skulle jag också mycket gärna se att den kommunalekonomiska utredningen, när den tar upp de här problemen, undersökte möjligheten att även i framtiden ge deltidsförskolorna och där främst barnen med särskilda behov ett stöd.

Jag vill också med tillfredsställelse notera de ändringar i förhållande till propositionen som utskottet har gjort. Man har slagit fast att det som villkor för statsbidragen inte skall vara nödvändigt att två tredjedelar av barnen är där minst sju timmar, utan bara att daghemmen skall vara öppna minst sju timmar. Likaså vill jag uttrycka min glädje över att utskottet med anledning av motioner från centerhåll och från vårt håll har föreslagit att halvt grundbelopp skall utgå för familjedaghemmen i de fall då vistelsetiden för förskolebarnen understiger sju timmar per dag. Det är i alla fall ägnat att något minska snedvridningen av statsbidragen i fråga om familjedaghemmen, även om jag i den tablå som jag visade hade tagit hänsyn till detta utskottets förslag.

Också på familjedaghemssidan är det viktigt att kvalitetskravet beaktas. Det är oerhört betydelsefullt – detta tror jag att vi alla är överens om – att dagbarnvårdarna får erforderlig utbildning och erforderligt stöd. Det är också mycket viktigt att urvalet av familjedaghem sker med tillbörlig omsorg så att rätt barn kommer till rätt hem. Helt avgörande i det sammanhanget är barntillsynsassistentsens eller familjedaghemsassistentens arbete. Varken enligt de nuvarande eller de föreslagna statsbidragsbestämmelserna utgår något som helst statsbidrag till kostnaderna för dessa assistenter. Annars är det ju så att statsbidrag till familjedaghem de senaste åren har utgått på i stort sett samma grunder som statsbidragen till den sociala hemhjälpen. Men i bidragsunderlaget för social hemhjälp ingår också kostnaderna för den arbetsledande personalen. Man motiverar detta med att det här gäller insatser som är direkt knutna till hemhjälpverksamheten. Men i bidragsunderlaget för familjedaghemsverksamheten ingår inte kostnader för familjedagshemsassistenterna, trots att det

även här är fråga om insatser direkt knutna till familjedaghemsverksamheten. Av kvalitetsskäl, för att stimulera kommunerna och ge dem vidgade ekonomiska möjligheter att anställa ett tillräckligt antal familjedaghemsassistenter bör enligt vår mening kostnaderna för dessa inräknas i statsbidragsunderlaget.

Vi har i reservationen 10, som tar upp denna fråga, fått sällskap av folkpartiet. Trots att centerpartiets företrädare i utskottet inte har ställt upp på reservationen, vill jag hälsa centerpartisterna välkomna att nu ansluta sig till den. Detsamma gäller de socialdemokrater som är måna om bästa möjliga kvalitet på familjedaghemsverksamheten. Jag hoppas att de skall vara många. Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till reservationen 10.

Till sist, herr talman, några ord om den kristna verksamheten i förskolan.

Såväl svenska kyrkan som andra samfund har före förskolelagens ikraftträdande bedrivit en omfattande barnverksamhet under veckans vardagar. Den verksamheten har emellertid efter lagens ikraftträdande försvunnit på ett allt större antal orter, framför allt i glesbygden. Det beror naturligtvis på att det saknas underlag för att bedriva både sådan verksamhet och kommunal förskoleverksamhet. Nu framhöll socialutskottet 1973 att det var viktigt att på det lokala planet en nära kontakt finnes mellan kommuner och berörda församlingar och organisationer, så att inte onödigtvis konkurrens uppstår mellan de olika formerna av förskoleverksamhet. Utskottet ansåg sig kunna utgå ifrån att det hos alla huvudmän skulle finnas en positiv vilja att i samverkan lösa de frågor som uppstår.

Sedan dess har socialstyrelsen 1974 i ett meddelandeblad uppmanat kommunerna att ta kontakt med församlingar och ideella organisationer som bedriver barnverksamhet, så att en sådan här samordning skall kunna komma till stånd. Samordningen skall syfta till att göra det möjligt för barnen att även efter den allmänna förskolans genomförande delta i av församlingar och ideella organisationer bedriven barnverksamhet. I det nu föreliggande betänkandet förutsätter utskottet att socialstyrelsen i sin fortsatta verksamhet ägnar den här aktuella frågan förtlöpande uppmärksamhet. Det tycker vi är bra.

Utskottet säger vidare att det bör "vara möjligt att på initiativ av förskolan i lämpligt sammanhang låta företrädare för olika samfund få besöka denna och då ge sin syn på livsåskådningsproblem". Det är också bra. Men sedan tillägger utskottet: "Det skulle emellertid strida mot principerna för förskoleverksamheten om besök av svenska kyrkan eller andra samfund schemalades."

Med anledning av en motion från vårt håll om att kommun skall ha rätt att bereda svenska kyrkan och andra samfund möjlighet att regelbundet få disponera den kommunala förskolans lokaler för frivillig kristen verksamhet säger utskottet:

"Det finns inte något hinder för kommun att tillfälligt upplåta för-

skolelokaler under tid då de inte används för sitt huvudändamål. Det bör snarare vara regel att kommunens lokaler upplåtes till frivilliga organisationer, som har behov därav för sin verksamhet. Självfallet får dock inte upplåtelsen ske i sådan anslutning till förskoleverksamheten att upplåtelsen i praktiken innebär att den frivilliga verksamheten framstår som en del av förskoleverksamheten.”

Vi skulle, herr talman, ha önskat att utskottet hade uttryckt sig betydligt klarare på den här punkten. Det är kanske inte möjligt eller lämpligt att låta den frivilliga kristna verksamheten regelmässigt ingå i kommunens förskoleverksamhet. Men det hade varit klarläggande om utskottet sagt ifrån att inget hindrar att upplåtelsen, om så av praktiska skäl är önskvärt, kan ske i tidsmässig anslutning till förskoledagen. Vi vet ju alla att det är en mycket stor föräldraopinion som vill ha tillgång också till kristen förskoleverksamhet för sina barn.

Utskottet har uttryckt sig mycket positivt till att detta behov även skall kunna tillgodoses. Utskottet vet säkerligen också att det på hela det här fältet har rått en mycket stor oklarhet om vad förskolelagen egentligen innebär och vilka möjligheter som finns för den kristna förskolan att bedriva sin verksamhet, t. ex. att vara med i den kommunala förskoleplanen.

Just därför hade det varit särskilt väl motiverat med ett klart konstaterande att inget hinder möter för en tidsmässig samordning.

Det är i fråga om glesbygdens barn fullständigt klart att skulle förskoleverksamhet i kristna organisationers regi inte får ske i omedelbar anslutning till den kommunala förskoleverksamheten medför hänsyn till skolskjutsar och annat helt enkelt att det inte skulle bli någon kompletterande kristen förskoleverksamhet.

Vi hade tyckt att det vore önskvärt att utskottet i stället direkt hade uppmanat kommunerna att på alla vis underlätta en sådan här samordning, både i fråga om lokalutnyttjande och när det gäller förskoleskjutsar.

Självfallet skall en sådan samordning ske så att inga missgynnas. Naturligtvis får inte tillvaron för de föräldrar som inte önskar tillgång till sådan här verksamhet för sina barn på något sätt försvåras. Men ett klart konstaterande om att en sådan här tidsmässig samordning är tillåtlig och kanske också önskvärd hade varit på sin plats.

Det är möjligen också det utskottet avser även om det inte har uttryckt sig så. I avvaktan på ett klarläggande ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservationen 15.

Herr förste vice talmannen tillkännagav att anslag utfärdats om sammanträdets fortsättande kl. 19.30.

Herr MUNDEBO (fp):

Herr talman! Det är en omfattande utbyggnad av samhällets barnomsorg som vi nu kommer att besluta om – en nödvändig utbyggnad, nödvändig för barnens skull för att de skall få god och trygg omvårdnad.

nödvändig för föräldrarnas skull för att de skall få större valfrihet och större möjligheter att förena föräldraskap och förvärvsarbete. Den är nödvändig också därför att vi under så många år under 1950- och 1960-talen försummat barnomsorgen. Det hände ju praktiskt taget ingenting under en del av de åren.

Nu kommer vi att besluta om ett utbyggnadsprogram för de närmaste åren – ett program som omfattar 100 000 daghemsplatser, 50 000 fritidshemsplatser och flera platser i kommunala familjedaghem. Det ser vi som ett minimiprogram. Vi vill inte acceptera en lägre målsättning, men finner det heller inte särskilt meningsfullt med högre siffror i programmet. Kan vi bygga mer skall vi göra det. Möjligheterna att få nya platser beror ju bl. a. på hur mycket pengar vi kan satsa och hur stor personal vi vill utbilda. Jag vill understryka detta sista. Samtidigt som vi bygger mera, måste vi utbilda flera. Det är avgörande för omsorgens kvalitet – för att daghemmen, fritidshemmen och familjedaghemmen skall fylla sin funktion – att vi kan få en bra och väl utbildad personal.

Jag skall inte gå in på mål, innehåll och organisation av barnomsorgen. Jag skall i första hand beröra finansieringen som vi har sysslat med i skatteutskottet.

Riksdagen kommer nu att besluta om ett nytt statsbidragssystem med höjda och värdebeständiga statsbidrag. Vi menar att staten bör svara för personalkostnaderna inom barnomsorgen. Kommunerna och föräldrarna skall alltså svara för en mindre del och staten för huvuddelen av kostnaderna. Det beslut som riksdagen nu kommer att fatta är ett stort steg på vägen mot detta mål.

Det sägs i propositionen att genom de nya statsbidragen beräknas statens årskostnader uppgå till 1 600 milj. kr. för 1977. Vi är beredda att medverka till att staten får inkomster som svarar mot dessa kostnader. Därför kommer vi att medverka till införandet av en ny socialavgift, som för 1977 skall vara 1 % av lönesumman och därmed ge tillräckligt med pengar.

Regeringen föreslår att denna socialavgift skall gälla såväl arbetsgivare som egenföretagare. Det skulle för 1977 betyda ett tillskott på 1 700 milj. kr., varav 1 600 för arbetsgivare och 100 för egenföretagare. Som framgår av skatteutskottets i detta avsnitt enhälliga yttrande betyder regeringens förslag alltså ett överuttåg. Det kan vi inte finna vara rimligt. Konstruktionen betyder alltså att man får in mer pengar än utbyggnadsprogrammet svarar mot. Vi säger att socialavgiften bör gälla arbetsgivare. Det finns ekonomiska skäl för detta. Statens kostnader ökar med 1 600 milj. kr. Statens inkomster skulle med en sådan konstruktion öka med 1 600 milj. kr. Det skulle alltså komma in nya statsinkomster för varenda ny plats och för alla de platser som redan nu finns.

Det finns även principiella skäl härför. Jag vill inte säga att det nuvarande systemet med sociala avgifter är särskilt logiskt eller välgenomtänkt. Sociala avgifter för egenföretagare gäller f. n. den allmänna pensioneringen och sjukförsäkringen. Däremot gäller de inte för t. ex. ar-

betsmarknadsutbildning och vuxenutbildning. De resonemang som socialministern förde om egenföretagarna och deras barn är alltså ett nytt påfund. De hördes inte beträffande utbildning och andra saker, när de avgifterna tillkom. De hör inte heller till bilden. Vad det gäller är att åstadkomma en finansiering av samhällets barnomsorg. En socialavgift för arbetsgivare kan i dagens läge vara försvarlig. För egenföretagare är den det inte. Därtill kommer, som redan har nämnts – och som regeringen borde vara väl medveten om i dessa dagar – att skatter och sociala avgifter redan kan uppgå till 100 % för en del egenföretagare. Då kan det ju inte vara rimligt att lägga på ytterligare 1 %, i all synnerhet då pengarna inte behövs för att genomföra utbyggnadsprogrammet. Nej, det här är ett helt onödigt inslag i ett utbyggnadsprogram som annars i sina huvudlinjer är bra.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen 23.

Fru LANTZ (vpk):

Herr talman! Vänsterpartiet kommunisterna anser att regeringens förslag till utbyggnad av barnomsorgen är otillräckligt. Att erbjuda förskolebarnen 165 000 daghemsplatser år 1980, när det i dag behövs 450 000 platser, borde verkligen kännas genant för ansvariga politiker. Lika genant och lika cyniskt är det att erbjuda skolbarnen 70 000 fritidshemsplatser 1980, när det i dag behövs 480 000 sådana platser. Det aktuella läget inom barnomsorgen är en följd av många års tidigare försummelse. Det katastrofala läget hade kunnat undvikas, om ansvariga politiker lyssnat på de krav som barn och föräldrar under en lång rad av år ställt och som vpk som enda parti hörsammat.

Nu fem minuter i tolv har regeringen vaknat upp och upptäckt hur stort behovet av barnomsorg är. Eivor Marklund har redan i debatten anfört vpk:s principiella syn på barnomsorgen, och jag skall därför begränsa mig till kvaliteten i barnomsorgen. Men först vill jag något beröra frågan om barn med s. k. särskilda behov av barnomsorg.

Det föreslås i propositionen att alla barn med särskilda behov, dvs. barn som har ett språkligt, fysiskt eller psykiskt handikapp, skall ha plats i förskola. Det är ett helt riktigt krav som måste tillgodoses – frågan är bara hur. Barnomsorgsgruppen redovisar att andelen barn i fyraårsåldern, som bedömts vara barn med särskilda behov, i Haninge kommun uppgår till 25 %. Motsvarande siffra för Skellefteå är 10 %. Undersökningar som gjorts i några nya bostadsområden visar att mellan 25 och 40 % av barnen i fyraårsåldern har särskilt behov av barnomsorg. Kommuner med många invandrare får helt naturligt en större andel barn med särskilda behov av stöd och stimulans. I Västra Flemingsberg i Huddinge kommun köar i dag över 200 barn till daghem, och hälften av dessa barn är barn med särskilda behov. Det finns i dag 94 daghemsplatser, och 1980 planeras 126 platser. Efter den 1 januari 1977 har dessa barn rätt att få plats på daghem.

Vilka möjligheter har då kommunen att ge dessa barn stöd och sti-

mulans i barngrupper, om barnen över huvud taget får någon plats, där alla barn är barn med särskilda behov? Hela grundtanken i barnstugeutredningen om integrering och utveckling riskerar att spolieras. Barn med särskilda behov skall ges förtur till daghem och fritidshem. Men för att detta skall få en meningsfull effekt måste barn med särskilda behov integreras med andra barn. Enda sättet att erbjuda dessa barn en meningsfull daghemsvistelse är att, som vpk föreslår, bygga ut barnomsorgen så att alla barn får plats. Då skulle en naturlig integrering möjliggöras.

Det står i propositionen och i lagförslaget att kommun *skall* anvisa plats, *skall* bedriva uppsökande verksamhet och dessutom *skall* verka för att platsen utnyttjas. Det enda riktiga är att koppla dessa att-satser till kraven om att alla barn skall erbjudas plats på daghem.

Jag måste ställa några frågor i första hand till utskottets talesman.

För det första: Måste inte kommunerna få en ekonomisk chans att uppfylla dessa att-satser på så sätt att kommunerna får full kostnads-täckning för barnstugeverksamheten?

För det andra: Måste inte dessa att-satser kopplas till kravet om att alla barn skall ha plats på daghem för att just för dessa barn med särskilda behov möjliggöra en meningsfull daghemsvistelse?

För det tredje: Till vilken besvärsinstans skall de föräldrar vända sig som inte får plats för sina barn, nu när lagen säger att de skall ha rätt till det?

Förutom en kvantitativ utbyggnad av barnomsorgen behövs en kvalitativ utbyggnad. Utmärkande för barnomsorgen är att den både är normlös och planlös. Kommunerna är helt suveräna, både i dag och efter 1 januari 1977, att både bestämma utbyggnadsgrad, utbyggnadstakt, personaltäthet och gruppstorlek. Den centrala myndigheten utfärdar bara vägledande information.

Det är viktigt ur kvalitetsaspekt och ur rättvisesynpunkt att bindande normer utfärdas både vad gäller gruppstorlek och personaltäthet. Också beträffande barnstugetakorna borde enhetliga normer gälla. Då det gäller gruppstorlek skall normen enligt vpk:s förmenande vara högst tio barn i småbarnsgrupper och 15 barn i syskongrupper. Ingen överinskrivning skall tillåtas.

En av hörnpelarna i kvalitetsdebatten är personaltätheten. För inte så länge sedan var förhållandet i Botkyrka kommun följande. Samtidigt som 4 000 barn köade till daghemsplats, stod fyra daghem färdigställda utan att kunna öppnas därför att det fattades personal. Det finns en mycket stor risk att bristen på utbildad personal vid den nu föreslagna utbyggnaden kommer att bli ännu större än vad den är i dag. Om dessutom barnstugeutredningens förslag till personaltäthet skall gälla, blir bristen ännu större.

Med tanke på bl. a. att barn med särskilda behov skall beredas plats måste tillgången på utbildad personal både säkras och förtätas. Det är barnens behov som skall vara den bestämmande faktorn när det gäller personaltätheten.

Bindande normer, innebärande två vårdare på fem barn i småbarnsgrupperna och en vårdare på fem barn i övriga grupper, måste ställas upp. Det är nödvändigt att en allmän översyn görs beträffande kvaliteten i barnomsorgen för att uppnå enhetliga och kvalitativa förbättringar.

Beträffande taxor föreslår vpk att barnomsorgen görs avgiftsfri. Staten bör påta sig det ekonomiska ansvaret för barnens uppväxt. Lika litet som man betalar skolavgifter skall föräldrar behöva betala för daghems- och fritidshemsplatser.

Detta krav bör kopplas samman med vpk:s krav om att alla förskolebarn skall beredas plats på daghem och fritidshem. Tills barnomsorgen blir avgiftsfri bör den maximala avgiften fixeras till 15 kr. per dag och familj oavsett antal barn i familjen som har daghemsplats. Avgiften skall givetvis vara knuten till närvarodagar. I regeringens förslag föreslås att kommunerna även i fortsättningen skall få bestämma över avgifterna bara inte taxorna överstiger "vad som motsvarar verksamheten". Det innebär att lagen inte lägger hinder i vägen för avgifter på t. ex. 1 000 kr. per månad för en daghemsplats. Av överenskommelsen mellan regeringen och Kommunförbundet, som stöddes av centerpartiet och folkpartiet, framgår att föräldraavgifterna planeras utgöra en konstant andel på 12 % av bruttodriftskostnaden. I praktiken innebär det att taxehöjningar planeras. Det innebär också vad jag kan förstå att socialdemokraterna, folkpartiet och centerpartiet godkänner taxor på upp till 1 000 kr. i månaden för en daghemsplats. Kommunernas dåliga ekonomi kommer att vara ett starkt motiv för många kommuner att höja avgifterna. Taxehöjningar kan också bli ett medel att hålla tillbaka efterfrågan på barnstugeplatser.

En förutsättning för att kommunerna skall klara den nu, som vpk tycker, alltför blygsamma målsättningen och utbyggnadsgraden är ändå att kommunerna får full kostnadstäckning för verksamheten både på investeringssidan och på driftsidan, och som första åtgärd måste staten ta över personalkostnaderna.

Med detta, herr talman, yrkar jag bifall till alla de reservationer vid socialutskottets betänkande nr 28, där fru Marklunds namn förekommer.

Herr NORDBERG (s):

Herr talman! Trots att man kan tala om en rätt bred uppslutning omkring regeringens förslag om utbyggnad av barnomsorgen kan vi konstatera att det föreligger inte mindre än 27 reservationer och 3 särskilda yttranden vid utskottsbetänkandet.

Evert Svensson och jag har delat på uppgiften att försöka kommentera de olika meningar som har kommit till uttryck vid utskottets behandling av dessa frågor, men det blir självklart nödvändigt att gå igenom reservationerna rätt summariskt. Jag väljer därför medvetet, utan några som helst inledande utläggningar om barnomsorgsverksamheten i allmänhet, att gå in direkt på kommentarer till de olika reservationerna.

Den första reservationen, av fru Marklund, vpk, behandlar målsätt-

ningen för utbyggnaden av barnomsorgen. Låt mig då först säga att utskottsmajoriteten för sin del ansluter sig till den målsättning som anges i propositionen. Den målsättningen innebär, utöver den allmänna förskolan som skall bereda plats för alla sexåringar, att plats inom den kommunala barnomsorgen skall beredas alla barn i förskoleåldern till förvärvsarbetande eller studerande föräldrar samt för barn med särskilda behov av stöd och stimulans. Den målsättningen för samhällets barnomsorg, som även innefattar fritidsverksamhet för barn i skolåldern, bör uppnås i alla kommuner inom den närmaste tioårsperioden.

I en särskild proposition, som behandlas av utbildningsutskottet, tas förslag upp om en ökad utbildning, som skall svara bl. a. emot kravet om den utbyggda barnomsorgsverksamheten som vi i dag har att besluta om.

I vpk:s reservation i fråga om målsättningen krävs att alla barn t. o. m. 14 års ålder skall beredas plats i den kommunala barnomsorgen, och då är fritidsverksamheten inräknad. Vad betyder då egentligen vpk:s målsättning i reella siffror? Låt oss utgå från några givna förutsättningar.

Den första frågan man har anledning att ställa sig är: Hur många barn har vi i dag i åldrarna upp t. o. m. 14 år? Vi kan då konstatera att vi har 1 700 000 barn i dessa åldrar.

Den andra frågan man har anledning ställa sig: Hur många barnomsorgsplatser finns det totalt i dag? Antalet ligger mellan 250 000 och 275 000 platser. Låt oss till det antalet platser lägga det antal som vpk kräver för den närmaste femårsperioden, nämligen 250 000 platser ytterligare, och vi skulle när den femårsperioden är till ända, enligt vpk:s krav, ha 525 000 platser. Dra då dessa 525 000 från 1 700 000 och vi konstaterar att 1 175 000 platser återstår för att vpk skall kunna klara den målsättning man har ställt upp. Det innebär följaktligen att man från vpk:s sida anser sig ha möjligheter att klara en utbyggnad på 235 000 platser per år i genomsnitt för den nästkommande femårsperioden och det kan då ställas mot vpk:s målsättning att under den närmaste femårsperioden bygga totalt 250 000 platser.

Det kan kanske vara intressant för oss övriga att få ett svar från vpk på hur man skall kunna klara den här uppgiften. Det är lätt att tala om önsksningar, men rimligen bör kravet också kunna ställas att om man framför sådana som vpk gör då måste man också ha en plan för hur den målsättningen skall klaras.

Om vi tittar på den andra ytterligheten i riksdagen när det gäller barnomsorgsverksamheten så är det moderata samlingspartiet. De säger nej till den planmässiga utbyggnad som föreslås i propositionen. Anledningen till att man säger nej till den planmässiga utbyggnaden grundar sig på den något egendomliga slutsatsen att en kraftig utbyggnad av barnomsorgen minskar valfriheten. Det är det grundläggande motivet till att moderata samlingspartiet går emot den föreslagna kraftiga barnomsorgs-utbyggnaden. Man har då naturligtvis anledning att fråga sig för vem man minskar valfriheten om man bygger ut i den takt som nu föreslås.

Inte kan det vara de föräldrar som inte anser sig kunna ta ett förvärvsarbete beroende på att man saknar plats för sitt eller sina barn på ett barndaghem. Det måste rimligen vara andra man har tänkt på.

Jag tror mig våga säga att alla övriga partier har en klart motsatt uppfattning gentemot moderata samlingspartiet på den här punkten. Om man vill säga sig vara anhängare av de båda könen likaberättigande på arbetsmarknaden och därtill vill säga sig vara anhängare av valfriheten när det gäller förvärvsarbete eller arbete i hemmet, blir den ofrånkomliga slutsatsen att en kraftig planmässig utbyggnad av barnomsorgen är den i dag absolut viktigaste insatsen. Men moderata samlingspartiets inställning här i riksdagen är onekligen en direkt avspegling av den negativa inställning som vi möter hos de flesta moderater ute i kommunerna när vi diskuterar att bygga ut barnomsorgen i raskare takt.

Den fjärde reservationen, som herr Romanus och fru Marklund står för, är upphängd på en socialdemokratisk motion med kravet om en tidigare avstämning av den här utbyggnadsverksamheten än år 1980. Jag skall inte bry mig om att söka utröna syftet med reservationen, men att den onekligen är dubbelbottnad därom kan inte råda något som helst tvivel efter herr Romanus inlägg. Reservanterna måste tydligen tro att i och med att ett beslut om barnomsorgsutbyggnaden fattas i dag skulle alla sätta sig i lugn och ro med armarna i kors. Men så lätt löser vi inte de här problemen. Det är utan tvekan nödvändigt med en mycket aktiv verksamhet ute i kommunerna från politikernas sida. Jag kan peka på min egen kommun där vi nyligen hade att diskutera den kommunala långtidsbudgeten. I den föreslog vi – mot kommunens borgerliga majoritet – att man skulle bygga ytterligare 500 platser för barnomsorgen. Samtliga tre borgerliga partier gick emot det kravet. Det är bara ett exempel på nödvändigheten av aktiva insatser ute i kommunerna för att inte den här reformen skall saboteras, vilket det kan finnas viss risk för annars; i varje fall i de borgerligt styrda kommunerna.

Jag vill också peka på att vi har en bestämmelse som innebär att kommunerna är skyldiga att presentera årliga förskoleplaner med en utbyggnadsredovisning för den närmaste femårsperioden. Det är helt naturligt att det då sker en avstämning i fråga om vad som hänt under det gångna året och vilka planer man har för framtiden i resp. kommun. Det har tillsatts en särskild arbetsgrupp som också skall följa utvecklingen och bl. a. vara kommunerna behjälplig i olika avseenden. Det kommer alltså på en rad områden att förekomma många aktiviteter för att följa utvecklingen av barnomsorgsutbyggnaden ute i kommunerna. Skulle det visa sig gå snett ute i kommunerna med utbyggnaden, att den går stick i stäv med den långtidsplan vi nu är i färd med att anta, finns det självklart anledning att gripa in och rätta till sådana saker.

Reservationen 5, som herr Romanus och fru Marklund också står för, reser kravet om regler i byggnadsstadgan när det gäller markreservation vid upprättande av byggnadsplaner och stadsplaner. Här har utskottet sagt att kommunerna är huvudmän för den fysiska planeringen i resp.

kommun. Av det följer att man skall se till att skilda behov tillgodoses. Det gäller bl. a. barnomsorgsverksamheten. Utskottet menar med andra ord att det inte finns anledning att nu ta något initiativ i den här frågan.

Låt mig emellertid säga att vi i dag tyvärr tvingas uppleva att kommunerna tidigare inte levt upp till de krav på planering för hur samhällena skall fungera som vi i dag har anledning att ställa. Ett av de svåraste problemen när det gäller att tillgodose barnomsorgsverksamheten i de äldre bostadsområdena är utan tvivel bristen på markutrymme för barnstugor. Men när vi nu diskuterar frågan om planering av nya bostadsområden borde vi ha passerat stadiet att bara diskutera markreservationer. Planeringsdebatten ute i kommunerna bör handla om ett totalprogram för de nya bostadsområdena och inte bara om vilka huskroppar som skall finnas eller vilka andra typer av markreservationer som är nödvändiga att göra. Man bör diskutera mera utifrån utgångspunkten vilka verksamheter och vilken service av olika slag som de nya bostadsområdena och människorna som där skall bo behöver. Det är viktigt att diskussionen leder fram till inte bara markreservationer utan till det mer väsentliga, nämligen att barnomsorgen byggs ut i takt med att människorna bosätter sig i de nya bostadsområdena.

Reservationerna 6, 7 och 10 rymmer krav dels på att nuvarande statsbidrag till deltidsgupper skall bibehållas, dels på att anordningsbidraget skall bibehållas fram till 1980 och dels på att bidragsunderlaget för procentbidraget till familjedaghemmen skall ändras.

Vid överläggningarna mellan regeringen och Kommunförbundet har man enats om ett program för utbyggnad som man bedömer vara realistiskt och möjligt att klara inom den här femårsperioden, och man har enats om att det är nödvändigt att förbättra statsbidragen till kommunerna för att kommunerna skall kunna svara upp emot de beslut som riksdagen i dag kommer att fatta. Vid dessa överläggningar har man också enats om hur ett nytt statsbidragssystem skall konstrueras, och överenskomsten innebär en kraftig höjning av statsbidraget. I det sammanhanget har man tagit hänsyn till avvecklingen av de bidrag som reservationerna 6 och 7 handlar om, dvs. bidragen till deltidsgupper och anordningsbidraget. Man får det intrycket bl. a. av herr Gustavssons i Alvesta anförande att det här statsbidraget skulle tas bort, men i verkligheten är det inte så utan det har inarbetats i det nya statsbidraget.

Man kunde få det intrycket av tidigare talare som varit uppe i den här debatten att när det gäller familjedaghemmen har ingen ändring skett i förhållande till hur det har varit förut. Men så är ju inte fallet, därför att när det gäller bidragen till familjedaghemmen har ett nytt grundbidrag införts. Utskottet har dessutom plussat på kommunernas möjligheter att komma i åtnjutande av även halva grundbidrag när det gäller familjedaghemsvksamheten. Det är alltså motiv nog för att icke ytterligare behöva räkna upp bidragsunderlaget. Den ökningen på familjedaghemmen bedömer majoriteten i utskottet vara tillräcklig.

Herr Gustavsson var irriterad över att statsrådet hade gjort påpekanden

om att vissa oppositionspartier brutit mot överenskommelsen mellan regeringen och Kommunförbundet. Herr Gustavsson pekade på att statsrådet i de fall där socialdemokraterna har varit med om att ändra på överenskommelsen inte har något att invända. Nej, herr Gustavsson, men är det inte rätt naturligt? Om ett enhälligt utskott föreslår en justering av överenskommelsen och det i detta utskott finns representanter för alla de partier som var företrädare vid förhandlingarna mellan Kommunförbundet och regeringen, är det inte märkligt att man kan göra vissa avsteg. Men när endast en partigrupp hoppar av är det, herr Gustavsson, ett klart brott mot en ingången överenskommelse. Därom kan väl ändock icke råda några som helst delade meningar.

Reservationen 8 av fru Marklund förordar en helt ny konstruktion av driftbidraget. Förslaget innebär att driftbidraget skall täcka personalkostnaderna vid barnstugorna. Samtidigt skall kommunerna ha möjlighet och frihet att bestämma om personaltäteten utöver en angiven miniminorm.

Det här låter ju vackert och bra. Men låt mig ge ett enda exempel som jag tror belyser det berättigade i en stor tveksamhet till den föreslagna konstruktionen. Jag vill först för att undvika missförstånd stryka under vad även andra har sagt om behovet av att ha en god kvalitet i barnomsorgen och om att det är önskvärt att vi successivt kan förbättra den även i fråga om personaltäteten. Låt mig, om vi är överens om dessa grundläggande förutsättningar, ange det exempel som jag vill anföra som bevis för det berättigade i tveksamheten till vpk:s konstruktion av bidragssystemet.

Säg att vi har två grannkommuner. Den ena kommunen har 1 000 barnstugeplatser och den andra kommunen har 1 500 barnstugeplatser. Säg att den kommun som har 1 000 platser har 50 % högre personaltätet än den som har 1 500 barnstugeplatser. Låt mig också för att undvika missuppfattningar säga att den kommun som har 1 500 barnstugeplatser har minst den kvalitetsnivå som i dag är vanlig på barnstugornas område. Konsekvensen, fru Marklund, av det här förslaget är ju att den kommun som bara bereder 1 000 barn omsorg skulle få lika mycket i statsbidrag som den kommun som bereder 1 500 barn en omsorg på en i dag acceptabel kvalitetsnivå.

Kan det vara ett rättvist system? Jag tillåter mig att bara ställa frågan, fru Marklund.

Vi har i utskottet varit beredda att ansluta oss till det system som föreslås i propositionen och som ingår i överenskommelsen med Kommunförbundet. Men vi har samtidigt sagt att det självklart finns anledning att följa det nya bidragssystemet för att se vilken eller vilka effekter som det kan få.

Reservationen 11 från centerpartiet tar upp konstruktionen med värdebeständigheten av de nya statsbidragen. Propositionen, som ju bygger på överenskommelsen med Kommunförbundet, innebär att värdebeständigheten skall säkras genom att bidragen anknyts till löneutvecklingen

för anställda inom den offentliga sektorn. Reserverna kräver nu att anknypningen skall göras till de aktuella personalgrupperna inom barnomsorgsverksamheten.

Låt mig bara göra de två kommentarerna, att om jag vore facklig löneförhandlare skulle jag naturligtvis gnugga händerna av förtjusning, om det förslaget gick igenom. Jag skulle ju då vara i en behaglig situation vid förhandlingsbordet, eftersom jag skulle kunna säga till min motpart: Om du accepterar de krav som jag nu för fram, kostar det dig ingenting, utan det är en annan part som betalar kostnaden. Och om jag satt på den andra sidan av förhandlingsbordet, som arbetsgivarrepresentant, skulle det naturligtvis inte heller vara särskilt svårt för mig att vara ytterst generöst inställd till sådana krav. Bara de här två exemplen visar det orimliga i det förslag som centerpartiet för fram, och utskottsmajoriteten har därför inte funnit anledning frångå det förslag som finns i propositionen och som överensstämmer med överenskommelsen med Kommunförbundet.

Slutligen, herr talman, till frågan om finansieringen av denna verksamhet. Där konstaterar jag att man i moderata samlingspartiet, i konsekvens med att man inte vill vara med om att bygga ut barnomsorgsverksamheten, inte heller vill vara med om att finansiera den utbyggnad som riksdagen dock med största sannolikhet kommer att ställa sig bakom. Ändå ställer man sig i moderata samlingspartiet bakom förslagen om de förbättrade statsbidragen. Det är att beklaga att moderata samlingspartiet inte ens i det avseendet är berett att stå för konsekvenserna och vara med om att finansiera i varje fall den delen.

Centern och folkpartiet vill inte att egenföretagarna skall behöva vara med och betala. Man menar tydligen att den här gruppen inte har behov av någon bättre barnomsorg och alltså inte är berörd av en utbyggnad av barnomsorgsverksamheten. Detta är naturligtvis en uppfattning som inte alls stämmer med verkligheten.

Det tredje kravet, som kommer från vpk, gäller ju att undanta kommuner och landsting från den föreslagna avgiften. Vänsterpartiet kommunisterna kommer inte med några som helst förslag om hur bortfallet av de 300 miljonerna skall finansieras och än mindre med förslag om hur deras övriga krav skall få sin ekonomiska täckning.

Det är i och för sig ingenting nytt att oppositionspartierna gärna är med på reformerna men däremot är ovilliga att vara med om att finansiera dem.

Utskottet har med – vilket jag vill understryka – olika majoriteter ändå kommit fram till att yrka avslag på samtliga de här tre olika förslagen. Utskottet har naturligtvis remitterat den här delen av propositionen till skatteutskottet. Skatteutskottet har för sin del tillstyrkt propositionens förslag, och socialdemokraterna i socialutskottet har inte funnit någon som helt anledning att inta någon annan ståndpunkt i finansieringsfrågan än vad skatteutskottets majoritet har kommit fram till.

Därmed, herr talman, har jag behandlat de reservationer som har fallit

på min lott. Herr Evert Svensson kommer senare att behandla övriga reservationer och eventuellt särskilda yttranden.

Jag vill med detta, herr talman, yrka bifall till det aktuella utskotts-
betänkandet i dess helhet.

Fru MARKLUND (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Samhällets barnomsorg är till för barnens skull, sade socialministern i sin inledning till den här debatten, och i de orden instämmer jag helt. Men då måste det väl i all sin dar handla om alla barn, då kan man inte skilja ut vissa barn från detta som skall vara samhällets barnomsorg!

Ivar Nordberg är fundersam över hur vi skall kunna genomföra de planer som vi ställer upp i våra motioner och i de reservationer som föreligger, och han illustrerar sin fråga med siffror. Alldeles bortsett ifrån hur väl herr Nordbergs siffror visar bristerna i den målsättning som utskottsmajoriteten nu ansluter sig till måste jag säga, att det är just på den här punkten som alla flotta fraser och deklamationer ställs på prov. Har de något innehåll eller inte? Barnens stimulans och utveckling, kvinnornas frigörelse – vad betyder det för herr Nordberg och övriga i utskottet? Jämlikhet – vad är man beredd att göra för att åstadkomma den? Inte mycket, om vi skall se till förslagen när det gäller barnomsorgen.

I vpk är vi väl medvetna om att en utbyggnad av barnomsorgen kräver omprioriteringar inom samhällsekonomin – det har jag sagt redan i min inledning – och vi är beredda att medverka till de omprioriteringarna. Socialdemokraterna, centern och folkpartiet hoppas på att kunna utnyttja eventuella reserver i samhällsekonomin för att klara barnomsorgen. Jag kan konstatera att varken socialdemokraterna eller mittenpartierna för "barnens trygghet och välbefinnande", för att citera herr Gustavsson i Alvesta, är beredda att göra några betydelsefulla ingrepp i samhällsekonomin.

Jag kan inte på de här minuterna ge någon uttömmande beskrivning av de omprioriteringar inom samhällsekonomin som vpk anser måste komma till stånd. Jag vill bara peka på några förhållanden, som samtidigt ger en belysning av var gränsen för socialdemokraternas och mittenpartiernas reformvilja finns.

Vi kan bara gå utanför det här huset och konstatera att till bankpalats finns det pengar – men inte till barnomsorg.

Vi har råd att bygga motorvägar – men inte daghem.

Kapitalägarna subventioneras varje år med 11 miljarder kronor. Samtidigt tar samma kapitalägare bort 2,3 miljarder kronor årligen genom att exportera kapital.

Vi har ett försvar som drar orimliga kostnader. Viggen kan trots insatser på snart 9 miljarder kronor fortfarande inte flyga.

Det är bara några exempel. De kan mångfaldigas. Och det är här man måste göra det politiska valet, det är här de vackra orden avslöjas.

Ivar Nordberg vill också veta hur vi skall klara utbyggnaden efter 1980.

Den dag regeringen redovisar vad som skall hända efter 1980 skall vpk också göra det.

Herr CARLSHAMRE (m) kort genmäle:

Herr talman! Det är märkligt vad det ibland kan vara svårt att läsa rätt innantill och höra på vad andra säger! Nu förklarar herr Nordberg att moderata samlingspartiet säger nej till en kraftig utbyggnad av barnomsorgen och att vi gör det därför att vi anser att en sådan skulle minska valfriheten. Vad är nu detta för snack? Var står det, vem har sagt det?

Det konkreta förslag till kraftig utbyggnad av barnomsorgen som vi i dag har att ta ställning till är att vi skall rejält höja statsbidragen och beräkna dem för en tillkomst av 16 000 daghemsplatser och 8 000 fritidshemsplatser under nästa budgetår. Till detta förslag säger moderata samlingspartiet ja. Därutöver finns det ett allmänt prat om hur många daghemsplatser man tror att det kommer att behövas 1980 och 1985. Där tror vi ingenting. Vi säger – som jag sade tidigare – att daghemmen skall byggas ut till full täckning av efterfrågan, men vi gissar inte i dag vad denna efterfrågan är 1980 eller 1985, utan det får vi se då. Vi tar ställning till en bit i taget. Är detta att säga nej till den kraftiga utbyggnaden?

Vidare är det självklart att detta inte kan minska valfriheten. Så länge vi har brist på daghemsplatser ökas valfriheten av att vi bygger fler. Självfallet är det så, och ingen har någonsin bestritt det. Men om vi år efter år fortsätter att satsa alla våra resurser bara på detta, då finns det snart inte möjlighet för den som skulle vilja välja något annat än just daghem. Det är där valfriheten kommer in, inte på något annat sätt.

I förbigående får jag kanske säga att herr Romanus också hade en sådan där lustig formulering, nämligen att moderata samlingspartiet hoppas att efterfrågan på daghemmen skall minska. Det hoppas vi inte alls, och vi tror det inte heller. Vi vet att efterfrågan på daghem kommer att öka och fortsätta att öka. Det vi tvistar om är om man skall tro att den skall ökas så mycket – exakt på platsen så mycket – fram till 1985 som folkpartiet, centerpartiet och socialdemokraterna tror sig veta. Där vet man nämligen exakt på platsen hur mycket som behövs. Det skall vara en plats för varje barn i förskoleåldern till förvärvsarbetande och studerande föräldrar.

Vi moderater har inte den profetiska gåvan, utan vi vill se hur hela familjepolitiken – reformer som vi har föreslagit, reformer som centerpartiet har föreslagit och reformer som folkpartiet har föreslagit, och om vilka partierna åtminstone delvis är eniga – kommer att påverka efterfrågan innan vi tror oss kunna räkna ut hur många platser i daghem människor kommer att önska 1980 och 1985. Men när det gäller det enda konkreta förslag som finns i dag – 16 000 platser i daghem, 8 000 platser i fritidshem, och statsbidrag till dem – är vi överens med övriga partier. Till det säger vi ja och icke nej.

Herr GUSTAVSSON i Alvesta (c) kort genmäle:

Herr talman! Herr Nordberg sade mycket riktigt att barnomsorgen måste byggas ut i takt med de nya bostadsområdenas planering. Herr Nordberg! Under 1960-talets stora koncentrationsperiod var det ju socialdemokraterna som svarade för planeringen, och den gången glömde man bort detta. Det är de synderna som nu tar sig uttryck i bristen på daghemsplatser.

När det gäller reservationen 6 angående deltidsgруппerna säger herr Nordberg liksom socialministern att hänsyn har tagits till dessa vid avvecklingen av statsbidragen. Nej, jag har tidigare här sagt att driftbidraget till daghemmen är detsamma, oavsett hur det ser ut i kommunerna. Vi har många glesbygdskommuner där man får ordna med deltidsgруппer för att kunna tillgodose behovet av platser. Därför kan borttagandet av statsbidraget till deltidsgруппerna bli ogynnsamt för vissa kommuner.

Sedan, herr Nordberg, är det ett mycket kostligt påstående om brottet mot överenskommelsen. När centerpartiets företrädare ensamma står för en reservation som avviker från propositionen och uppgörelsen, då är det ett brott mot uppgörelsen. Men när herr Nordberg och samtliga socialdemokrater är med, då är det inget brott. Jag utgår ifrån att herr Nordberg har försäkrat sig om stöd inom socialdepartementet. Men har herr Nordberg diskuterat med den andra parten som har träffat överenskommelsen. nämligen Kommunförbundet?

Det är väl ändå så, herr Nordberg, att riksdagen har sin självklara rätt att pröva alla förslag som läggs fram i proposition. Jag tycker att det är en upprörande nonchalans med detta påstående att därför att vi lägger fram ett förslag och tar upp diskussionen om den här uppgörelsen, skulle vi begå ett brott. Nej, herr Nordberg, vi har vår fulla rätt att pröva alla de förslag som läggs fram i denna riksdag.

I fråga om värdebeständigheten är det väl så, herr Nordberg, att den här gruppen som vi diskuterar om är en låglönegrupp. Vi utgår ifrån att det blir lönhöjningar, och vi menar att det då skall finnas en reell värdesäkring av bidraget. Det är därför som vi har fogat denna reservation till betänkandet.

När det gäller egenföretagarna ber jag att få återkomma, herr talman.

Fru TROEDSSON (m) kort genmäle:

Herr talman! Först några ord med anledning av vårt krav att också kostnaderna för familjedaghemsassistent skall ingå i underlaget för statsbidrag till familjedaghemmen.

Herr Nordberg sade att ingen hade här berört förslaget till förändrade statsbidragsbestämmelser för familjedaghemmen. Jag nämnde emellertid uttryckligen grundbeloppen och noterade också med tacksamhet att det hade blivit en viss förändring i den riktning som vi föreslagit i en motion. Men jag visade också i en tablå att de här nya statsbidragsbestämmelserna innebär en försämring av statsbidragen till familjedaghemmen i förhållande till statsbidragen för daghemmen. Det innebär att familjedaghem-

men kan bli betydligt dyrare för kommunerna, trots att den verkliga kostnaden är lägre.

En djup allvarlig följd av detta är bl. a. att kommuner som redan tidigare har låg skattekraft och som kanske i särskilt stor utsträckning är beroende av familjedaghemmen får det ännu svårare att anställa familjedaghemsassistenter i erforderlig omfattning.

Vi vill att statsbidragen genomgående skall utformas så att de är en kvalitetsstimulans. Det är detta som är bakgrunden till vårt yrkande om att också familjedaghemsassistenter skall ingå i statsbidragsunderlaget.

Sedan några ord om kostnadstäckningen.

Herr Nordberg menar att vi inte skulle vara beredda att betala räkningen. Självfallet är vi det. Jag skulle vilja be herr Nordberg studera vad vi säger i reservationen 22 på s. 62 i utskottets betänkande, där vår inställning till de här problemen klart framgår. Men jag skulle också vilja be herr Nordberg notera vad jag tidigare i år har sagt om detta, nämligen i samband med den allmänpolitiska debatten. Jag framhöll då att den här statsbidragskonstruktionen egentligen innebär att kommunerna själva får betala de ökade statsbidragen till daghemmen och i någon mån till familjedaghemmen genom höjda arbetsgivaravgifter för alla sina egna anställda samt genom att den höjda arbetsgivaravgiften också gröper ur skatteunderlaget för kommunernas räkning.

Någon förbättrad situation för kommunerna när det gäller den angelägna målsättningen att verkligen tillgodose behovet av barnomsorg innebär alltså inte den här statsbidragskonstruktionen just på grund av finansieringssidan. Men självfallet kommer vi att vara beredda att anvisa erforderliga medel till verksamheten när detta blir aktuellt.

Herr ROMANUS (fp) kort genmäle:

Herr talman! Det är ju gott och väl med en plan som säger vad som skall hända fram till 1980. Men om inte kommunerna lever upp till den här målsättningen, vad skall vi göra då? Ja, om den saken finns det en motion av Lisa Mattson m. fl., där man begär en avstämning tidigare än 1980 av hur kommunerna uppfyller planen. Och om kommunerna inte gör det, säger motionärerna, då behövs det tvingande bestämmelser.

När den här motionen behandlades i utskottet sade jag att det vore önskvärt att man kunde tillmötesgå motionärerna och göra en avstämning före 1980. Utskottsmajoriteten avvisade detta. Då är det väl ganska naturligt, om man tycker att idén är bra, att man reserverar sig, även om det skulle vara en socialdemokratisk motion. Man kan väl inte vara så förblindad att man avvisar alla förslag som kommer från andra partier. Den typen av inställning överlåter jag med varm hand åt andra.

Det är alltså inga konstiga motiv eller dolska syften med den här reservationen, som herr Nordberg försökte antyda.

Nu säger Ivar Nordberg i diskussionen, att det är klart att om inte det här ser ut att gå bra, får man ingripa med åtgärder. Det låter bra,

men i utskottets skrivning på denna punkt, som vi har reserverat oss mot, står att det skall vara en avstämning först 1980. Då kanske det är för sent att rätta till saken, om kommunerna inte uppfyller planen.

Med den nya inställning som Ivar Nordberg nu redovisar borde han stödja reservationen, som talar om att man skall kontrollera detta före 1980 och vara beredd att vidta åtgärder, om kommunerna inte lever upp till planen. Får jag fatta det så att Ivar Nordberg nu tycker att det ligger en del i motionärernas och reservanternas krav, som han inte ville stödja i utskottet?

Vi vill att kommunerna skall åläggas samma skyldigheter att reservera mark för daghem som för parkering av bilar, när man gör upp stadsplanerna. Det tycker vi inte är för mycket begärt. Men då säger herr Nordberg att det där är alltför låga ambitioner. Det skall vara ett program för hela planeringen, inte bara för markreservationen. Herr Nordberg är sålunda mera ambitiös än reservanterna. Men då bör han väl också i det fallet stödja reservationen, i vilken krävs att man åtminstone skall se till att det finns mark.

Jag måste också fråga: Om det är er linje att man skall ha ett totalt program i stadsplanerna, där kraven tillgodoses, varför har ni då varje år hittills gått emot att ha sådana normer för kommunerna för utbyggnaden av barnomsorgen? Det verkar inte riktigt konsekvent.

Vi får kanske bevittna en omvändelse i sista sekunden, som innebär ett stöd åt dessa två reservationer.

Herr MUNDEBO (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill kommentera vad herr Nordberg sade om finansieringen. Han instämde med sina socialdemokratiska partikamrater i skatteutskottet, vilket betyder att han också konstaterar att regeringsförslaget innebär ett överuttag med 100 milj. kr. Utbyggnadsprogrammet kommer att kosta 1 600 milj. kr. Regeringen vill få in 1 700 milj. kr. Och det överuttaget motiveras med ett resonemang att också dessa barn har behov av barnomsorgen. Men det har ju inte ett dugg med den här saken att göra.

Sådana resonemang har vi heller aldrig hört, då vi har beslutat om avgifter till arbetsmarknadsutbildning, vuxenutbildning och annat. Behovet av barnomsorg skall föräldrarna själva avgöra. Riksdagen skall se till att det finns möjligheter att tillgodose det behovet och även besluta om en finansiering i tillräcklig omfattning och i lämplig utformning. Från vår sida kommer vi också att medverka till finansieringen av programmet men inte till något därutöver.

Nej, låt oss konstatera att här har skett ett missöde i kanslihuset, och utskottet har inte vågat eller inte velat ändra på det. Men förslaget är omotiverat, ologiskt och obehövligt.

Fröken ANDERSSON (c) kort genmäle:

Herr talman! Herr Nordberg har inte stort förtroende för Kommunförbundets förhandlare. Jag tror faktiskt inte att man är så lätt sinnig

där att man utan skäl går med på höjda löner för en personalgrupp bara därför att det finns en värdebeständighetskonstruktion på driftbidraget för barnomsorgen, som ger kompensation för de kostnadsökningar som skulle bli en följd av löneökningarna.

Men herr Nordberg tycker kanske inte att det finns skäl till att höja det relativa löneläget för de här personalgrupperna? Det skulle vara intressant att få höra herr Nordbergs uppfattning i det fallet. Vi tror att det kan finnas sådana skäl och vi anser det också vara viktigt för kommunerna att bidragen är värdebeständiga. Det är därför som vi har föreslagit den konstruktion som finns redovisad i reservationen 11.

Herr NORDBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! Redan från början vågar jag utgå från att jag inte hinner svara alla som har replikerat mig.

Låt mig först svara fru Marklund på det där om att ge de flotta fraserna ett konkret innehåll. Jag har krävt det av fru Marklund. Bakom de flotta fraser som ni menar att vi har använt finns konkreta förslag om utbyggnad av barnomsorgsverksamheten i det betänkande och i den proposition som i dag behandlas. Men, fru Marklund, vi måste få ett besked från vpk hur ni vill att man på fem år skall klara en utbyggnad på 1 175 000 platser. Det är nämligen vad det i verkligheten är fråga om, för den händelse man vill leva upp till vpk:s målsättning.

Fru Marklund säger att det skall vi tala om den dag då regeringen redovisar vad man skall göra efter 1980. Men, fru Marklund, i den motion från vpk som behandlas av utbildningsutskottet har det bestämt deklarerats att det är inom den tioårsperiod som vi har framför oss som vpk skall klara av uppfyllandet av sin målsättning. Där heter det nämligen: Vpk anser att den föreslagna barnstugeutbyggnaden är alltför liten. Målet måste vara att tillgodose alla barns rätt till en bra barnstugeplats. Det innebär att alla barn i förskoleåldern skall kunna beredas plats på daghem, att alla barn i åldern 7-14 år skall ha tillgång till fritidshem och att detta skall uppnås inom tio år.

Fru Marklund! Det finns alltså anledning att redan nu tala om hur den andra femårsperioden skall se ut när det gäller utbyggnaden av denna verksamhet.

Herr Carlshamre vill ge sken av att moderata samlingspartiet står bakom förslaget om en utbyggnad av barnomsorgsverksamheten. Men så är det ju inte i verkligheten. Om det nu skulle vara så att herr Carlshamre själv står för den uppfattningen och skulle vilja instämma i propositionen, då är det än märkligare att han inte är beredd att stödja förslaget till finansiering av utbyggnadsverksamheten.

Det är ju på det sättet att man i moderata samlingspartiet ser en fara i utbyggnaden av barnomsorgsverksamheten; man är rädd att den skall inkräkta på valfriheten. Man säger i sin partimotion nr 1975/76:1979 att "familjepolitiken numera är så ensidigt inriktad på just daghemsbyggande att valfriheten för de flesta sätts ur spel". Det viktigaste vi

har att göra i dag är att bygga ut barnomsorgsverksamheten, därför att så många efterfrågar plats.

Nr 95

Torsdagen den
1 april 1976

Herr GUSTAVSSON i Alvesta (c) kort genmäle:

Herr talman! För att slippa vända ryggen åt herr Nordberg går jag upp i talarstolen trots att jag bara skall använda en kort stund av min tid.

Jag hann i min förra replik inte svara herr Nordberg beträffande egenföretagarna. Jag vill nu säga att vi i centern icke har undandragit oss ansvaret för finansieringen av utbyggnaden av barnomsorgen. Vi är med om den finansiering som behövs för att bygga ut enligt programmet. Därtill vill jag upprepa vad jag sade i mitt inledningsanförande: Det finns inget nära samband mellan den föreslagna finansieringen och utnyttjandet av barnomsorgerna. Därför måste man se frågan från närings- och skattepolitiska synpunkter.

Herr CARLSHAMRE (m) kort genmäle:

Herr talman! Låt mig upprepa vad jag sade tidigare till herr Nordberg. Här finns två konkreta förslag om utbyggnad av barnomsorgen: ändring av statsbidragen och beräkning av medel till 16 000 daghemsplatser nästa budgetår. Vi har sagt ja till båda. Vet herr Nordberg något annat sätt för ett riksdagsparti att ställa sig bakom ett regeringsförslag än att tillstyrka det i utskottet och rösta för det i kammaren? Jag vet inget annat sätt, och det är vad vi gör.

Sedan finns det vad jag kallade ett allmänt prat som man upphöjt till namn av planmässig utbyggnad på fem eller tio år. Det är en gissning – ingenting annat – om behovet vid den tidpunkten. Den gissningen är vi inte med på. Men vi är med på att år efter år bygga ut till vad vi har definierat som den faktiska efterfrågan, herr Nordberg.

Och om finansieringen: Riksdagen skall om några veckor behandla en proposition som handlar om bostadstillägg till barnfamiljer och andra. Där begärs anslag som såvitt jag kommer ihåg med 225 milj. kr. överstiger vad som beräknades för det ändamålet i budgetpropositionen i januari. Det står icke ett ord om vilken skatt eller vilken avgift regeringen avser att höja för att täcka dessa med 225 milj. kr. ökade kostnader. Nej, varför skulle det göra det? Kanske herr Nordberg vet det.

I dag beräknar vi att vi för att få in 490 milj. kr. behöver en enprocentig arbetsgivaravgiftshöjning. Med samma beräkningssätt motsvarar kostnadsökningen för bostadstilläggen ytterligare en halv procent. Finansministern eller bostadsministern säger inte ett ord om detta. Är de också ansvarslösa, liksom vi? Naturligtvis är det inte så.

Om några veckor får riksdagen den s. k. kompletteringspropositionen. Sedan skall finansutskott och riksdag ta ställning till hur man för nästa budgetår skall få täckning för alla de utgifter som vi under riksmötet har beslutat om på alldeles vanligt sätt. Då får vi bestämma oss för vilken skatt vi skall ta ut. Det är faktiskt först då som vi slutgiltigt bestämmer

detta. Och då får vi också bestämma oss för vilket budgetunderskott som rimligen kan vara lämpligt med tanke på hur vi den dagen bedömer konjunkturutvecklingen.

Självklart kommer moderata samlingspartiet att vara med och ta sitt ansvar för finansieringen. Men vi har sagt att i det läge som rådde när den här propositionen kom och när vi skrev vår motion och i det läge som råder än i denna dag tyder ingenting på att en ytterligare belastning av arbetsgivaravgifterna skulle vara lämplig. Vi vet att det är en avgiftstyp, en skattetyper som mer än de flesta motverkar ansträngningarna att öka sysselsättningen. Vi vill inte vara med om det just nu. Men självklart har vi ansvar för finansieringen av det som vi är med om att besluta.

Uppenbarligen tänker regeringen göra på samma sätt, i varje fall i fråga om bostadstilläggen. Vad det är för skillnad på utgifter för barnomsorg och för bostadstillägg när det gäller att ange finansieringen har ingen upplyst om, men det kanske herr Nordberg vet.

Fru MARKLUND (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Först vill jag tacka herr Nordberg för hans uppläsning ur en vpk-motion som det finns anledning att återkomma till senare. Den koppling han gör ger mig emellertid skäl att säga att jag borde ha instämt i herr Romanus och herr Carlshamres påpekanden att dessa betänkanden borde behandlats samtidigt i kammaren.

Om vi får gehör för de krav på reformer som föreslås i vpk-motionen skall dessa precis som de reformer som jag tidigare har talat för finansieras genom sådana ingrepp i samhällsekonomin som herr Nordberg uppenbarligen inte vill vara med om.

Sedan till en fråga som herr Nordberg tog upp i sitt tidigare inlägg men som jag inte haft tid att kommentera. Jag tror inte det är främmande för herr Nordberg att det även i LO-kretsar finns stämningar för tanken att staten skall ta över personalkostnaderna i förskolan. Herr Nordbergs exempel med de båda kommunerna är, milt sagt, demagogiskt. Är vi tämligen överens om kvalitetskraven och om att personaltäthet är en viktig bit i kvalitetshänsende kan det väl inte vara så orimligt om en förskola med god personaltäthet får ekonomiskt bidrag i förhållande till den? Vår konstruktion för statsbidragen syftar till att barnens behov skall vara den bestämmande faktorn när det gäller personaltätheten. Det skall inte få finnas något kommunalekonomiskt intresse av att hålla nere personalkostnaderna. Dessutom ger vårt förslag kommunerna resurser att skaffa bättre utrustning, att ordna resor för barnens studiebesök. Till sådant behövs också personal, och då är det bra med ett daghem som har en god personaltäthet.

Herr ROMANUS (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Carlshamre använde sin tidigare replik till herr Nordberg för att rikta ett angrepp mot mig och folkpartiet som jag naturligtvis

inte har så lätt att bemöta, eftersom jag har replik på herr Nordberg. Men jag kanske kan säga till herr Nordberg att av den diskussion som förts om innebörden i moderaternas ståndpunkt drar jag slutsatsen att vad moderaterna i dag bekymrar sig över, är risken att vi skall få ett stort överskott på daghemsplatser. Det finns inget annat parti som har det bekymret. Det är avslöjande.

Herr Nordberg förde ett resonemang om egenföretagarna. De har ju också barn, och de skall då lastas på ytterligare en avgift utöver de 102 % som de redan betalar på sina inkomstökningar. Det är förbluffande. Meningen med den här finansieringen är ju att de som inte har barn också skall vara med och betala till daghemmen. Det är väl inte bara de som har barn som skall betala den här avgiften? Det är en allmän solidarisk avgift. Men att begära av en grupp, att den skall betala mer än 102 % i skatt på sina inkomstökningar är att gå för långt, och det är det som vi inte vill vara med om. Som jag har tolkat finansministerns uttalanden trodde jag att socialdemokratin så småningom hade fattat det. Men till socialutskottet har detta uppenbarligen ännu inte nått fram.

Herr NORDBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! Då måste det bero på att herr Romanus inte läst utskottets betänkande, där det klart framhålles att regeringen kommer att framlägga en proposition i syfte att komma till rätta med den här effekten, som alltså är en följd av Haga II-överenskommelsen som folkpartiet var med om att träffa. Jag tycker inte att det finns någon anledning för er att krypa ifrån ert medansvar för det här. Jag hoppas också att ni kommer att ställa er bakom det propositionsförslag som har till syfte att rätta till det här misstaget.

Sedan tackar jag gärna herr Romanus för att han hjälpte mig med repliken mot herr Carlshamre. Jag kan därför ägna resten av min repliktid åt fröken Andersson. Självfallet har jag den uppfattningen att den personal som jobbar med barnomsorgsverksamheten är berättigad till högre löner än vad man har i dag. Det är här fråga om en kategori inkomsttagare som har berättigade krav på bättre inkomster. På den punkten är vi överens, fröken Andersson. Skälet till att vi inte är överens om hur den här värdebeständigheten skall konstrueras är kanske att jag har erfarenhet från förhandlingsverksamhet både på den fackliga sidan och på den kommunala sidan. Den erfarenheten säger mig att den uppläggning som centerpartiet här föreslår inte är den rätta vägen att gå. Det måste vara rimligt att koppla den här värdebeständigheten till löneutvecklingen på den offentliga sektorn, där det är andra parter som förhandlar om lönerna.

Herr förste vice talmannen anmälde att fröken Andersson anhållit att till protokollet få antecknat att hon inte ägde rätt till ytterligare replik.

Herr SVENSSON i Kungälv (s):

Herr talman! Det är inte troligt att jag med de kommentarer jag skall göra till reservationerna 12–21 utom reservationen 19 skall kunna locka till ett så pråktigt gräl som det vi nu haft. Men kammarens ledamöter tycker kanske att det är bra – i varje fall har barnen uppe på läktaren nu försvunnit från den här debatten. De har ledsnat.

Vi är nu inne i en spännande utveckling när det gäller familjepolitiken. Det gäller här att främja jämställdheten mellan man och kvinna i arbetslivet och därmed lägga grunden till jämlikhet mellan man och kvinna över huvud taget. Vidare måste man finna en avvägning mellan barnens rätt till sina föräldrar och föräldrarnas rätt till arbetslivet.

Det råder allmän enighet om att samhällets barnomsorg är en komplettering till hemmet och inte en ersättning. Här kommer den tid barnen vistas på daghemmen in i bilden, och vi vet att familjestödsutredningen har visat att den tiden är för lång. Det är ur den vetskapen som kravet på en kortare arbetstid för småbarnsföräldrarna har vuxit fram. Om detta pågår en utredning, och vi har som bekant skjutit frågan till efter det val som vi nu går fram emot.

Den uppgörelse som har träffats mellan Kommunförbundet och regeringen ser jag som ett minimiprogram som man har velat fastlägga för att över huvud taget komma framåt i den här frågan.

Vi känner alla till det förspel som här har förekommit och att daghemsutbyggnaden har gått alldeles för sakta. De siffror som vi har fått oss till livs, bl. a. i den motion som Lisa Mattson står för, visar att kravet på daghemsplatser är mycket stort, och jag lutar mera åt att den linje som fru Marklund talar för har större fog för sig än den linje som moderaterna talar för. De måste väl ändå ha någonting i kikaren när de inte vill vara med om utbyggnadsplanen utan säger att vi får vänta och se.

Jag skall så kommentera några av reservationerna och börjar med reservationen 13 eftersom ingen har sagt något om reservationen 12.

Reservationen 13 gäller personaltätthet och gruppstorlek m. m. Vi har i utskottet den här gången liksom förra gången när vi behandlade barnomsorgen velat slå fast att kommunerna skall ha stor frihet att utforma sin verksamhet och att vi bör akta oss för detaljföreskrifter.

Det är socialstyrelsen som utfärdar vägledande bestämmelser, och grunden för dessa finns i det förslag som lagts fram av barnstugeutredningen. Man skall ta hänsyn till de enskilda barnens behov, ålder och utvecklingsnivå, förskolans öppethållande, barnens sociala situation, den dagliga vistelsetidens längd för varje barn, antalet närvarande barn under olika tider på dagen, personalens utbildning samt lokalerna och lekplatsernas utformning och läge. Det är vad som finns i botten.

Dessutom måste vi ha klart för oss att detta är en kostnadsfråga och en fråga om utbildning av förskollärare. Om vi spanner bågen för hårt kan vi komma i den situationen att vi inte får tillräckligt med utbildad personal, och det berör också frågan om kvaliteten på daghemmen.

Reservationen 15 av herrar Carlshamre och Åkerlind gäller dispositionen av förskolans lokaler, och om det har också fru Troedsson hållit ett anförande. Som bekant har frågan sin upprinnelse i att svenska kyrkan ville ha en extra timme i anslutning till förskolans verksamhet.

Jag förstår uppriktigt sagt inte skillnaden mellan utskottets skrivning och reservationens formulering. Herr Carlshamre och fru Troedsson försökte klargöra den skillnaden, men jag har faktiskt svårt att hitta den.

Det finns inte något hinder för en kommun att tillfälligt upplåta förskolelokaler under tid då de inte används för sitt huvudändamål. Det slår vi fast i utskottsbetänkandet. Vi säger – och jag kan understryka det – att det snarare bör vara regel att kommunens lokaler upplåts till frivilliga organisationer.

Här kanske det finns en skillnad. Vi talar om frivilliga organisationer över huvud taget, medan moderaterna talar om trossamfund. Vi är alltså för en sådan upplåtelse, som bör vara regel, här precis som för andra lokaler som kommunen har.

Vi tillägger – och det gör också moderaterna i sin reservation – att upplåtelsen inte får ske i sådan anslutning till förskoleverksamheten att upplåtelsen i praktiken innebär att den frivilliga verksamheten framstår som en del av förskoleverksamheten. Jag tycker att det är ganska självklart att det måste finnas en markering här.

Moderaterna anser att vi borde ha skrivit att detta inte hindrar att verksamheten sker i tidsmässig anslutning till förskoledagen. Då vill jag gå tillbaka till det jag sagt förut om kommunernas självbestämmanderätt. Man får ändå hoppas att de har sunt förnuft ute i kommunerna och försöker klara ut det här.

Det som emellertid kan inträffa är att en viss organisation eller ett visst samfund säger att de vill ha en viss tid i förskolan nästan schemalagd. Men lokalerna måste vara öppna för flera organisationer om de gör sådana anspråk.

Det är alldeles klart att det också här måste vara en skillnad. Om någon inte vill vara med så skall denne inte bli särskilt utsatt. Det tillhör det grundläggande resonemanget i religionsfrihetsfrågor.

I reservationen 16 vill herrar Carlshamre och Åkerlind slå fast att barn till skiftarbetande skall få hjälp i det egna hemmet och att man alltså inte skall bygga förskolor eller ha familjedaghem för dem. Jag bara undrar om det är så välbetänkt att lägga in en sådan spärr.

Som kammararens ärade ledamöter uppmärksammar har vi i utskottet, när vi skrivit om denna fråga, varit väldigt försiktiga och sagt att vi får gå fram steg för steg, för detta är ett problem från social och mänsklig synpunkt. Skall vi bygga daghem för skiftarbetande? Skall barnen föras till daghem nattetid, tidiga morgnar och sena kvällar? Utskottet går alltså försiktigt fram i sin skrivning och hänvisar till Luleåprojektet och utvärderingen av det.

Vpk har en reservation som rör avgifterna. Barnomsorgen skall bli helt avgiftsfri, och dessförinnan skall en begränsad avgift upptas. Jag

återkommer till detta. Det är självfallet en ekonomisk fråga. Fru Lantz framhöll att det kan innebära att man tar ut hela kostnaden, eftersom det står i denna överenskommelse och i betänkandet att man kan gå så högt. Då är frågan: Vad tror vpk egentligen om Kommunförbundet och dess politiska moral och handlag? Enligt nu gällande överenskommelse går man upp till högst två tredjedelar av den verkliga kostnaden, och det gäller då naturligtvis de människor som har de högsta inkomsterna. Utskottet avvisar alltså det krav som framförs i vpk-reservationen.

Reservationen 18 av herrar Carlshamre och Åkerlind gäller fritidshemmens funktion. Utbyggnaden av fritidshem har knappast påbörjats. Det är något av det mest förhoppningsfulla i denna överenskommelse att vi nu kommer att få fritidshem. Vi skall nog vara försiktiga även på den punkten och inte låsa kommunernas handlande eller bestämma vilka som skall få vistas på fritidshem.

Reservationen 20, också den av herrar Carlshamre och Åkerlind, rör rätten till plats i deltidsgupp. Det är fråga om en överflyttning till deltidsförskola av barn som vistas på daghem och uppnår sex års ålder. Principen är att daghemmet i stort sett skall vara av samma kvalitet och slag som deltidsförskolan. Då är det svårt att förstå vitsen med att man skall behöva flytta över barn till deltidsförskola. De vistas ju ofta i syskongrupper och växer samman med andra barn. Utskottet avvisar alltså detta krav.

I utskottet har frågan om den judiska förskolan varit uppe till behandling. Som herr Romanus sade har vi löst det problemet. Förskolan är placerad i en kommun, medan barnen kommer från flera kommuner. Vi har sagt att de naturligtvis får räknas in i planen för den kommun där skolan är belägen.

Över huvud taget har förskolan, deltidsgupperna, daghemmen och fritidshemmen blivit en fråga för kommunerna. Kommunen är skyldig att upprätta en barnomsorgsplan. Så betalar staten till kommunen, och kommunen har sedan att betala till organisationerna. På det sättet har också hela den debatt som vi haft tidigare på den här punkten blivit irrelevant.

Jag vill sluta med att säga att jag tror att de frivilliga organisationerna bör inrikta sig på fritidshemmen. I det avseendet har utskottet också uttalat sig ganska starkt och klart för en motion av herr Karlsson i Malung m. fl.

Herr talman! Jag ber att med det anförda få yrka bifall till utskottets hemställan på alla punkter.

Under detta anförande övertog herr andre vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Fröken ANDERSSON (c) kort genmäle:

Herr talman! Herr Svensson i Kungälv säger beträffande reservationen angående de kvalitetskrav som vi vill ställa upp för barnomsorgen –

mindre grupper och viss personaltäthet – att utskottsmajoriteten har gått emot den därför att man vill ge kommunerna full handlingsfrihet och inte komma med detaljföreskrifter. Vi reserverar delar uppfattningen att man inte skall komma med detaljföreskrifter, men vi tycker inte att det är detaljföreskrifter när riksdagen beslutar om vissa betydelsefulla kvalitetskrav. Jag vet att kommunerna gör vad de kan för att klara utbyggnaden av barnomsorgen, men när trycket på platser är så starkt som det är då kan det, som jag också sade i mitt inledningsanförande, bli konflikter mellan kvantitet och kvalitet.

Om vi skall kunna hävda att vi har en barnomsorg för barnens skull, är det angeläget att vi inte gör avkall på väsentliga kvalitetskrav och att vi också säger det klart ut från riksdagens sida.

Herr CARLSHAMRE (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag har inte mycket att gräla med herr Svensson i Kungälv om. Jag vill bara komma med ett par små klagöranden.

När det gäller rätten för kristna samfund och även andra att disponera förskolans lokaler för sin verksamhet förstod herr Svensson inte riktigt vad som skiljer mellan utskottsmajoriteten och de reserverar som står bakom reservationen 15.

Skillnaden ligger framför allt i det lilla ordet "anslutning" som finns i utskottets skrivning. Utskottet liksom ger med ena handen och tar tillbaka med den andra. Utskottet pekar på att kommunerna har full rätt att upplåta sina lokaler för annan verksamhet än de är avsedda för, när de inte behövs för den egentliga verksamheten. Men samtidigt säger man att den verksamhet som det här är fråga om inte får ske i sådan anslutning till förskolan att den kan uppfattas som en del av denna. Jag kan inte uppfatta detta på annat sätt, och jag vet att utskottet inte uppfattar det på annat sätt än som en tidsmässig anslutning, dvs. utskottet säger att kommunerna får låna ut sina lokaler men inte omedelbart före och inte omedelbart efter förskoledagen. Och därmed har man omöjliggjort verksamheten. Vi har velat påpeka att man inte skall inskränka möjligheterna på det sättet.

När det gäller de skiftarbetande och andra med obekväma arbetstider säger herr Svensson att där skall man gå försiktigt fram. Ja, det är vad vi säger i reservationen 16, och den handlar bara om motiveringstexten, herr Svensson, för i fråga om hemställan är vi ense med utskottsmajoriteten. Vi reserverar är bara ännu mer försiktiga, när vi uttrycker vår stora tveksamhet om att ens på försök anordna treskiftsgång i daghem för små barn. Det gläder mig om herr Svensson personligen är lika tveksam som jag på den punkten. Då kan vi väl alltid komma överens i framtiden. Jag vill nog fortfarande anse att det är viktigt att åtminstone någon uttrycker en mycket mycket stor skepsis mot hela tanken på skiftgående daghem.

Om fritidshemmen, som berörs i reservationen 18, vill jag säga till slut för min del att vi visst inte vill lägga några särskilda band på kom-

munerna. Men här introducerar propositionen och utskottet en alldeles ny form av verksamhet – "därtill knuten fritidsverksamhet", som det heter. Det är en typ av fritidshem som vi hittills inte har haft. Jag håller gärna med herr Svensson om att vi hittills har alldeles för få fritidshem över huvud taget, men de som finns är av en annan typ. Jag är rädd för att den ordning som utskottsmajoriteten förordar kommer att leda till att fritidshemmen för de barn som inte har någon annanstans att ta vägen när skolan är slut blir mycket mindre av hem än de annars kunde bli, och det är hem de här barnen behöver.

Sedan menar jag att fritidshemsbarnen skall ha samma rätt som hemmabarnen att delta i den fritidsverksamhet skolan arrangerar. Men de behöver därutöver en egen tryggad plats där de får vara i fred även för kompisar som de varit tillsammans med hela dagen.

Fru Sundberg kommer att säga några ord om reservationen 20 om huvudmannaskapet.

Herr ROMANUS (fp) kort genmäle:

Herr talman! Det är önskvärt att inte de statliga myndigheterna lägger sig för mycket i detaljer. Det har man tidigare gjort när det gäller lokalernas utformning m. m., medan man kanske gett för litet vägledning i fråga om viktiga kvalitetskrav som personaltäthet och gruppstorlekar. Det framgår att majoriteten i utskottet accepterar gruppstorlekar på 20 barn i syskongrupper, medan vi vill sätta gränsen vid 15 barn. Det är en ganska stor skillnad och inte någon detalj.

När vi nu har ett starkt tryck i de flesta kommuner på att få fram flera platser, är det stor risk för att man gör grupperna för stora.

Som jag nämnde tidigare vill jag inte ta ifrån några barn deras daghemsplatser, men steg för steg bör man komma fram till 15 som högsta storlek på grupperna.

I övrigt hoppas vi naturligtvis att kommunerna skall få frihet att på många punkter utforma daghemsverksamheten. I de delar där vi är överens ger vi också kommunerna denna frihet. Detta gäller, som herr Evert Svensson också konstaterade, t. ex. inställningen till andra former av förskoleverksamhet.

Fru LANTZ (vpk) kort genmäle:

Herr talman! En plats på barnstuga måste göras till en rättighet för alla barn. För att inte denna rättighet skall göras illusorisk eller ha olika innehåll från barnstuga till barnstuga eller från kommun till kommun fordras bl. a. enhetliga avgiftssystem och enhetliga normer när det gäller standarden på barnstugorna, gruppstorlek och personaltäthet.

När det gäller avgifterna bör målsättningen vara att barnstugeverksamheten skall vara avgiftsfri. Detta skall uppnås 1980. Till dess har vi föreslagit en maximiavgift på 15 kr. per familj.

I dag finns inte något hinder för kommunerna att ta ut avgifter på 1 000 kr. per månad för en daghemsplats. Det framgår av den överens-

kommelse mellan regeringen och Kommunförbundet som träffats. I den överenskommelsen står att föräldraavgifterna skall utgöra en konstant del, nämligen 12 %: Vpk har den uppfattningen att samhället skall ta på sig det ekonomiska ansvaret för barnen. Därför skall barnomsorgen, lika väl som skolsystemet, vara avgiftsfri och skall skattefinansieras.

Jag ställde några frågor i mitt anförande som jag inte har fått svar på. Jag är orolig för att inte få svar på dem, och jag upprepar dem här.

Hur skall kommunerna få ekonomisk möjlighet att bereda barn med särskilda behov plats på daghem? Måste inte att-satsen om att barn med särskilda behov skall få plats på daghem kopplas till kravet på att alla barn skall få plats på daghem för att möjliggöra den meningsfulla integration som är så viktig? Till vilken besvärsinstans skall de föräldrar vända sig vars barn har särskilda behov men som inte får plats för sina barn på daghem? Dessa barn uppgår i vissa bostadsområden till 40 %, och de kommer förmodligen inte att få plats med den utbyggnadstakt som är föreslagen.

Herr SVENSSON i Kungälv (s) kort genmäle:

Herr talman! Först vill jag vända mig till herr Carlshamre, som nästan är min bänkkamrat, och ta upp Luleåprojektet och den reservation, nr 16, där man säger att i den mån "kommunal barnomsorg måste anlitas bör den anordnas i det egna hemmet". Jag tycker att detta är väldigt hårt för att inte säga nästan omänskligt. Det är alldeles självklart att det som växt fram i Luleå inte har kommit alldeles av sig självt. Det är ju ett stort behov som ligger bakom. Det är väl ingen av oss här som önskar "skiftgång eller tidiga morgnar och sena kvällar för barnen. Men när behovet uppträder, måste vi försöka lösa frågan. Om man nu bara anvisar en enda väg, som herr Carlshamre gör, har man låst frågan på ett sådant sätt att den kan bli omöjlig att lösa för vissa människor.

Jag är glad, herr Romanus, att ni håller med mig och utskottet om att kommunen bör ha så stor frihet som möjligt. Men vad är det som vi har hållit på med hela dagen? Det är att införa detaljregleringar för kommunerna. Vi försöker annars undvika det. Vi undvek det ganska länge när det gällde utbyggnaden, men till slut måste man träffa en överenskommelse och skapa en lag här för att få fram daghem. Det är i vissa avseenden nödvändigt att både stifta lag och sätta makt bakom den, gå in och reglera, men det skall man göra så litet som möjligt.

I socialstyrelsens arbetsplan säger man exakt:

"Grundprincipen inom daghemmen är att avdelningarna organisatoriskt uppdelas i två huvudgrupper: småbarnsgruppen med 10-12 barn i åldern ca 6 månader till ca 3 år och syskongruppen med 15-20 barn i åldern ca 3-7 år."

Det finns alltså möjligheter för kommunerna att ha olika gränser. Det framhöll jag också i mitt tidigare inlägg.

Herr CARLSHAMRE (m) kort genmäle:

Herr talman! Det är möjligt att det är en nyansskillnad här. Jag skulle kunna använda samma ord som herr Svensson i Kungälv använde. fast

i annat sammanhang. För mig framstår det som hårt, nästan omänskligt att låta små barn gå treskift på daghem. Därför har vi reserverat velat försöka sätta en spärr för en utveckling i den riktningen. Vi säger att den bästa lösningen på detta problem är att småbarnsföräldrar så långt möjligt befrias från att gå skift i jobbet. Vi säger att samhället, arbetsmarknadsparterna och näringslivet måste samverka till att försöka förverkliga en sådan lösning. Riksdagen kan hjälpa till genom att anta sådana förslag som vi har framfört t. ex. om vårdnadsersättning och kortare arbetstid. Men det "skiftgående" daghemmet är icke något godtagbart alternativ, säger vi i reservationen.

Jag har velat klargöra det redan nu. Alldeles oberoende av vad man kommer fram till genom försök m. m. kommer jag aldrig att anse annat än att det är hårt och omänskligt att låta småbarn "gå skift" i daghem. Vi har velat sätta ut den spärren nu och göra det alldeles klart.

Herr SVENSSON i Kungälv (s) kort genmäle:

Herr talman! För en ensamstående moder, herr Carlshamre, som måste ha sitt barn någonstans och som är ensam i det avseendet också att hon inte har föräldrar omkring sig eller grannar som kan hjälpa till, måste en sådan här möjlighet finnas. Vi är alltså överens om att det inte är någon bra lösning men att den måste finnas.

Beträffande Luleåprojektet sker det ju en utvärdering av detta, och vi får alltså se varåt det lutar.

Herr socialministern ASPLING:

Herr talman! Jag skall inte särskilt mycket gå in i polemik, men jag har anledning att göra några kommentarer och kompletteringar.

Vi hade ju en engagerad debatt förra våren vid behandlingen av socialhuvudtiteln. Jag framhöll då att regeringen skulle ta del av de kommunala förskoleplanerna, som för första gången redovisades under sommaren 1975, och på grundval av innehållet i dessa planer ta de fortsatta initiativ som kunde vara nödvändiga från statsmakternas sida för att åstadkomma en snabb daghemsutbyggnad i kommunerna.

Så snart det stod klart att de nya reglerna om förskoleplaneringen inte lett till en planering av nya daghemsbyggen under de närmaste åren som motsvarade regeringens ambitioner togs överläggningar upp med Kommunförbundet om den fortsatta utbyggnaden av barnomsorgen. Regeringen tillkännagav därvid en målsättning som innebar att behovet av platser inom den kommunala barnomsorgen för alla barn i förskoleåldern till förvärvsarbete eller studerande föräldrar samt för barn med särskilda behov av stöd och stimulans skall tillgodoses senast inom en tioårsperiod. Regeringen kom vidare överens med Kommunförbundet om ett utbyggnadsprogram för den närmaste femårsperioden grundat på gemensamma bedömningar om vad som är praktiskt möjligt att förverkliga med hänsyn till bl. a. byggnadsfrågor och personalfrågor. Jag vill, herr talman, understryka det med anledning av olika inlägg från vpk-

sidan.

Utbyggnadsprogrammet innebär, som jag redan nämnt, att 100 000 nya daghemsplatser och 50 000 nya platser i fritidshem skall byggas under femårsperioden 1976–1980. Genom den nu framlagda propositionen blir barnomsorgen och dess utbyggnad också en lagfäst kommunal uppgift. Från regeringens sida har vi redovisat det utbyggnadsprogram som bygger på de praktiska förutsättningar som finns, och vi är överens med kommunerna om att det programmet skall genomföras.

Jag vill erinra om att utbyggnaden enligt överenskommelsen innebär en fördubbling av platstillskottet jämfört med de utbyggnadsplaner för femårsperioden som kommunerna tidigare redovisat. Vi kommer – jag kan försäkra det – att med stor uppmärksamhet följa upp genomförandet av utbyggnadsprogrammet. I enlighet med överenskommelsen kommer en särskild arbetsgrupp att på grundval av de praktiska erfarenheterna arbeta fram metoder för att förbättra underlaget för kommunernas utbyggnadsplanering. Arbetsgruppens uppgifter kommer även att omfatta frågan om beräkningar av platsbehovet inom barnomsorgen vid den fortlöpande uppföljningen av kommunernas planer för barnomsorgen.

I olika avseenden skall rätt vara rätt, och jag är därför angelägen om att rätta till ett missförstånd beträffande folkpartiet och reservationen 11 om värdebeständigheten i statsbidragen och reglerna för denna. Folkpartiledamoten herr Romanus har inte skrivit på denna reservation. Jag är faktiskt glad att därmed kunna konstatera att folkpartiet i motsats till centerpartiet till alla delar stött den överenskommelse som man i Kommunförbundet har varit med på. Avhoppet från överenskommelsen på ett par viktiga punkter står centerpartiet ensamt för. Det är ju också intressant att i det här sammanhanget notera.

Som jag framhöll i mitt inledningsanförande innebär de borgerliga partiernas reservation om att egenföretagarna skall undantas från skyldigheten att betala den nya socialavgiften, att man rycker undan finansieringen av 7 000 daghemsplatser nästa år. De borgerliga partierna har icke anvisat någon täckning för det inkomstbortfall på 100 milj. kr. som deras reservation innebär. Det är detta jag har vänt mig emot.

Till herr Mundebo vill jag säga att kostnaderna för statsbidraget avseende 1977 blir högre än 1 600 miljoner genom att statsbidraget är indexreglerat. Beloppet 1 600 miljoner är beräknat utan tillägg för indexreglering. För att täcka finansieringen av statsbidragskostnaderna behöver socialavgiften därför uppgå till 1 % på hela avgiftsunderlaget inklusive egenföretagarna.

Det har här med rätta talats mycket om kvaliteten i barnomsorgen. Jag förstår det väl. Låt mig bara säga att den brist på platser inom den kommunala barnomsorgen som vi i dag har är det största kvalitativa problemet. Denna brist skapar sociala problem och otrygghet både för barn och för föräldrar. Den viktigaste kvalitativa förbättringen inom barnomsorgen i dag är därför att bygga bort bristen på platser i daghem och fritidshem. Förslaget i propositionen är ett stort steg i den riktningen. Vi vill

Nr 95

Torsdagen den
1 april 1976

Barnomsorgen

samtidigt värna om kvaliteten genom att hela tiden utveckla det pedagogiska innehållet i förskolan och genom en kraftigt ökad personalutbildning.

I propositionen 89 till det pågående riksmötet har regeringen lagt fram förslag som innebär 1 250 nya intagningsplatser till utbildningen av förskollärare och 1 000 nya intagningsplatser till utbildningen av fritidspedagoger. Totalt kommer därmed 4 200 förskollärare och 1 800 fritidspedagoger att utbildas årligen. Härutöver har i budgetpropositionen anvisats medel för en kraftig utökning av utbildningen av barnskötare. På detta sätt kommer utbyggnaden av barnomsorgen att vara kombinerad med en kraftig ökning av personalutbildningen.

Herr talman! Jag har haft ett behov av att göra dessa inlägg. I övrigt skall jag bara, säga till herr Carlshamre att han och det parti han representerar står ensamma i de stora och grundläggande frågorna. Jag blev något förvånad när han i en replik gick upp i ett röstläge som för mig är mycket ovanligt att höra från herr Carlshamre. Man brukar i sådana fall säga att argumenten måste vara ganska svaga.

Herr Carlshamre uttalade, som herr Romanus varit inne på, egentligen en ängslan för att daghemsplatser skall stå tomma 1980. Det säger ganska mycket om moderaternas ställning i den här frågan och – låt mig säga det – den isolering som de har hamnat i när det gäller familjepolitikens utformning och utbyggnad.

Fru LANTZ (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Socialministern säger att utbyggnadsprogrammet är dubbelt så stort som kommunernas förskoleplaner visar, och det är sant. Men det finns ju ingen anledning att slå sig för bröstet för det. Vi vet att behovet i dag är mångdubbelt större än vad som täcks av de platser som regeringen föreslår skall finnas 1980. Det gäller både daghemsplatser och fritidshemsplatser. Jag tycker inte att man skall vara så yvig. Den katastrofala situation vi har i dag på barnomsorgsområdet är ett resultat av många års försummelse, inte minst från regeringen.

Det sägs också att det nu skall bli en lagfäst skyldighet för kommunerna att se till att barnomsorgen byggs ut. Men fortfarande är ju kommunerna – och det är det vpk tycker är så fel – helt suveräna. Det beror fortfarande helt på kommunalpolitikernas goda vilja om det skall bli någonting av barnomsorgsutbyggnaden. Det är kommunerna och kommunalpolitikerna som skall godkänna de upprättade planerna, och det är också de som skall bestämma både utbyggnadstakt och utbyggnadsgrad. Med tanke på förskoleplanernas missvisande beräkningsmodell, som vi har diskuterat flera gånger tidigare här i kammaren, kan då verkkningsgraden av den här lagfästa skyldigheten starkt ifrågasättas. Vpk har tidigare föreslagit att det skall vara en lagfäst skyldighet för kommunerna att ordna barnomsorgsverksamheten, men det innebär att man på ett helt annat sätt än vad som föreslås i propositionen skall tvinga kommunerna att bygga ut barnomsorgsverksamheten efter det reella behov som finns.

Där måste vi förstås göra en prioritering, men målsättningen skall vara att alla barn skall ha rätt till en daghemsp plats.

Jag vill något litet beröra också diskussionen om kvaliteten på barnomsorgsverksamheten. Under många år har det varit kvantiteten i barnomsorgen som vi har diskuterat, men nu börjar vi också – och jag tycker det är glädjande – att diskutera kvalitetsaspekterna. Jag tror att man, precis som när det gäller kvantiteten, måste utfärda tvingande och bindande normer för kommunerna. Om man besöker barnstugor kan man nämligen lätt konstatera hur mycket den delen har försumrats. Därför behövs det bindande normer för personaltätthet och för gruppstorlek, och det behövs också pengar till en förbättring av kvaliteten för att ge kommunerna en ekonomisk möjlighet att fullfölja de här bindande normerna.

Herr GUSTAVSSON i Alvesta (c) kort genmäle:

Herr talman! Jag tycker det är ett mycket bedrövt resonemang som herr statsrådet Aspling gör sig skyldig till när han säger att avhoppet från överenskommelsen står centern ensam för. Vill socialministern fränkänna riksdagen dess grundlagsenliga rätt att pröva alla de förslag som regeringen lägger på bordet här? Jag vill ställa den frågan. Och nästa fråga är: Menar herr socialministern att han inte kommer att följa det beslut som riksdagen sannolikt nu kommer att träffa och som föranletts av den ändring av propositionen och överenskommelsen som utskottet här har förordat? Jag skall läsa upp det en gång till, om inte herr Aspling har läst in det tillräckligt noga. Det lyder så här: "att för rätt till statsbidrag till daghem bör gälla att bidrag utgår för platserna vid avdelning som är öppen minst sju timmar per dag under förutsättning att minst två tredjedelar av platserna utnyttjas minst fem timmar per barn och dag".

Hur ställer sig herr statsrådet till detta?

Sedan, när det gäller utbyggnaden, säger herr statsrådet att det är viktigare att bygga ifatt bristen. Vi har på vårt håll hävdats att samtidigt som vi bygger ut barnomsorgen är det oerhört viktigt att vi också ser till att kvaliteten på barnstugorna och innehållet i verksamheten tillgodoses. Det räcker inte bara med att bygga daghem, herr Aspling, utan vi måste också se till att vi får tillräckligt med personal – och att vi får *välutbildad* personal – som har tid och kunnande att ägna sig åt de barn som skall tas om hand och skötas.

Herr CARLSHAMRE (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall försöka att inte störa socialministern med något högt röstläge. I den mån jag gjorde det förut berodde det nog mindre på argumentnöd än på det enkla förhållandet att när tidsnöden vid replikerna tvingar oss att tala mycket snabbt blir det gärna så att vi talar litet högt också. Värre än så var det nog inte med det.

Socialministern tog upp ett uttrycksätt som har framförts tidigare, nämligen att vi inom moderata samlingspartiet skulle vara de enda som

är oroade för att vi år 1985 skall ha ett överskott på daghemsplatser. Ja, man kan uttrycka det så, om det nu skall vara så populärt. Det ligger någonting i det. Jag kunde t. o. m. gå ett steg längre och säga att om vi driver fram en utbyggnad av daghemmen till ett platsantal år 1985 som är beräknat med utgångspunkt i att det under det året icke kommer att finnas en enda förvärvsarbetande eller studerande familj i Sverige som önskar ordna sin barntillsyn – och som kan ordna och behöver ordna den – på annat sätt än genom den kommunala barnomsorgen, är det en visshet att vi den dagen kommer att ha tomma daghemsplatser. Om vi dessutom får igenom bara något av de förslag jag nämnde tidigare – om vilka i varje fall de tre borgerliga partierna i riksdagen i stor utsträckning är ense – kommer den vissheten att bli ännu större. Jag tycker inte att det är så märkvärdigt att påpeka detta.

Vi har haft sådan här planmässig utbyggnad tidigare. För drygt ett tiotal år sedan skapades en slogan från regeringshåll om att det skulle byggas en miljon bostäder på tio år, och det gjordes också. Det hade kanske inte varit ur vägen om någon mer än moderata samlingspartiet under den perioden hade hyst någon oro för att man vid periodens slut möjligen kunde stå med ett antal tomma lägenheter. Vi hyste oro då, liksom vi gör det nu i ett annat sammanhang. Vem var det som fick rätt? Vore det inte klokt att, precis som vi säger, när det gäller barnomsorgsbyggnaden stanna till år efter år och försöka avläsa det faktiska behovet av platser, den verkliga efterfrågan på det vi bygger? Då riskerar vi inte att i slutet av en planerad utbyggnadsperiod bygga förbi själva bristen. Vi har dock sett detta ske väldigt många gånger. Vi ser det i liten skala i kommuner, som har en daghemskö och lyckas bygga i kapp den – sådant händer, åtminstone tidvis. Det visar sig att när man har byggt i kapp kön har man i själva verket byggt förbi den, och man kan inte fylla daghemmen.

Vad är det då för osocial inställning i detta att vi skall försöka avläsa den verkliga efterfrågan fortlöpande och med hänsynstagande till effekten av de övriga familjepolitiska reformer som vi till äventyrs kan komma att cnas om eller i varje fall få majoritet för?

Herr MUNDEBO (fp) kort genmäle:

Herr talman! Socialministern redovisar nu ett nytt motiv för konstruktionen av socialavgifterna, nämligen att statsbidragen är värdebeständiga. Det handlar alltså inte längre om de motiv som anfördes i början av debatten och som herr Nordberg hänvisade till för en stund sedan.

Då skatteutskottet och socialutskottet har behandlat denna fråga har de byggt på de uppgifter som lämnats i regeringens egen proposition och de informationer som har givits inför utskotten, och det är de uppgifterna som utskotten och kammaren måste bygga sina beslut på. Slutatsen kan bara bli att det sker överuttag av avgifter.

Om socialministern och regeringen har räknat fel, bör man informera riksdagens utskott om detta. Det kan tänkas att socialministern har miss-

tagit sig beträffande kostnadsutvecklingen. Det kan också tänkas att ett misstag har gjorts beträffande löneutvecklingen och att avgifterna i realiteten skulle bli större än vad som redovisats i propositionen. Skulle programmet kunna fullföljas snabbare och alltså kosta mera, då är socialministern välkommen tillbaka till riksdagen med förslag om justering av avgifterna. Nu kan vi inte bygga på andra uppgifter än de som har redovisats inför utskotten, och då är det klart och tydligt fråga om ett omotiverat överuttag.

Jag vill försäkra att genom de beslut som vi medverkar till kommer varenda plats i utbyggnadsprogrammet att finansieras fullt ut enligt den överenskommelse som är ingången och som riksdagen nu tar ståndpunkt till.

Herr socialministern ASPLING:

Herr talman! Några korta kommentarer till de inlägg som har gjorts!

Det råder ingen motsättning, herr Gustavsson i Alvesta, mellan det som står i propositionen och det som sägs i utskottsbetänkandet i vad gäller tiderna. Jag vill från s. 23 i betänkandet citera följande: "Det anförda leder enligt utskottets mening till slutsatsen att det i propositionen framlagda förslaget bör förtydligas på det sättet, att för rätt till statsbidrag till daghem bör gälla att bidrag utgår för platserna vid avdelning som är öppen minst sju timmar per dag under förutsättning att minst två tredjedelar av platserna utnyttjas minst fem timmar per barn och dag." Jag ser inte någon motsättning i detta.

Sedan ber jag herr Gustavsson lyssna på vad jag egentligen säger här i kammaren. Jag sade nämligen i mitt inledningsanförande: "Nu förmenar jag självfallet inte t. ex. centerns utskottsledamöter i riksdagen att ha en egen uppfattning i dessa frågor, men man kan väl ändå stillsamt fråga sig hur det står till med kommunikationerna i centerpartiet."

I propositionen, herr Gustavsson, finns det en bilaga. Det är överenskommelsen mellan regeringen och Kommunförbundet, och det är på den vi i hög grad har byggt propositionen. Herr Gustavsson borde ha litet förståelse om man blir förvånad över att det sker avhopp på väldigt väsentliga punkter i detta sammanhang.

Till fru Lantz skall jag bara säga att visst går det att lansera överbud i olika avseenden. Jag har understrukit att denna mycket kraftfulla utbyggnad bygger på en realistisk bedömning av vad som är möjligt att göra. Vi har verkligen här inriktat oss på en kraftfull utbyggnad.

Jag tycker att ju mer herr Carlshamre argumenterar, desto svagare blir på något sätt argumenten. Nu säger han att det väl vore önskvärt att man år efter år kunde avläsa utvecklingen. Javisst kommer vi att göra det. Vi har ju tillsatt en arbetsgrupp för att följa upp detta och jag kan försäkra herr Carlshamre att den arbetsgruppen kommer att se till att vi lever upp till de målsättningar som vi har fastlagt i propositionen.

Till herr Mundebo, slutligen, vill jag ha sagt att det står i propositionen att bidragen skall vara indexreglerade. Därmed är egentligen allt sagt.

Jag upprepar vad jag sade tidigare, herr talman, att beloppet 1 600 milj. kr. är beräknat utan tillägg för indexregleringen. För att täcka finansieringen av statsbidragskostnaderna behöver socialavgiften därför uppgå till 1 % av hela avgiftsunderlaget inkl. egenföretagarna.

Herr GUSTAVSSON i Alvesta (c) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill mot statsrådet Aspling använda samma uttryck som herr statsrådet använde mot herr Carlshamre. Ju mer statsrådet argumenterar, desto svagare blir faktiskt argumenten.

Här citerar statsrådet vad utskottet har sagt om att förslaget bör förtydligas. Ja, herr statsråd, utskottet har varit väldigt vänligt mot statsrådet i den här skrivningen. Men statsrådet kan ju läsa ur sin egen proposition, för i den står: "Med hänsyn till den nivå bidragen nu får bör dock den ändringen göras att det nuvarande kravet på öppethållande minst fem timmar per barn och dag ändras till sju timmar per barn och dag." Det är vad statsrådet har skrivit.

Men utskottet har skrivit att "för rätt till statsbidrag till daghem bör gälla att bidrag utgår för platserna vid avdelning som är öppen minst sju timmar per dag under förutsättning att minst två tredjedelar av platserna utnyttjas minst fem timmar per barn och dag". Det är en väsentlig skillnad, det tycker jag att herr statsrådet bör inse.

Sedan återkommer statsrådet till överenskommelsen mellan regeringen och Kommunförbundet och hänvisar till vilka som har varit med om denna. Ja, herr statsråd, det går ändå inte att bortförklara riksdagens rätt att pröva framlagda förslag.

Denna riksdagens självklara rätt, herr statsråd, vidhåller vi också när de olika propositionerna kommer, oavsett vilka överenskommelser som ligger till grund för propositionerna.

Och en fråga som jag vill ställa till statsrådet när det gäller den här justeringen är: Har man från socialdemokraternas sida med Kommunförbundets representanter diskuterat ändringen från sju till fem timmar?

Herr MUNDEBO (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill också rekommendera socialministern att läsa propositionen. Den är intressant, om också uppenbarligen ofullständig. Men där står att statsbidragen skall vara indexreglerade. Där står också: "Genom de nya statsbidragen kan statens årskostnader beräknas uppgå till ca 1 600 milj. kr. år 1977 -- --." Regeringen föreslår ett avgiftsuttag om 1 700 miljoner.

Vi kommer att medverka till finansieringen av varenda plats i utbyggnaden under kommande år, och då är en avgift av det slag som vi förordar – alltså 1 % för arbetsgivarna – till fyllest. Regeringens förslag är ett överuttag.

Fru LANTZ (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Socialministern säger att det är en kraftfull utbyggnad som föreslås. Det beror förstås på vad man menar med en kraftfull ut-

byggnad. Jag kan inte med bästa vilja i världen anse att det är en kraftfull utbyggnad att bygga ut 165 000 daghemsplatser till 1980, när det i dag behövs 450 000.

Regeringen och de borgerliga partierna har missat barnomsorgen under många år, och det är det vi nu får sota för.

Jag kan nämna att redan på 1960-talet krävde vpk i Huddinge en planmässig utbyggnad, så att hälften av alla förskolebarn skulle ha daghemsplats 1980. Och precis samma argument har vpk fått höra under alla år som socialministern presenterar här, att det är överbud och orealistiska krav som vpk för fram.

Så sent som i förra veckan anslöt sig socialdemokraterna till just det krav som vpk drivit sedan 1960-talet, nämligen att 50 % av barnen skall ha daghemsplats – inte 1980 men väl 1981. Vårt tidigare s. k. orealistiska krav har alltså anammats av socialdemokraterna, och jag är övertygad om att det krav vpk ställer i dag kommer riksdagen att anamma inom några få år.

Herr socialministern ASPLING:

Herr talman! Till herr Gustavsson i Alvesta vill jag säga att jag kan icke finna att det är någon motsättning mellan utskottsbetänkandet och propositionen i fråga om öppethållandet. Vi har självfallet underrättat Kommunförbundet om det förtydligande som gjorts.

Herr Mundebo använder framräknade siffror när det gäller avgiftsinkomsterna, medan kostnaderna utgår från 1976 års lönenivå. I propositionen har vi inte försökt beräkna hur stora lönehöjningar det blir år 1977. Det är viktigt att observera detta, herr Mundebo, och jag har velat markera det.

Till fru Lantz vill jag bara säga att vi kan naturligtvis hålla på och diskutera siffror i olika avseenden. Bakom denna proposition ligger först och främst överenskommelsen med Kommunförbundet och ett mycket noggrant arbete för att vi verkligen på fast grund nu skall kunna genomföra det här mycket omfattande programmet.

Jag har redan sagt att vi skall följa utvecklingen. En särskild arbetsgrupp tillsätts också nu för att följa upp överenskommelsen. Sedan kan naturligtvis kommunisterna i denna liksom i så många andra frågor bjuda över, men vi har ju reformerat detta land genom att göra det på realistiska grunder.

Herr andre vice talmannen anmälde att herrar Mundebo och Gustavsson i Alvesta samt fru Lantz anhållit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare repliker.

Fru TILLANDER (c):

Herr talman! Jag har väckt två motioner som berör barnomsorgen och som har behandlats av utskottet på ett som jag tycker positivt sätt. Den ena motionen tar upp frågan om alternativa förskolor. Herr Gustavsson

i Alvesta som är medmotionär, har i sitt anförande kraftigt understrukt innehåll i utskottets skrivning på den punkten och jag vill här instämma i de synpunkter som han framförde.

Orsaken till att jag första gången tog upp frågan om förskolan i en fråga till socialministern var att det inte tillräckligt klart hade framgått vilka möjligheter som faktiskt fanns för enskilda kommuner att bibehålla, ge stöd åt och inordna de alternativa förskolorna i den kommunala ramen. Svaret på min fråga den gången var otvetydigt. Socialministern sade nämligen, vad som här redan har understrukt i dag, att kommunerna har stor frihet att utforma verksamheten inom förskolan. Och socialministern fortsatte: "Som framhållits vid riksdagsbehandlingen finns inte något hinder för att i viss utsträckning låta verksamheten variera mellan olika förskolor inom samma kommun."

Denna tolkning överensstämmer helt med den uppfattning som jag själv har fått vid läsningen av utskottsbetänkanden som riksdagen antagit. Anledningen till min fråga då och till motionen nu i samma ämne har emellertid varit att riksdagsbeslutet på denna punkt inte motsvaras av en tillräckligt klar och upplysande information till kommunerna. Det anmärkningsvärda är nämligen att man på kommunalt håll inför planeringen av förskolan i många fall tänker och handlar i enlighet med regeringens proposition, som på en del väsentliga punkter frångicks under utskottsbehandlingen. Många har vittnat om hur svårt det är att få t. o. m. dem som är närmast ansvariga för planeringen ute i kommunerna att inse och tillvarata de möjligheter till kommunal rörelsefrihet som finns. Möjligheten att inordna alternativa förskolor i förskoleplanen med bibehållande av den speciella karaktär som en sådan förskola kan ha – det kan röra sig om en Montessori- eller en Waldorfförskola eller en förskola med ekumeniskt-kristen inriktning – måste komma till kommunernas kännedom på ett helt annat sätt än hittills.

Mot denna bakgrund tycker jag att det är särskilt värdefullt att utskottet, bl. a. med anledning av motionen 1975/76:1978, återigen har understrukt att något hinder att i viss utsträckning låta verksamheten variera mellan olika förskolor inom samma kommun inte finns. Vad detta innebär från kommunernas synpunkt är att möjligheten föreligger men inte skyldigheten. Tyvärr är det många kommuner som är okunniga om det första ledet.

Min erfarenhet är att insikten om den valfrihet som beslutet ger har varit svår att uppnå och vållat många diskussioner och stor tvekan. Principen att lagen om deltidsförskolan ger ett brett utrymme åt den kommunala självstyrelsen har i alla fall till slut erkänts, och det ger möjligheter för partierna att agera på det kommunala planet. Kommunen kan alltså om det finns en önskan hos olika grupper i kommunen – t. ex. organisationer och församlingar – låta förskolor med särskild inriktning fortsätta sin verksamhet inom den kommunala ramen med kommunen som huvudman.

Jag vill också något kommentera motion 1975/76:314, där herr Larsson

i Staffanstorp och jag tar upp problemet med långa dagar i daghem.

Den planerade utbyggnaden av barnomsorgen betraktas med rätta som en stor reform, som kommer att underlätta för många kvinnor att påbörja eller fortsätta sin yrkesverksamhet.

Men en konsekvens av reformen är de följder den redan fått eller kommer att få för många barn i förskoleåldern: Genom att båda föräldrarna eller den ensamstående föräldern oftast har heltidsarbete blir vistelsen på daghemmet för många barn orimligt lång.

Enligt familjestödsutredningens betänkande Förkortad arbetstid för småbarnsföräldrar är det viktigt att kvalitetsaspekterna på barnomsorgen ägnas stor uppmärksamhet. Kvaliteten är en central fråga – det har understrukits tidigare i dag från flera håll – och en väsentlig kvalitetsfaktor är hur lång tid barnen vistas på daghem varje dag.

De pedagogiska och psykologiska motiv som anförts till förmån för daghemsvistelse har bärkraft bara för en viss tids vistelse. Ett aldrig så väl genomarbetat socialt och pedagogiskt program blir meningslöst om barnen är för trötta för att tillgodogöra sig innehållet.

De långa vistelsetiderna har en helt annan motivering och är en beklaglig följd av arbetslivets krav, som drabbar barnen.

Utredningens enkät från år 1974 om barnens vistelsetider på daghem ger en uppfattning om problemen. 63 % av barn under tre år på daghem och 51 % av samtliga barn på daghem måste vistas där minst nio timmar per dag. Vistelsetider på minst tio timmar har drygt en femtedel av alla barn på daghem. Dessa mycket långa dagar är alltså vanligast bland de yngsta barnen. Bland dem hade ungefär vart fjärde barn vistelsetider på minst tio timmar.

Detta anses av flertalet bedömare vara en orimligt lång tid och kommer att få negativa konsekvenser både för föräldrarna och, framför allt, för barnen. De långa arbetstiderna för föräldrarna i kombination med långa, tidsödande resor gör vistelsen på daghem alltför tröttande för barnen. De positiva verkningar som vistelsen förväntas medföra kan lätt vändas i sin motsats, om tiden där blir alltför lång och därmed tröttande, kanske därtill stress- och konfliktfylld.

Av materialet från undersökningen framgår att barn med fäder från socialgrupp 3 har längre vistelsetider än barn med fäder från de högre socialgrupperna.

Ser man på barnens vistelsetider i förhållande till samtliga mödrars och fäders socialgrupp visar tabellen att både barn vilkas mödrar har yrken i socialgrupp 1 och barn vilkas fäder har yrken i socialgrupp 1 har kortare vistelsetid än barnen från socialgrupp 2, som i sin tur har kortare vistelsetid än barnen från socialgrupp 3.

Utredningen slår dessutom fast att föräldrarnas långa arbets- och resor ger upphov till olika problem. Den tid som föräldrar och barn kan tillbringa tillsammans under arbetsdagarna blir alltför kort för att ge utrymme för den grundläggande kontakten mellan föräldrar och barn. En av förutsättningarna för att föräldrarna skall kunna ge sina barn den

grundtrygghet de behöver är att den tid de tillbringar tillsammans blir tillräckligt lång.

Barn och föräldrar måste också ha kraft att efter arbetsdagen ägna sig åt varandra, för att relationerna mellan dem skall fungera tillfredsställande.

Daghemmet är avsett att vara ett komplement till föräldrahemmet – det har också sagts tidigare i dag – och inte att ersätta det. Men blir vistelsetiderna för långa kan man inte längre tala om att det är ett komplement till föräldrahemmet utan en alternativ miljö.

Alltså blir de barn, för vilka daghemsreformen borde vara särskilt angelägen och positiv och som ofta kommer från understimulerande boendemiljöer, lidande av en effekt som inte förutsetts och därför inte neutraliserats.

Därför har vi i motionen slagit fast att det är angeläget att åtgärder vidtas för att kartlägga de skadeverkningar som den långa vistelsen kan ha, att utvärdera hur barn och föräldrar upplever den och att förslag till åtgärder som kan motverka de negativa följderna skisseras.

Utskottet har anslutit sig till detta och betonar vikten av att man undersöker effekterna av långa vistelsetider i daghem.

Fru DAHL (s):

Herr talman! Till förra årets riksdag väckte jag tillsammans med en del partikamrater en motion vari krävdes "att riksdagen hos regeringen begär att en plan för hur barnomsorgen genom daghem, fritidshem och kompletterande fritidsverksamhet skall kunna byggas ut så att full behovstäckning uppnås senast inom en tioårsperiod skyndsamt utarbetas och föreläggas riksdagen". Jag sade också i den debatt som vi för mindre än ett år sedan hade här i kammaren: "Dagens situation uppfordrar till ett helt annat sätt att närma sig problemen än man hittills har prövat. Det lönar sig inte längre att plocka med de olika delarna och problemen, utan regeringen måste försöka arbeta fram en helhetslösning, en paketslösning som självfallet skall innefatta såväl bidragssystem som planeringsmetoder och styrande åtgärder för den händelse kommunerna inte handlar på det sätt som man har rätt att vänta sig."

Med tanke på vad som har sagts här tidigare i dag, där många har tävlat om att vara de egentliga upphovsmännen till det förslag som vi behandlar, är jag angelägen om att säga att det väcktes ingen annan motion med samma yrkande som denna till förra årets riksdag, ej heller förelåg någon reservation eller något annat yrkande som tillgodosåg de krav som vi ställde i motionen. Därför fanns det ingen lockelse för oss motionärer att rösta på något annat än yrkandet i vår egen motion. Vi avstod från att göra det efter en ganska dramatisk debatt med bl. a. socialministern. Han deklarerade då att regeringen hade för avsikt att lägga fram ett sådant förslag som vi krävde.

Många, både här i riksdagen och i massmedia, hävdade efteråt att vi skulle ha vikit undan och inte vågat följa upp våra krav. Jag är glad

att kunna konstatera att vi hade rätt och att kritikerna hade fel. Vad riksdagen nu är i färd med att göra är alltså att fatta det beslut som vi krävde att vi skulle få underlag för. Jag tror som flera andra här i kammaren att det är ett historiskt steg vi tar för att förverkliga en sådan barnomsorg som kan ge både barn och föräldrar den trygghet som de har rätt att kräva.

Nu skall detta mål förverkligas, och jag hör till dem som känner stark oro för att det kommer att bli väldigt svårt. Jag vill peka på flera punkter som det finns skäl att uppmärksamma. Den första pekade jag på även förra året, nämligen att jag tror att man ute i kommunerna har ett bristfälligt system för behovsberäkningen. Jag skall inte upprepa den kritik som jag förra året framförde mot såväl socialstyrelsens anvisningar som kommunerna utan bara konstatera att den här saken fortfarande är ett stort problem.

Dessutom tror jag att det behov som vi i dag kan se bara är toppen på isberget och att vi kommer att få uppleva att det verkliga behovet exploderar i takt med att vi bygger ut en verksamhet som människorna känner förtroende för. Den samhällsförändring som det här är fråga om är egentligen bara i början av sin utveckling, och vi har ännu inte sett slutet på den.

Mot den bakgrunden har jag oerhört svårt att förstå den moderata argumentationen, att vi riskerar att stå med tomma platser om ett antal år. Visst är det så – där håller jag med moderaterna – att vi inte tillräckligt känner behovet. Men om den moderata kritiken skall ha någon grund i detta sammanhang och leda till de konsekvenser som moderaterna befarar skulle vi ha överskattat behovet. Det är inte alls fallet.

Moderaterna säger också att de tror att som en följd av bl. a. vårdnadsbidrag kommer behovet av daghemsplatser att minska. Den uppfattningen måste man bygga på tanken att det val som unga män och kvinnor som är föräldrar i dag gör i fråga om sin livsföring inte är frivilligt utan påtvingat – av t. ex. ekonomiska skäl. För att illustrera vad jag menade när jag sade att den kraftiga samhällsförändring som vi står mitt uppe i inte är slutförd och att moderaternas resonemang på den här punkten är helt orealistiskt skall jag be att mycket kort få dra några siffror.

År 1950 arbetade drygt 15 % av de gifta kvinnorna halvtid eller mer. 1970 hade siffran stigit till drygt 45 %, och 1974 nådde den nästan 50 %. Andelen gifta kvinnor i arbetskraften med barn i åldrarna 7–16 år var 58 % 1965. 1974 hade andelen stigit till 76 %. Motsvarande siffror för kvinnor med barn under 3 år var 33,7 % år 1967 och 53,5 % år 1974.

Vad visar det här? Ja, inte bara att andelen förvärvsarbetande stiger totalt sett bland kvinnorna, utan att det är en accelererande stegring som är särskilt kraftig för varje ny generation av unga kvinnor och som är allra kraftigast bland de kvinnor som har de yngsta barnen och alltså det största behovet av barnomsorg. De här siffrorna kan vi inte komma ifrån, och det är helt nödvändigt att vi inrättar samhället efter att barnen

skall få en trygg omvårdnad och föräldrarna valfrihet i fråga om sin personliga livsföring. Den argumentation som vi fått höra i dag är fullständigt falsk, och jag kan inte tolka detta på annat sätt än att man är beredd att tvinga in kvinnorna i en livsföring som de icke önskar.

När man påstår att vår målsättning skulle innebära att vi skulle bygga platser även för dem som inte har behov av platser skulle jag vilja citera vad som står i förslaget till lag om barnomsorg: „Kommun skall genom en planmässig utbyggnad osv. tillgodose de behov som finns ”om ej behovet tillgodoses på annat sätt”.

Den mycket starka kritik som jag anförde förra året mot de beräkningsmetoder som används i kommunerna efter socialstyrelsens rekommendationer gick ut på att man räknar bort en alldeles för stor del ifrån det uppskattade behovet därför att man utgår ifrån att alla de som i dag ordnar sin tillsyn på annat sätt än genom samhällets försorg också skall göra det i framtiden, vilket alltså innebär att man räknar bort dem som av nödtvång anordnar sin barntillsyn på annat sätt.

Jag har velat tillbakavisa de fantasifulla, för att inte säga cyniska, påståenden som här gjorts från moderat håll i dag. Det vore väldigt farligt om de skulle spridas i den allmänna debatten och påverka planeringen ute i kommunerna, en planering som det finns skäl att påverka i en helt annan riktning. Jag tror därför att det är helt nödvändigt att nu mycket noga följa vad som händer i samband med förverkligandet av överenskommelsen mellan regeringen och Kommunförbundet och av de beslut som vi skall fatta i dag och att man med kraft griper in om det visar sig att förverkligandet inte sker i takt med människornas önskemål.

Fru Lantz har i dagens diskussion sagt att det på den här sektorn råder både planlöshet och normlöshet. Jag vill säga till fru Lantz att vi nog är ganska många som är glada över att vi inte har de fasta normer som vpk vill ha. Den furiranda som vilar över vpk:s politiska tänkande och handlande har vi inte mycket användning för i dessa sammanhang.

Nu sade jag inte det här bara för att ge en släng åt vpk, utan därför att det faktiskt är en poäng att vi har försökt lösa de här frågorna genom god vilja, genom en överenskommelse mellan Kommunförbundet och regeringen. All mänsklig erfarenhet visar att det som man försöker åstadkomma genom frivillighet och god vilja ger mycket bättre resultat än det man söker tvinga fram. Vi kan naturligtvis komma i den situationen att det visar sig att frivilligheten inte räcker, och då får vi gå in med hårdare metoder. Ingen på ansvarigt håll har ställt sig främmande till att vi kan bli tvungna att göra det, men vi hoppas alltså att vi skall kunna klara det hela på frivillighetens väg tack vare den här överenskommelsen och, skulle jag vilja säga, genom det historiska genombrott i opinionsläget som skett.

Herr talman! Det är ett mycket stort ansvar som vilar på alla partier som deltar i beslutet i dag att i det kommunalpolitiska handlandet ta sig an uppgiften att förverkliga denna stora reform i samhället.

Det skulle finnas mycket mer att kommentera, inte minst vad gäller

kvaliteten. Jag delar socialministerns uppfattning att den allra viktigaste kvalitetsfrågan nu gäller att bygga bort den brist som skapar oro och otrygghet för många människor. Men vi måste samtidigt genom att kraftigt öka personalutbildningen och utveckla det pedagogiska innehållet slå vakt om kvaliteten.

Till slut vill jag säga att barnomsorg för oss socialdemokrater inte bara är en fråga om ansvarsfull omsorg om de förvärvsarbetande föräldrarnas barn – även om det i dag framstår som den socialt sett tyngsta och viktigaste uppgiften.

På sikt är det fråga om att i grunden förbättra alla barns levnadsvillkor, att erbjuda större möjligheter till kontakt med andra barn och andra vuxna än vad vi i dag kan ge. Det ansvaret gäller också de hemarbetande föräldrarnas barn, som i dag har ett stort och otillfredsställt behov av ökad kontakt med andra barn och andra vuxna.

I grunden gäller det att inrätta hela samhället för barnens behov. Därför är den här reformen, herr talman, inte slutförd i den stund vi har byggt ut förskoleverksamheten till att täcka behovet för de förvärvsarbetande föräldrarnas barn.

På förslag av herr andre vice talmannen beslöt kammaren att uppskjuta överläggningen rörande detta betänkande samt behandlingen av på förredragningslistan återstående ärenden till kl. 19.30.

§ 16 Anmäldes och bordlades

Propositioner

1975/76:180 om ändrade regler för beskattning av realisationsvinster, m. m.

1975/76:191 om avfattande av dom och slutligt beslut i tvistemål enligt formulär

1975/76:198 om ändring i byggnadsstadgan (1959:612)

§ 17 Anmäldes och bordlades

Motion

1975/76:2372 av fröken *Eliasson* och herr *Sundman*

med anledning av propositionen 1975/76:110 om radio och television i utbildningsväsendet

Torsdagen den
1 april 1976

Anmälan av
interpellation

Anmäldes och bordlades följande interpellation som ingivits till kammarkansliet

den 1 april

1975/76:161 av herr *Andersson* i Ljung (m) till herr arbetsmarknadsministern om ersättningsetablering i Herrljunga:

Herrljunga kommun är en av de befolkningsmässigt minsta i Älvsborgs län. Under perioden 1965–1975 minskade antalet invånare med drygt 500 personer. Antalet invånare i kommunen vid senaste årsskiftet var 8 833. I länsprogrammet för Älvsborgs län är Herrljunga en av de två kommuner vilka under 1970-talet bedöms få en fortsatt mindre nedgång.

Kommunens näringsliv är relativt differentierat, men likväl med stark framtoning av att vara jord- och skogsbrukskommun. Kommunens storlek gör att servicenäringarna, i vart fall vid en fortsatt befolkningsminskning, kommer in i ett undre gränsläge som kan leda till nedläggningar. Det offentliga samhällets engagemang i kommunen har under åren alltmer präglats av, negativa åtgärder ur kommunens synpunkt sett. Herrljungas betydelse som järnvägsknutpunkt är bekant. Genom främst SJ:s omläggning av godshanteringens har personalstyrkan i Herrljunga under loppet av några år minskat med över 100 personer.

Förändringar vid posten har inneburit minskat personalbehov med ca 10 personer. Med hänsyn tagen också till familjemedlemmar har dessa personalomflyttningar inneburit omflyttning av minst 250 personer.

Kommunen har vidare genom utvidgningen av Remmene skjutfält fått släppa till huvuddelen av de 1 000 ha, som utvidgningen omfattade. Utvidgningen innebär självfallet minskade arbetstillfällen inom jord- och skogsbruket. Härtill skall läggas det ekonomiska bortfallet genom att marken försvinner ur produktionen.

Kriminalvårdsstyrelsen inköpte för några år sedan ett markområde av kommunen för en fångvårdsanläggning. Uppförandet var nära förestående och kommunen fullgjorde överenskomna investeringar vid markområdet. En under tiden ändrad syn på kriminalvårdsfrågorna gjorde emellertid att anläggningen aldrig kom till stånd. Genom att anläggningen under en lång tid var en realitet i kommunens planering innebar ändringen en direkt förlust av 60 arbetstillfällen.

Det finns ingen anledning ifrågasätta att välgrundade motiv funnits för dessa, för kommunen så negativa, beslut. Undantag måste dock göras för skjutfältsutvidgningen. Kvar står att alla dessa beslut om förändringar, vilka alla inneburit förlorade arbetstillfällen, har fattats utanför kommunen. Kommunen har inte haft möjlighet att påverka händelseutvecklingen i dessa fall. Att dessa händelser svarar för större delen av den befolkningsminskning som kommunen under en tioårsperiod fått vid-

kännas aktualiserar en överläggning om kompenserande åtgärder. Kommunen skulle utomordentligt positivt uppfatta ett engagemang från statens sida som återförde de, genom inskränkningar av olika slag, förlorade arbetstillfällena.

Med stöd av vad som här anförts vill jag till statsrådet och chefen för arbetsmarknadsdepartementet ställa följande fråga:

Är herr statsrådet beredd, att mot bakgrund av Herrljunga kommuns speciella situation i detta avseende, medverka till att ersättningsetablering i Herrljunga kommer till stånd?

Nr 95

Torsdagen den
1 april 1976

*Meddelande om
frågor*

§ 19 Meddelande om frågor

Meddelades att följande frågor framställdes

den 31 mars

1975/76:303 av herr *Ekinge* (fp) till herr arbetsmarknadsministern om åtgärder för att förbättra arbetsmiljön inom tvätteribranschen:

Brister i arbetsmiljön inom tvätteribranschen har i flera sammanhang påtalats. Det gäller t. ex. stora temperaturskillnader, drag, tunga lyft och användning av kemiska ämnen. En LO-utredning har hävdad att på det statliga arbetsområdet har tvätterierna den sämsta luften.

Vidare har yrkesinspektionen konstaterat att arbetsmiljön vid förenade fabriksverkens tvätterier i Visby är klart otillfredsställande.

Avser herr statsrådet att ta initiativ i syfte att förbättra arbetsmiljön inom tvätteribranschen?

den 1 april

1975/76:304 av herr *Magnusson* i Kristinehamn (vpk) till herr statsrådet Feldt om utformningen av blankett rörande statstjänstemäns sjukledighet:

På en ny utformning av blanketten "FÖRSÄKRAN i samband med sjukdomsfall", som används inom de statliga verken, har tillkommit utrymme för beslutande chef att bevilja eller inte bevilja sjukledighet. En anställd som varit hemma från arbetet högst sju dagar på grund av sjukdom har tidigare på eget ansvar försäkrat att han varit oförmögen till arbete. Ändringen av blanketten har vållat stor uppståndelse bland berörd personal, som med rätta frågor om beslutande chef kan ha kompetens att avgöra om en anställd varit sjuk eller inte.

Med hänvisning till det anförda vill jag till herr statsrådet Feldt rikta följande fråga:

Vill statsrådet medverka till att den nämnda blanketten, i sin nya utformning, tas ur bruk?

Nr 95

§ 20 Kammaren åtskildes kl. 18.02.

Torsdagen den
1 april 1976

In fidein

SUNE K. JOHANSSON

/Solveig Gemert